

ИНТЕГРАЛНИ ТЕКСТ

На основу члана 24. став 2. Закона о средњој школи ("Службени гласник РС", бр. 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 24/96, 23/02, 25/02, 62/03 и 64/03),

Министар просвете и спорта и Министар вера на усаглашени предлог традиционалних цркава и верских заједница доносе

ПРАВИЛНИК О НАСТАВНОМ ПЛАНУ И ПРОГРАМУ ПРЕДМЕТА ВЕРСКА НАСТАВА ЗА СРЕДЊЕ ШКОЛЕ¹

Члан 1.

Овим правилником утврђује се наставни план и програм предмета Верска настава за средњу школу.

Верска настава се остварује као изборни предмет, а изузетно као факултативан предмет за ученике који су уписани у први разред средње школе школске 2001/2002. године.

Члан 2.

Број часова наставе предмета Верска настава у свим разредима износи по један час седмично.

Члан 3.

Наставни план и програм предмета Верска настава део је прописаног наставног плана и програма за средњу школу.

Наставни програм предмета из става 1. овог члана одштампан је уз овај правилник и чини његов саставни део.

Члан 4.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Просветном гласнику".

Број 080-04-19/02-08

У Београду, 16. септембра 2003. године

Министар вера,
проф. др **Војислав Миловановић**, с.р.

Министар просвете и спорта,
проф. др **Гашо Кнежевић**, с.р.

¹ Правилник о наставном плану и програму предмета верска настава за средње школе, објављен у "Просветном гласнику" број 6/03

² Правилник о допуни Правилника о наставном плану и програму предмета верска настава за средње школе, објављен у "Просветном гласнику" број 23/04

³ Правилник о допуни Правилника о наставном плану и програму предмета верска настава за средње школе, објављен у "Просветном гласнику" број 9/05

ВЕРСКА НАСТАВА

Православни катихизис (веронаука)

Исламска вјеронаука (Итуддин)

Католички вјеронаук

Евангеличко-лутерански вјеронаук Словачке евангеличке цркве а. в.

Верско васпитање Реформатске хришћанске цркве

Хришћанска етика Евангеличке хришћанске цркве а. в.

Веронаука - Јудаизам

ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ:

ЦИЉЕВИ верске наставе, као изборног предмета, у оквиру средњошколског образовања и васпитања јесу да се њоме посведоче садржај вере и духовно искуство традиционалних цркава и верских заједница које живе и делају на нашем животном простору, да се ученицима пружи целовит религијски поглед на свет и живот и да им се омогући слободно усвајање духовних и животних вредности цркве или заједнице којој историјски припадају, односно чување и неговање сопственог верског и културног идентитета. Притом упознавање ученика са вером и духовним искуствима сопствене, историјски дате цркве или верске заједнице треба да се остварује у отвореном и толерантном дијалогу, уз уважавање других религијских искустава и философских погледа, као и научних сазнања и свих позитивних искустава и достигнућа човечанства.

ЗАДАЦИ верске наставе су да код ученика:

- развија отвореност и однос према Богу, другачијем и савршеном у односу на нас, као и отвореност и однос према другим личностима, према људима као ближњима, а тиме се буди и развија свест о заједници са Богом и са људима и посредно се сузбија екстремни индивидуализам и егоцентризам;

- буди потреба и способност за постављање питања о целини и коначном смислу постојања човека и света, о људској слободи, о животу у заједници, о феномену смрти, о односу са природом која нас окружује, као и о сопственој одговорности за друге, за свет као творевину Божју и за себе;

- развија и негује тежња ка одговорном обликовању заједничког живота са другим људима из сопственог народа и сопствене Цркве или верске заједнице, као и са људима, народима, верским заједницама и културама другачијим од сопствене, ка изналагању равнотеже између заједнице и своје властите личности и ка остваривању сусрета са светом, са природом и, пре и после свега, са Богом;

- изграђује способност за дубље разумевање и вредновање културе и цивилизације у којој живе, историје човечанства и људског стваралаштва у науци и другим областима;

- изграђује свест и уверење да свет и живот имају вечни смисао, као и способност за разумевање и преиспитивање сопственог односа према Богу, људима и природи.

ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС (ВЕРОНАУКА)

ЦИЉ наставе православног катихизиса (веронауке) у средњем образовању и васпитању јесте да пружи целовит православног поглед на свет и живот, уважавајући две димензије: историјски хришћански живот (историјску реалност Цркве) и есхатолошки (будући) живот (димензију идеалног). То значи да ученици систематски упознају православну веру у њеној доктинарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, при чему се излагање хришћанског виђења живота и постојања света обавља у веома отвореном, толерантном дијалогу са осталим наукама и теоријама о свету, којима се настоји показати да хришћанско виђење (литургијско, као и подвижничко искуство Православне Цркве) обухвата сва позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Све ово спроводи се како на информативно-сазнајном тако и на

дoживљајном и на делатном плану, уз настојање да се доктринарне поставке спроведу у свим сегментима живота (однос са Богом, са светом, са другим људима и са собом).

ЗАДАЦИ у настави православног катихизиса (веронауке) су да код ученика:

- развије отвореност и однос према Богу као Другој и другачијој Личности у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човеку као икони Божјој, личности, такође, другачијој у односу на нас, те да се између ове две релације оствари узајамно зависна веза (свест о заједници);

- развије способност за постављање питања о целини и најдубљем смислу постојања човека и света, људској слободи, животу у заједници, феномену смрти, односу са природом која нас окружује и друго, као и за одговарање на питања у светлу православне хришћанске вере и искуства Цркве;

- изгради способност дубљег разумевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе, успона и падова у историји човечанства, као и достигнућа у разним областима стваралаштва (при чему се остварује комплементарност са другим наукама);

- помогне у одговорном обликовању заједничког живота са другим, у изналажењу равнотеже између властите личности и заједнице, у остварењу сусрета са светом (са људима различитих култура, религија и погледа на свет, са друштвом, са природом) и са Богом; најзад,

- изгради уверење да је свет и све што је у њему, створен за вечност, да су сви створени да буду причасници вечног живота, те да се из те перспективе код ученика развије способност разумевања, преиспитивања и вредновања сопственог односа према другом човеку као непоновљивом бићу и према творевини Божјој и изгради спремност на покајање.

ПРВИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 годишње)

ЦИЉ наставе православног катихизиса (веронауке) у првом разреду средње школе јесте да се код ученика изгради свест о томе да је хришћанство Црква, тј. конкретна Литургијска заједница, као и да се скрене пажња ученицима на то да је појам личности кључни појам без кога се хришћанство не може разумети. Без правилног схватања појма личности, не може се појмити то да је хришћанска вера у Бога живот а, не академска доктрина, или пак идеологија.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Увод

- упознавање ученика и вероучитеља, упознавање са садржајима рада.

Хришћанство је Црква

- Хришћанство - Црква као Заједница (објашњење појма Црква).

- Христос - Посредник између Бога и света (богочовечански Лик Христов у Библији и у вери Цркве).

- Света Литургија - присутни Христос (објашњење природе Литургије и бића Цркве као литургијске заједнице).

Појам о Богу

- Вера и атеизам (објашњење појма вере и атеизма).

О могућностима Богопознања

- Проблем сазнања (основи гносеологије и знања као општење).

- Познање Бога кроз Исуса Христа (објашњење појма богопознања као личног доживљаја Христа у Цркви, за разлику од "знања о Богу").

Богопознање кроз Литургијско - подвижничко искуство

- Литургијско-подвижничко искуство вере (објашњење вере као искуства и односа, за разлику од вере као теоретског веровања).

- Богољубље - човекољубље (објашњење љубави према Богу и према човеку као конкретног познања Бога и човека).
- Лична заједница са Богом - основ вере у Бога (објашњење вере као плода међуличног сусрета и заједнице Бога и човека).
- Вера - знање - живот (показати троједини карактер и антолошку саприродност вере, знања и живота).
- Заједница са Богом - основ живота (објашњење аутентичног библијског и црквеног схватања тајне живота као слободног учешћа у животу).

Хришћани верују у Бога који је света тројица:

Отац, Син и Свети Дух

- Бог као Биће заједнице (изношење библијских и других чињеница које нам говоре да се Бог открива као Света Тројица).
- Бог као личност (упознавање ученика са суштином хришћанског учења о Богу).
- Личност или индивидуа? (објашњење разлике у појмовима личност и индивидуа).
- Религија или Црква? (објашњење сличности и разлика између појма Црква и појма религија).

Онтолошке последице вере у Бога као Свету Тројицу

- Слобода у љубави (развијање појма слободе и љубави).
- Истина као Личност (развијање појма истине као антолошке одреднице).
- Црква - истински начин постојања света (истина о онтолошком јединству Цркве и света).

Литургијско-подвижничко искуство као истинита вера људи у Бога и као живо присуство Божје у свету кроз Цркву

- Црква - циљ света (објашњење есхатолошке визије света као Цркве која расте).
- Подвиг - предуслов припадања Цркви (излагање основа евхаристијско-аскетског става према свету и животу).
- Егоизам или љубав? (љубав као црквени начин постојања, егоизам као антицрквени).

Разликовање теологије и икономије

- Бог је независтан од света (онтолошко разликовање појмова Бога и света).
- Свет - дело воље Божје (објашњење хришћанског појма о свету као твари - творевини).
- Слобода Божја и слобода света (објашњење различитих квалитета слободе Божје и слободе света).
- Бог је створио свет ни из чега са циљем да он постане учесник Божјег живота и да тако постане Царство Божје.
- Истина света - Царство Божје (објашњење учења о есхатолошкој природи света).

Света Литургија као икона, то јест појава будућег Царства Божјег

- Икона и истина (објашњење есхатолошког смисла историје света и човечанства).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Катихизација (веронаука, изучавање истине вере) јесте литургијска делатност. То значи да је она заједничко дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Свака истина вере предаје се и преноси као реалност самога живота, као опис искуства, првенствено као реалност живота у Цркви и опис њеног искуства. Нема и не може бити апстрактних истина и аксиома. Катихеза ("веронаука") не постоји ради гомилања података и информација или у служби теоретског "знања о вери" него као мистагогија, увођење у праксу живота и отварање могућности да ученик и лично усвоји искуство Цркве кроз слободно учешће у њеном животу, првенствено у њеној Литургији.

Наставни процес ће имати свој пуни смисао и успех заједничким учешћем катихете (вероучитеља) и његових ученика у Литургији и у свим облицима и изразима живота у Цркви.

Катихета (вероучитељ) дужан је да помогне својим ученицима да превазилазе неповерење према другима и да се истовремено ослобађају претеране и нездраве заокупљености собом и својим стварним и привидним проблемима. Часови катихизиса (веронауке) биће, следствено, усмерени на изграђивање поверења, љубави и заједништва међу ученицима у одељењу и у школи, као и у односу према људима уопште. Развијање овакве животне оријентације код ученика биће праћено и неговањем осећања одговорности за животну средину и за природу као целину.

Притом ученици треба да осете да остваривање јединства са другима нипошто не значи опасност по њих, понајмање пак значи укидање личне различитости и особености. Напротив: прихватајући једни друге и показујући узајамну љубав, млади - и сви људи - истовремено чувају, поштују и унапређују своју и туђу личност, односно личну самосвојност сваког појединца.

У складу са оваквим циљем наставног процеса, при обради наставних јединица - заступљеној и овде, као и у основној школи, првенствено на динамичан начин и дијалогским методом - треба ставити нагласак више на доживљајно, а мање на сазнајно, више на формативно, а мање на информативно. Циљ ће бити постигнут ако ученик, уз несебичну и ненаметљиву помоћ свога катихете, открије и себе и друге као непоновљиву вредност, а свој животни програм дефинише као трајни подвиг прихватања и поштовања других, стицања поверења и љубави према њима. Притом би он спонтано препознао Цркву као простор остваривања личности и заједнице, а једног у Тројници Бога као извор и пуноћу тога датог и задатог животно-вредносног програма.

ДРУГИ РАЗРЕД (1 час недељно, 35 годишње)

ЦИЉ верске наставе у другом разреду је изграђивање свести код ученика да је лична заједница човека са Богом и са другим човеком основ постојања, као личности и природе човека, тако и постојања природе уопште. Ово гледиште треба утемељити најпре на учењу Православне Цркве о Богу који је један али у исто време и тројичан - заједница личности Оца са Сином и Светим Духом, а затим и на људском искуству личности.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Први сусрет

- сусрет катихете (вероучитеља) са ученицима после летњег распуста, разговор о садржају програма овог разреда и о начину остваривања програма.

Света Тројица - један Бог

- Вера у Бога у Старом и Новом Завету (човек је личност и тражи Бога као личност).
- Један Бог је Отац - конкретна личност (личност је биће заједнице).
- Исус Христос - Син Божији (неодвојивост човека од Бога, истинско Богољубље је увек човекољубље).
- Свети Дух - треће лице Свете Тројице (највећи дар Божији човеку је слобода).
- Тумачење вере у Свету Тројицу као једног Бога (сваки човек је икона Божја зато што је личност, човек појављује истинско своје ја само у заједници слободе, љубави са другим човеком).

Бог као биће заједнице

- Старојелинско философско схватање бића (природа не постоји сама за себе).
- Јединство и мноштво (личност човека, као апсолутног и непоновљивог бића извире из заједнице са другом личношћу).
- Личност Оца јесте узрок постојања божанске природе (важност постојања првог у људској заједници, превазилажење колективизма у коме су људска бића бројеви и средства за остваривање циљева који су виши од само постојања човека).

- Личност и индивидуа (индивидуализам као негација личности, односно човечности).

Последице вере у Бога као Свету Тројицу по живот људи

- Хришћанство је Црква (заједница слободе као основ постојања човека као личности и природе).

- Црква - истина као заједница (истина као пројављивање личности, о потреби превазилажења апстрактних конструкција лажно названих истинама).

- Црква - заједница будућег века (дијалектички однос између историје и будућег века као истинског постојања човека и света).

- Религија или Црква (преимућство Цркве над религијама).

- Црква - циљ историје (стварно биће и мисија Цркве).

За успешно реализовање наставе православног катихизиса неопходан је уџбеник, слике, иконе, цртежи и...

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Катихизација (веронаука, изучавање истине вере) јесте литургијска делатност. То значи да је она заједничко дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Свака истина вере предаје се и преноси као реалност самога живота, као опис искуства, првенствено као реалност живота у Цркви и опис њеног искуства. Нема и не може бити апстрактних истина и аксиома. Катихеза ("веронаука") не постоји ради гомилања података и информација или у служби теоретског "знања о вери" него као мистагогија, увођење у праксу живота и отварање могућности да ученик и лично усвоји искуство Цркве кроз слободно учешће у њеном животу, првенствено у њеној Литургији.

Наставни процес ће имати свој пуни смисао и успех заједничким учешћем катихете (вероучитеља) и његових ученика у Литургији и у свим облицима и изразима живота у Цркви.

Катихета (вероучитељ) дужан је да помогне својих ученицима да превазилазе неповерење према другима и да се истовремено ослобађају претеране и нездраве заокупљености собом и својим стварним и привидним проблемима. Часови катихизиса (веронауке) биће, следствено, усмерени на изграђивање поверења, љубави и заједништва међу ученицима у одељењу и у школи, као и у односу према људима уопште. Развијање овакве животне оријентације код ученика биће праћено и неговањем осећања одговорности за животну средину и за природу као целину.

Притом ученици треба да осете да остваривање јединства са другим нипошто не значи опасност по њих, понајмање пак значи укидање личне различитости и особености. Напротив: прихватајући једни друге и показујући узајамну љубав, млади - и сви људи - истовремено чувају, поштују и унапређују своју и туђу личност, односно личну самосвојност сваког појединца.

У складу са оваквим циљем наставног процеса, при обради наставних јединица - заступљеној и овде, као и у основној школи, првенствено на динамичан начин и дијалогским методом - треба ставити нагласак више на доживљајно, а мање на сазнајно, више на формативно, а мање на информативно. Циљ ће бити постигнут ако ученик, уз несебичну и ненаметљиву помоћ свога катихете, открије и себе и друге као непоновљиву вредност, а свој животни програм дефинише као трајни подвиг прихватања и поштовање других, стицања поверења и љубави према њима. Притом би он спонтано препознао Цркву као простор остваривања личности и заједнице, а Једног у Тројици Бога као извор и пуноћу тога датог и задатог животно-вредносног програма.

ТРЕЋИ РАЗРЕД²

(1 час недељно, 30-32 часа годишње за трогодишње образовање и 1 час недељно, 35-37 часова годишње за четворогодишње образовање)

ЦИЉ наставе у трећем разреду јесте да се ученицима аргументовано предочи да је Исус Христос једини спаситељ створеног света зато што је само у његовој личности остварена заједница тварне природе с Богом.

ЗАДАЦИ наставе православног катихизиса јесу да ученици:

- стекну свест о томе да је Тајна Христова циљ стварања света;
- уоче да је првородни грех променио начин остварења циља због кога је свет створен, али не и сам циљ;
- запазе да се Тајна Христова поистовећује са Литургијом;
- уоче да апостолским прејемством, посредством Духа Светога, преко Литургије и као Литургија, будуће Царство Божије улази у историју;
- запазе разлику између иконографског приказивања распећа и васкрсења Христовог у православној и ренесансној традицији.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

Тајна Христова - јединство Бога и човека као циљ због кога је Бог створио свет. Христово оваплоћење и страдање, смрт као последица греха првих људи.

Бог је васкрсао Христа из мртвих Духом Светим (превазилажење смрти за створену природу као плод слободне, личне заједнице Бога и човека у Христу).

Исус Христос као нови Адам и начелник све твари.

Улога Духа Светог у сједињењу људи и створене природе са Христом (Дух Свети конституише Цркву као конкретну Литургијску заједницу кроз крштење, миропомазање и рукоположење).

Литургија као икона истинског постојања света - Царства Божијег (спасење света заједничко дело Св. Тројице и људи; разлика између Бога и људи, али не и њихова одељеност).

Апостолско прејемство (епископ као икона Христа, свештеници иконе апостола, Литургија као икона будућег века).

Распеће и Васкрсење Христово у православној иконографији.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Циљ наставе у трећем разреду средње школе јесте да се ученицима аргументовано предочи да је Исус Христос једини спаситељ створеног света зато што је само у његовој личности остварена заједница тварне природе с Богом.

Тему *Тајна Христова...* треба реализовати на тај начин што ће се ученицима предочити одлуке 1. и 4. Васељенског сабора, затим то протумачити на основу Св. Писма, како Новог, тако и Старог завета. У оквиру ове теме треба ученицима скренути посебну пажњу на следеће чињенице: да је Христос потпуни човек и потпуни Бог, односно Син Божији, да су у једној личности Сина Божијег поново сједињене, "неразделиво и непроменљиво", човечанска, односно тварна, и нетварна, Божанска природа, које су падом првог човека Адама биле разједињене. Указати, дакле, на паралелу између Христа, новог Адама, и старог Адама. На основу овог сједињења, Христос је постао нови Адам и једини посредник између Бога и створене природе, јер је једино у њему створена природа остварила сједињење с Богом, а на тај начин и бесмртно постојање. Такође, треба указати ученицима на то да су у остварењу тајне Христове пројављује слобода, како Божија у односу на човека, тако и човекова у односу на Бога. Дакле, све оно што је први човек, Адам, требало да учини, а није учинио због слободног одбијања да то учини, учинио је Христос. Треба указати,

такође, и на важност учења о Христу за нас људе и за наше спасење. (Погодно штиво за боље разумевање ове проблематике јесте чланак: Ј. Зизијулас, *Христологија и постојање*.)

Тему *Христово оваплоћење и страдање...* треба реализовати на тај начин што ћемо најпре изложити ове догађаје на основу описа Св. Писма Новог завета, а затим протумачити с посебним освртом на следеће елементе: да су оваплоћење и страдање Христово два различита догађаја, односно да оваплоћење Христово не садржи истовремено и смрт, као што је случај код нас људи који почињемо да умиремо кад се родимо. Христос није рођен на исти начин као и ми људи, од мужа и жене, он је Син Божији који се слободно рађа као човек и слободно страда, и то ради нашег спасења, будући да је Бог, и зато нестрадалан и нематеријалан, тј. учинио је оно што је први човек Адам одбио да учини што нас упућује на закључак да је Син Божији постао човек и страдао због греха првог човека Адама. У Христу је откривен циљ због кога је Бог створио свет и човека на крају стварања, тј. да је Бог створио свет да се сједини с Њим кроз човека, у једној личности и да тако постоје вечно, што нас опет упућује на закључак да би се тајна Христова остварила и да први човек није погрешно, зато што је та тајна сједињење Бога и човека и што без тог сједињења тварна природа не би могла да постоји. Међутим, овде треба ученицима указати на то да смрт није саставни део првобитног Божијег плана о свету, већ да је она последица греха првог човека Адама. Дакле, да није било греха, не би било страдања и смрти, односно да први човек Адам није погрешно, он би постао Христос и не би окусио смрт. После греха, смрт је постала реалност за читаву природу и преноси се преко природног рађања.

Овом темом се наглашава врло важна чињеница да без сједињења с Богом, односно сада са Христом, ниједно створено биће не може да превазиђе смрт. Ова констатација нас упућује на закључак да се спасење остварује једино у Цркви, односно у Евхаристијској заједници, јер је ту присутан Васкрсли Христос и једино тамо можемо остварити заједницу с Њим.

Тему *Бог је васкрсао Христа...* треба такође обрадити најпре на основу сведочанстава о овом догађају забележених у Св. Писму Новог завета. Приликом развијања ове теме, треба ученицима указати на то да је Бог васкрсао Христа из мртвих, Духом Светим. Ово је важно због тога што се том констатацијом истиче да спасење, као превазилажење смрти за створену природу, није ствар природе, односно није механички, природни процес, већ је ствар слободе Божије и да се оно појављује као нови начин постојања створене природе, као литургијска заједница. Јер, Свети Дух својом делатношћу ствара литургијску заједницу - Цркву. Васкрсење Христово дакле, упућује на есхатолошки догађај свеопштег васкрсења мртвих и конституисања Царства Божијег који ће се догодити када то Бог Отац буде благословио, а Васкрсење Христово, односно литургијска заједница, јесте његов залог и предокус.

Такође, треба, скренути пажњу ученицима да се Васкрсли Христос појављује у литургијском сабрању као онај који начелствује Литургији и приноси Богу Оцу дарове Цркве, односно целу Цркву, о чему нам сведочи најпре Св. Писмо Новог завета, а затим и сама литургијска пракса Источне Цркве.

Темама: *Исус Христос као нови Адам...* и *Улога Духа у сједињењу људи са Христом...* треба ученицима обратити пажњу на то да је Исус Христос савршен човек и да се једино у заједници с Њим остварује заједница с Богом. Ту заједницу са Христом људи могу да остваре једино посредством Духа Светога кроз Крштење у коме се показује наша слободна опредељеност за Христа и вера у Христа као Спаситеља и уласком у Литургијску заједницу. На овај начин Дух Свети конституише Цркву као Литургијску заједницу људи и природе с Богом у Христу.

Тему *Литургија као икона Царства Божијег...* треба реализовати путем описа Литургије у контексту вере у обећано будуће Царство, указујући ученицима посебно на идентичност структуре Царства Божијег и Литургије: Христос окружен апостолима, анђелима и народом, односно епископ окружен свештеницима, ђаконима и народом. Такође, треба ученике упутити на то да је Литургија икона будућег Царства Божијег, а не слика

прошлости. Ради разумевања разлике између иконе и слике, треба поћи од тога да је Царство Божије будући догађај, који се још увек није у потпуности остварио, али то Царство присуствује сад и овде, у икони преко Литургије. Зато је епископ у Литургији икона Христа, свештеници су иконе апостола итд. Односно мимо Литургије не постоји Царство Божије. За разлику од иконе, која онтолошки садржи Царство Божије, иако не и у потпуности, зато што је Царство Божије догађај будућности, слика подразумева Царство Божије као стварност која паралелно постоји са Литургијом или, пак, стварност која је постојала у прошлости. У овом контексту, ако слике, односно Литургије, и нема, прототип, тј. Царство Божије, и даље постоји. Ова разлика између иконе и слике, која се среће у контексту Литургије и Царства Божијег, утолико је неопходна, уколико желимо да су Христос и Дух Свети реално присутни у Литургији, сад и овде, преко њених чланова, а што је неопходно ради нашег спасења, а не да у Литургији ми глумимо њихово присуство, будући да су они одвојени од нас и да су горе на небу, док су чланови литургијске заједнице само обични људи.

(У контексту одређења иконе и поређења иконе и прототипа, треба навести одлуку 7. Васељенског сабора, док се за одређење односа између Литургије Царства Божијег треба послужити посланицама Св. Игњатије Богоносца, као и студијом Ј. Зизијулса, Евахристија и Царство Божије).

Тему *Апостолско прејемство* треба реализовати на основу закључака који ће следити из претходне теме, а они су следећи: будући да Христос и Дух Свети својом делатношћу доносе у историју будуће Царство Божије, Литургија није понављање догађаја из прошлости, већ је икона будућег стања ствари у Царству Божијем. Дакле, оно што треба подразумевати под "апостолским прејемством" јесте то да се Црква конституише не на основу прошлости, већ на основу будућности. Дух Свети, који кроз рукоположење конституише Цркву као Литургијску заједницу, чини то искључиво у оквиру Литургије - дарове и службе које раздаје људима чини за Литургију и ради ње. Отуда је сваки епископ у Литургијском сабрању икона Христа и свака Литургијска заједница под једним епископом је потпуна Црква - Једина, Света, Васељенска и апостолска. (Као помоћна литература за ову тему може да послужи студија: Ј. Зизијулс, *Апостолско прејемство*).

У контексту иконографског приказивања Тајне Христове, односно оваплоћења, страдања, Васкрсења и Вазнесења Христовог, као и силаска Св. Духа на апостоле, треба ученицима посебно указати на литургијски оквир ових тема, тј. на однос у коме ови догађаји стоје с будућим Царством Божијим. (На пример, икона оваплоћења приказује да се у вези са рођењем Христовим дешава нешто необично, што није својствено рођењу обичне деце, односно да се родио Спаситељ света, да страдање Христово на крсту указује на то да смрт није последњи догађај којим се све завршава, већ да оно указује на наду васкрсења. Васкресење Христово приказује Христа који не васкрсава сам, већ Он силази у Ад и васкрсава сав род људски итд.).

Опште напомене

Оно што је најважније и што је основни циљ катихизиса јесте то да ученици постану чланови Литургијске заједнице. Јер, Литургија, као живо присуство Христа и као икона вечног постојања природе и човека, треба да да ипостас, односно да оцрквени и да да смисао нашем историјском живљењу. Зато треба, кад год је то могуће, ученике доводити, или упућивати на Литургијска сабрања.

У току сваке године, конкретно пре свих наилазећих великих празника, како Господњих, тако и Богородичиних и светитељских, треба упознати ученике са историјом настанка празника и садржином догађаја који се славе. Кад је реч о светитељским празницима посебну пажњу треба обратити Србима светитељима: Св. Сави, Св. Симеону, на празник Видовдан итд. Ученици би требало да се упознају и с личностима светитеља које славе као Крсну славу. (У ту сврху треба пре свега користити житија тих светитеља која се могу наћи у: Јустин Поповић, *Житија светих*, Ћелије, Ваљево, а затим и осталу пригодну литературу).

Такође, пре почетка Васкршњег поста, треба упознати ученике с његовом садржином и циљем, као и са богословском подлогом поста и његовом важношћу за човека. (Најпогоднија литература за то јесте: А. Шмеман, *Велики пост*, Крагујевац, последње издање.)

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД³ (1 час недељно, 32-34 часа годишње)

ЦИЉ наставе у четвртном разреду јесте да се кроз развијање задатих тема ученицима укаже да историја има свој циљ и да се тај циљ састоји у томе да створени свет постане Царство Божије, односно да се превазиђе смрт.

ЗАДАЦИ:

Ученици треба:

- да уоче да историју ствара Бог са човеком као слободним бићем, са једним конкретним циљем;
- да испитујући историјске догађаје, проникну у њихов крајњи смисао;
- да уоче да се у делима људи огледа тежња за личним и бесмртним животом;
- да науче да оцењују историјске догађаје на основу тога колико они дају правилан одговор на проблем превазилажења смрти у природи и слободног постојања човека као личности;
- да упореде Литургију и литургијски начин постојања света са истином која подразумева превазилажење смрти и постојање човека као личности, као апсолутног и непоновљивог бића;
- да уоче да православна уметност приказује свет не онаквим какав је сада, смртан и пролазан, већ какав ће бити у будућем Царству;
- да стекну свест о томе да Црква није од овога света, али да је у свету и да постоји ради спасења света.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

- Хришћанско схватање историје (старојелинско и савремено схватање историје без Бога).
- Есхатон - будуће Царство Божије као узрок Цркве и историје (последњи догађај, догађај Царства Божијег даје валидност и постојање историјским догађајима).
- Смрт природе као разједињење, распадање и смрт личности као прекид заједнице са личношћу за коју смо били везани, коју смо највише волели.
- Литургија нам открива и циљ због кога је Бог створио свет и људе (да свет постане Царство Божије у коме неће бити смрти).
- Помесна и Васељенска Црква, њихов однос.
- Јединство Цркве (на помесном и васељенском нивоу).
- Теологија православне уметности (књижевности, сликарства, архитектуре, музике ...).
- Црква и свет (њихов однос).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Теме: *Хришћанско схватање историје и Есхатон ... као узрок историје ...* треба реализовати на основу библијског описа историје, с посебним нагласком на томе да је историја процес који води ка остварењу конкретног циља, односно да историја има почетак и да иде ка једном конкретном циљу. Библијски приступ историји треба супротставити јелинистичком схватању историје као вечног кружења у истом, што у ствари и није историја.

Циљ историје, онако како га види хришћанство, јесте остварење царства Божијег као победе над смрћу и вечни живот створене природе. У том процесу учествује Бог, и то

увек преко конкретних људи, и људи, који то слободно желе, а који ту своју делатност пројављују у конкретним историјским догађајима. Дакле, у стварању историје учествује Бог, Св. Тројица и људи. У односу на последице које проузрокују конкретни историјски догађаји, историја се може поделити на Библијску, односно Божанску, која ће имати вечну, онтолошку вредност и на ону која то није. (Као помоћ у реализацији ових тема може да послужи студија: Г. Флоровски, *Недоумице историчара Хришћанства*, у зборнику његових чланака под насловом *Хришћанство и култура*, Београд, 1995. стр. 47- 84.)

Тему *Смрт у природи* ... треба реализовати на основу констатације да она постоји у природи и описа начина на који се смрт манифестује у природи. Међутим, оно на шта би ученицима требало посебно указати кад је у питању догађај смрти јесте разлика између доживљавања смрти у контексту природе и личности. Смрт као јединствен феномен је за природу нешто позитивно, док је она виђена из перспективе личности "последњи и најгори непријатељ постојања" (1. Кор. 15,26).

Могућност превазилажења смрти треба испитати у контексту литургијског постојања људи и природе, односно у контексту структуре будућег Царства Божијег као личне, слободне заједнице, тј. јединства Божанске и човечанске природе, с посебним освртом на то да се у овом јединству чува неповредивост створене природе као и конкретност сваког бића и личности. Поред личног искуства да заједница личности даје преокус победе живота над смрћу, на које треба скренути посебну пажњу ученицима, треба се позвати пре свега на сведочанство ап. Павла (1. Кор. 15) које се темељи на Литургији а у коме он каже да ће свеопште васкрсење из мртвих, као последњи догађај, дати валидност, односно да ће тај догађај имати литургијску форму, односно последње васкрсење ће бити васкрсење заједница у Христу и око Христа. У овом контексту је и Христово васкрсење као историјски догађај пре свега Литургијски догађај, а не индивидуални чин.

Циљ стварања света и човека, дакле, јесте да он постане *Космичка Литургија* у којој неће бити смрти.

Тему *Помесна и Васељенска Црква, њихов однос* треба реализовати у контексту објашњења православне традиције, јер је Црква икона Св. Тројице. Као што је у Св. Тројици свака Божанска личност потпуни Бог, и Отац и Син и Свети Дух, и ниједна од њих не може да постоји мимо заједнице са другом личношћу, и свака литургијска заједница под једним епископом је пуна Црква, али само кад је у заједници са свим осталим Црквама. Треба ученицима указати и на то да кад се говори о Цркви, не полази се од универзалне, безличне Цркве, већ од конкретне Литургијске заједнице под једним епископом, која тада представља заједницу са свим осталим Црквама. Слично је то као кад говоримо о Једном Богу; под једним Богом подразумевамо Оца као једну конкретну личност, који је у заједници са Сином и Духом, а не говоримо прво о безличном, апстрактном Божанству, да бисмо касније дошли до конкретних личности. Све то има следеће последице: најпре то да је свака помесна Црква пуна Црква, а не део Цркве; да су сви епископи равноправни међу собом и да ниједан епископ, односно ниједна помесна Црква, није изнад друге, као и да се тиме показује да такво постојање Цркве има онтолошке последице по њене чланове. Другачије речено, Црква је икона Св. Тројице, односно, свет у Цркви и као Црква, постоји на божански начин на основу кога се превазилази смрт у створеној пракси рукоположења епископа, као начелника једне Литургијске заједнице, без кога нема Литургије. У источној Цркви једног епископа рукополажу најмање тројица епископа, што указује на то да једна конкретна литургијска заједница постоји као плод заједништва с другим литургијским заједницама, чији су представници епископи. Као помоћну литературу треба користити: Ј. Зизијулас, *Екклесиолошке теме*, Н. Сад 2000.).

Тему *Теологија православне уметности* ... треба обрадити на следећи начин: предочити најпре конкретна црквена уметничка дела, а затим ученицима указати на оне аспекте у њима који указују на будуће Царство Божије и стање створених бића у њему. То стање треба да се тиче новог начина постојања природе, какав је он у Христу, односно у Литургијској заједници, а не њеног губитка.

Тема *Црква и свет* треба да ученицима скрене пажњу на то да Црква и свет нису два света, међусобно неспојива, већ да је Црква један посебан начин постојања тог истог света у коме свет остварује своју тежњу за превазилажењем смрти и остварењем вечног живота. (Ову тему треба реализовати у отвореном дијалогу између хришћанског виђења решавања проблема смрти и других виђења овог проблема).

Опште напомене

Оно што је најважније и што је основни циљ катихизиса јесте то да ученици постану чланови Литургијске заједнице. Јер, Литургија, као живо присуство Христа и као икона вечног постојања природе и човека, треба да д постас, односно да оцрквени и да дâ мисао нашем историјском живљењу. Зато треба, кад год је то могуће, ученике доводити, или упућивати на Литургијска сабрања.

У току сваке године, конкретно пре свих наилазећих великих празника, како Господњих, тако и Богородичиних и светитељских, треба упознати ученике са историјом настанка празника и садржином догађаја који се славе. Кад је реч о светитељским празницима посебну пажњу треба обратити Србима светитељима: Св. Сави, Св. Симеону, на празник Видовдан итд. Ученици би требало да се упознају и с личностима светитеља које славе као Крсну славу. (У ту сврху треба пре свега користити житија тих светитеља која се могу наћи: Јустин Поповић, *Житија светих*, Ћелије, Ваљево, а затим и осталу пригодну литературу).

Такође, пре почетка Васкршњег поста, треба упознати ученике с његовом садржином и циљем, као и са богословском подлогом поста и његовом важношћу за човека. (Најпогоднија литература за то јесте: А. Шмеман, *Велики пост*, Крагујевац, последње издање).

ИСЛАМСКА ВЈЕРОНАУКА (ILMUDDIN)

ЦИЉ наставе исламске вјеронауке у средњем образовању и васпитању је да пружи младима целовит вјернички поглед на свет, с посебним нагласком на вјернички практични живот, а такође и будући вечни живот. То значи да млади на примерен начин упознају властиту веру у њеној духовној, моралној, социјалној, мисионарској и другим димензијама, при чему се излагање верског виђења и постојања света обавља у веома отвореном и толерантном дијалогу с осталим наукама и теоријама. Начин приступа је исламско виђење које обухвата сва позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Упознавање је истовремено информативно-сазнајно и доживљајно-делатно, с настојањем да се основне поставке спроведу у свим сегментима живота: односа према Богу, према свету, према другим људима и однос према самом себи. Значи, циљ је вјеронаука, информативно-формативни приступ вери и изградња погледа на свет кроз призму властитог веровања, максимално поштујући све наведене датости.

ЗАДАЦИ у настави исламског вјеронаука (илмуддина) су да код ученика:

- развије свест о Богу као Створитељу и однос према људима као најсавршенијим божијим створењима;
- оспособе (на примерен начин узрасту ученика) за постављање питања о целини и најдубљем смислу постојања човека и света, о људској слободи, животу у заједници, смрти, односу са природом која нас окружује, као и за размишљања о тим питањима у светлу вере ислама;
- развије и изгради способност дубљег разумевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе, успона и падова у историји човечанства, као и достигнућа у разним областима научног деловања;
- помогне у одговорном обликовању заједничког живота с другим, у изналажењу равнотеже између властите личности и заједнице, у остваривању сусрета са светом (са људима различитих култура, религија и погледа на свет, с друштвом, с природом) и с Богом;

- изгради уверење да је његов живот на овом свету само припрема за вечност, да су сви створени да буду судионици вечног живота, да се из те перспективе код ученика развија способност разумевања, преиспитивања и вредновања властитог односа према другом човеку као Божијем створењу и изгради спремност за покајање.

ПРВИ РАЗРЕД (1 час недељно, 35 годишње)

ЦИЉ наставе исламска вјеронаука (Imuddin) у овом разреду је да ученику пружи основни вјернички поглед на свијет са посебним нагласком на вјернички практични живот и будући вјечни живот.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

- Уводни час (уознавање ученика са планом и програмом вјеронауке)
- Арабија - религија и друштво (уознавање ученика са приликама које су владале код Арапа прије доласка ислама)
- Рођење Мухамеда а.с. (јављање религијске свијести код Арапа, прва објава и мисија Мухамеда а.с., уознавање са биографијом посљедњег Аллаховог Посланика и његовом посланичком мисијом)
- Друштвени бојкот првих муслимана, ми,радз Посланика а.с., исељење у Медину (хиџра), реорганизација заједнице, измирење (уознавање са: начином опхођења према првим муслиманима, путовање Посланика у више сфере, приликама које су довеле до исељења муслимана у Медину, уређењем друштва у Медини и благостањем до којег га је довело прихватање Ислама)
- Начин очувања изворног учења, извори Ислама (уознавање са: начинима очувања учења Ислама, његовим изворима (Кур'ан, Суннет-традиција Посланика)
- Исламска концепција живота, вјеровање у Бога ц.ш. (уознавање са исламском концепцијом живота и основним начелима вјеровања у Бога ц.ш.)
- Однос ислама према: друштву, националности, економском животу те слободи људске воље и судбини).

Уознавање са основним начелима вјеровања

- Вјеровање у Бога ц.ш.
- Вјеровање у мелеке.
- Вјеровање у објављене књиге.
- Вјеровање у божије посланике.
- Вјеровање у судбину.

Наставак уознавања са основним начелима вјеровања

- Закључна ријеч о основним начелима вјеровања.
- Испитивање.
- Закључивање оцијена на полугодишту.

Уознавање са основним вјерским дужностима

- Намаз (молитва).
- Пост.
- Хаџ (ходочашће Меке).
- Зекат (порез на опће добро) (уознавање са врстама имовине на коју се даје зекат и процентима који се издвајају на различите врсте иметка).
- Категорије којима припада зекат.
- Закључна ријеч о основним вјерским дужностима.
- Његовање духовног живота. (суштина мистицизма).
- Карактеристичне црте ислама (основе морала).
- Гријех и његово испаштање (забране).

- Обнављање пређеног градива.
- Политички систем ислама (национализам, средства за остваривање универзалности).
- Хисторија халифета (функционисање исламске државе).
- Облик владавине (савјетовање и контакт са народом, инострана политика).
- Обнављање пређеног градива.
- Закључна ријеч о функционисању исламске државе коју је утемељио Мухамед а.с.
- Испитивање.
- Закључивање оцијена.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава у средњој школи је посебно деликатна. Средњошколац се нашао у новој средини, пред новим изазовима, могућностима, препун жеља да их оствари. Основни проблем је неповерење према новој средини, према самој себи и наглашена критичност ауторитета. Стога, вероучитељ у средњој школи мора поћи од те чињенице да је он човек који "разбија" баријере неповерења". Зато је у реализацији наставне јединице нагласак на доживљајном, а онда на сазнајном подручју. Зато су теме тако бирани да се млади човек прво задиви датој чињеници, доживљају, садржају, да према њој мора заузети свој став, а "чисто верски приступ" је светло које му помаже да правилније и целовитије заузме став.

Начин реализације наставе вјеронауке и овог пута искључиво иде путем искуства, доживљаја, а основна мисао водиља је открити себе као вредност, прихватити, поштовати и тако изградити поверење према другима.

ДРУГИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 годишње)

ЦИЉ наставе исламске вјеронауке (*ilmuddin*) у овом разреду је да учесницима пружи цјеловити вјернички поглед на свијет са посебним нагласком на практични вјернички живот и будући вјечни живот. Изградња погледа на свијет кроз призму властитог вјеровања уз максимално поштовање свих наведених датости.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

- Уводни час (уознавање ученика са планом и програмом вјеронауке, кратак осврт на градиво из претходне године).
- Правни систем ислама (правна наука, писани устав).
- Међународно право (главне карактеристике исламског права).
- Законодавство у исламу.
- Судство и извори исламског права.
- Економски систем ислама.
- Насљеђивање у исламу и васијет (тестамент).
- Друштвена осигурања (игре на срећу).
- Зајам и интерес.
- Жена у исламу.
- Дужности и права жене у исламу.
- Положај немуслимана у исламској земљи.
- Друштвена аутономија.
- Значење светог рата (џихада).
- Допринос ислама друштвеним наукама.
- Допринос ислама природним наукама.
- Посебан допринос муслимана математици, хемији и физици.
- Ортодоксне халифе (владари).

- Династија емевија.
- Династија абасија.
- Андалузијски хилафет и положај муслимана у осталом дијелу свијета.
- Свакодневни живот муслимана (рађање, почетак живота).
- Брак, остали обичаји и смрт.
- Храна, пиће, одијевање и фризура.
- Зашто само један лунарни календар.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава у средњој школи је посебно деликатна. Средњошколац се нашао у новој средини, пред новим изазовима, могућностима, препун жеља да их оствари. Основни проблем је неповерење према новој средини, према самоме себи и наглашена критичност ауторитета. Стога, вероучитељ у средњој школи мора поћи од те чињенице да је он човек који "развија" баријере неповерења". Зато је у реализацији наставне јединице нагласак на доживљајном, а онда на сазнајном подручју. Зато су теме тако биране да се млади човек прво задиви датој чињеници, доживљају, садржају, да према њој мора заузети свој став, а "чисто верски приступ" је светло које му помаже да правилније и целовитије заузме став.

Начин реализације наставе вјеронауке и овог пута искључиво иде путем искуства, доживљаја, а основна мисао водила је открити себе као вредност, прихватити, поштовати и тако изградити поверење према другима.

ТРЕЋИ РАЗРЕД²

(1 час недељно, 30-32 часа годишње за трогодишње образовање
1 час недељно, 35-37 часова годишње за четворогодишње образовање)

ЦИЉ наставе исламски вјеронаук (илмудин) у трећем разреду средње школе јесте да ученици стекну општа знања о вјери и религији.

ЗАДАЦИ наставе су да ученици:

- упознају шта је вјера, а шта је религија;
- уоче заједничке елементе религија;
- стекну основна знања о најстаријим религијама и о историји религије на подручју западног Балкана.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Вјера и религија

- Дин (религија) и вјера;
- Tewhid - исламски монотеизам;
- Шта је религија;
- Различити аспекти проучавања религија;
- Поријекло религија;
- Религија у предисторији.

Највећи посланици

- Улу-л-азм - посланици одлуке;
- Адем - отац човјечанства и први посланик;
- Нух - први посланик на земљи, први сукоб tew/хида са политеизмом;
- Ибрахим - праотац каснијих вјеровјесника и градитељ Кабе;
- Муса - посланик који је срушио највећу тиранију на земљи, који је непосредно разговарао са Алахом цш. и коме је објављен Теврат;
- Иса - син Мерјемин, знамење свјетовима, посланик Инд`ила;
- Мухаммед а.с. - посланик човјечанства, посланик Кур`ана и милост свјетовима.

Вјера и друштво

- Вјера и наука;
- Божија објава - њађ;
- Утицај "tewhid" - монотеизма на живот.

Заједнички елементи религија

- Свете књиге: Библија, Стари завјет, Нови завјет, Тора, Талмуд, Куржан часни;
- Појам гријеха: Гријех у јудаизму, Гријех у хришћанству, Гријех у исламу;
- жртва-курбан;
- Ходочашће: Јерусалем - свети град јудаизма, хришћанства и ислама;
- Бејтуллах-Каба: симбол изворне вјере у једног и јединог Бога.

Најстарије религије

- Религије Блиског истока;
- Религије древног Египта.

Живе религије истока

- Хиндуизам;
- Будизам.

Хисторија религије на подручју западног Балкана

- Политеистички култови;
- Римски политеизам;
- Долазак хришћанства.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Вјерска настава, у средњој школи, посебно је деликатна. Основни проблем је неповјерење према самом себи и наглашена критичност ауторитета. Због тога, вјероучитељ у средњој школи мора поћи од чињенице да је он човјек који "разбија" баријере неповјерења. Зато је, у реализацији наставне јединице нагласак на доживљајном, а потом на сазнајном подручју. Теме су биране тако да се млади човјек прво задиви датој чињеници, доживљају, садржају, потом заузима свој став, а "чисто вјерски приступ" је свјетло које му помаже да правилније и цјеловитије заузме став.

Начин реализације предмета треба да се одвија путем искуства, доживљаја, а основна мисао водила је открити себе као вриједност, прихватити, поштовати и тако изградити повјерење према другима.

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД³

(1 час недељно, 32-34 часа годишње)

ЦИЉ вјеронауке у четвртном разреду јесте да младима на цјеловит начин представи вјеру ислам у духовној, моралној и социјалној мисионарској димензији и другим димензијама, да би вјера нашла мјеста у њиховом практичном животу и позитивно утицала на изградњу њихове будућности.

ЗАДАЦИ вјерске наставе јесу:

- да ученике оспособи за постављање питања о цјелини и најдубљем смислу постојања човјека и свијета, о људској слободи, животу у заједници, смрти, односу с природом која нас окружује, као и за размишљање о тим питањима у свјетлу вјере ислама;
- да помогне ученицима у одговорном обликовању заједничког живота са другима, у налажењу равнотеже између властите личности и заједнице, у остваривању сусрета са свијетом (с људима различитих култура, религија и погледа на свијет, са друштвом и природом) и с Богом;

- да изгради код ученика увјерење да је његов живот на овоме свијету само припрема за вјечност, те да се из те перспективе развије код ученика способност разумијевања, преиспитивања и врједновања властитог односа према другом човјеку као божјем створењу.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

Вјера и друштво

- Шта је ибадет, како се он схваћа у нашој вјерској традицији?
- Ко једино заслужује и зашто да Му се ибадет чини, која је сврха ибадета?
- Шта је филозофија и која је њена улога, које су додирне тачке вјере и филозофије?
- Када је дошло до највећег сукоба између вјере и филозофије и зашто, у чему је успјех филозофије, а у чему њени промашаји?
- У чему је разлика између вјере и филозофије, посланика и филозофа?
- Одабрани текстови о претходно наведеним темама.
- Шта је култура, каква је разлика између културе и цивилизације?
- Која је основна улога вјере и колики је њен утицај на културу?
- Одабрани текстови.
- Однос религије и материјализма.
- Шта значи секуларизам, ко га је теоријски и с каквим циљевима утемељио?
- Какав је однос секуларизма према врједностима, каква је улога вјере у секуларном друштву?
- Однос ислама према секуларизму.
- Савремени видови идолатрије: шта је велики, а шта мали ширк, да ли је прошло врјеме ширка о којем Кур'ан говори?
- Вјеровања и обичаји: гатање, прорицање судбине и записи.

Ехлу-л - китаб

- Ко су слѣдбеници књиге, какав је став ислама према пријашњим посланицима и објавама које су им слате?
- Јудаизам: основе јудаистичког учења, молитва, одгој, обреди и свечаности код Јевреја.
- Кршћанство: ко је био Исус Христ и шта је он научавао?
- Главне кршћанске цркве и најпознатији кршћански благодани.
- Десет Божјих заповијести код кршћана.
- Ислам: шта значи ислам и да ли се он може назвати мухамеданством, да ли је ислам најмлађа или најстарија вјера?
- На којим основама ислам гради људско друштво, по чему је ислам вјера средњег пута и у чему се огледа друштвена димензија ислама?
- Основни темељи вјере ислама.
- Ширење ислама.
- Шта значи му'мин, муслим, кафир и мунафик?
- Основни исламски шарти (пет ступова ислама).
- Салат-намаз, кључ ценета.
- Рамазански пост - штит вјерника.
- Зекјат, значење и важност његовог издвајања.
- На које се врсте имовине даје зекјат и колико се издваја.
- Које припадају средства сакупљена на име зекјата.
- Хаџ- врхунац богобојазности.
- Који су главни прописи хаџа и који је њихов смисао и порука.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Вјерска настава у средњој школи посебно је деликатна. Основни проблем је неповјерење према самом себи и наглашена критичност ауторитета. Због тога, вјероучитељ у средњој школи мора поћи од чињенице да је он човјек који "разбија" баријере неповјерења. Због тога је у остваривању наставне јединице нагласак на доживљајном, а потом на сазнајном подручју. Теме су биране тако да се млади човјек прво задиви датој чињеници, доживљају, садржају, потом заузима свој став, а "чисто вјерски приступ" је свјетло које му помаже да правилније и цјеловитије заузме став.

Начин реализације предмета треба да се одвија путем искуства, доживљаја, а основна мисао водиља је открити себе као вриједност, прихватити, поштовати и тако изградити повјерење према другима.

Литература:

Уџбеник вјеронауке за четврти разред средње школе *Ислам и свјетске религије* аутор др Џемалудин Латић.

КАТОЛИЧКИ ВЈЕРОНАУК

ЦИЉ наставе вјеронаука у средњем образовању и васпитању јесте да пружи цјеловити вернички поглед на свет и живот с посебним нагласком на проблеме младих. Црква стоји на располагању за вернички практични живот и есхатолошку димензију, односно вечни живот. То значи да млади продубљују сазнања властите вере, властитих проблема и покушавају их доживети и решавати кроз наставу вере, у литургијској и наполе у ангажману на социјалном и мисионарском послању вере. Излагање верског и постојање проблема обавља се у веома отвореном и толерантном дијалогу с осталим наукама и теоријама и кроз разговор. Начин приступа је хришћанско виђење (заједништво као особито доживљавање вере) које обухвата сва позитивна искуства људи без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Упознавање је истовремено информативно-сазнајно и доживљајно-делатно с настојањем да се доктринарне поставке спроведу у свим сегментима живота: однос с Богом, са светом, с другим људима и нарочито са самим собом. Значи циљ је вјеронаука информативно-формативни приступ вери и изградња погледа на свет кроз призму властитог веровања максимално поштујући све наведене датости.

ЗАДАЦИ у настави католичког вјеронаука су да код ученика:

- развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човеку као слици Божјој, особи такође другачијој у односу на нас, као и да се између ове две релације оствари узајамно зависна веза (сазнавање заједнице);

- оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у светлу слободе, живота у заједници, егзистенцијалних проблема живота и смрти, односа са природом која нас окружује и др., као и за изградњу властитих ставова о тим питањима у светлу вере а на темељу искуства Цркве;

- изгради и развије способност дубљег разумевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе, успона и падова у историји човечанства, као и достигнућа у разним областима стваралаштва (при чему се остварује комплементарност с другим наукама);

- помогне у одговорном обликовању заједничког живота с другим, у изналажењу равнотеже између властите особе и заједнице, у остваривању сусрета са светом (са људима различитих култура, религија и погледа на свет, с друштвом, с природом) и с Богом;

- изради уверење да је свет и све што је у њему, створен за вечност, да су сви створени да буду судионици вечног живота, те да се из те перспективе код ученика развије

способност разумевања, преиспитивања и вредновања властитог односа према другом човеку као непоновљивом бићу према створењу Божјем и изгради спремност за покајање.

ПРВИ РАЗРЕД (1 час недељно, 35 годишње)

ЦИЉ наставе вјеронауке у овој години је посебно у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног васпитања за одговорност. Дивљење свету, природи, Богу и ближњему младе наводи на поштовање а откривање тих датости у себи отвара могућност да буде пун поверења према себи и другима. У првом разреду је веронаука и у функцији надвладавања контрадикторних проблема младих који највише искрсавају у односу према самој себи. Веронаука жели помоћи да то што целовитије и у светлу вере прихвати и преброди.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Увод

- упознавање ученика и вероучитеља, упознавање са предметом.

Упознај самога себе

- Опет смо заједно.
- Добро је сарађивати.
- Упознај самога себе.
- Дивим се свему што је добро у мени.
- Тајна формула величине.
- Усавршавам се самоодгојем.

Човек се остварује у љубави

- Којешта се говори о љубави.
- Љубав сматрам Божјим даром.
- Тобијина молитва код женидбе.
- Пливати усред валова Припремам се за брак, какав Крист научава.
- Глас савјести Бит ћу искрен с исповједником.

Наше остварење је и рад

- Сви смо позвани на рад.
- Марљиво ћу вршити своје дужности.
- Они, који за нас раде.
- Захвалност за родитеље.

Заједништво - друштвена димензија живота

- Моје друштво. Желим друштво по кршћанском моралу.
- У братској заједници. Хвала на братству.
- Заједничка гозба. Свету мису сматрам заједничком прославом.
- Моји су другови често другачији (Упознати различитост као богатство).
- Појмови из повијести религија. Моје звање. Молит ћу се за сретан избор звања.
- Незнани јунаци. Молит ћу за духовна звања.
- Невјерници. Молим за дар вјере. На истој валној дужини.
- Увијек ћу слиједити глас савјести.

Сустрет са вањским свијетом

- Дивна природа. Дивим се природи, као Божјем делу.
- Незнани инжењер. Како је дивно што све има свој смисао.
- Бог Објаве. Настојат ћу упознати Бога из Библије.
- Човјек. Слика сам Божја.
- Два прозора једне куће. Сматрам да је један извор знаности.

- Саламонова молитва за мудрост и вјере.

Исус Христ је савршено остварење човјека

- Исус Христ. Желим постати Кристоносац.
- Отуђење. Жао ми је што има тјелесних, а поготову духовних робова.
- У ропству гријеха. Гријех ме лишава слободе.
- Наш Ослободитељ. Вјеран са Криту.
- Помирење с Богом. Кршћанска вјера је моја слобода.
- Наша браћа и сестре у кршћанским заједницама. Појам екуменизма и дијалога.
- Заједништво с осталим монотеистичким вјерама.
- У опасности. Бог је моје поуздање у невољама. Кормилар мога живота.
- Равнам се према Криту.

Дух Свети ми даје снаге да остварим себе

- Снагом Духа. По сакраменту Потврде постао сам човјек Духа.
- Сретан живот. Крстова наука је темељ блаженства.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава у средњој школи је посебно деликатна. Средњошколац се нашао у новој средини, пред новим изазовима, могућностима, препун жеља да их оствари. Основни проблем је неповерење према новој средини, према самој себи и наглашена критичност ауторитета. Стога, катехеза у средњој школи мора поћи од те чињенице да је катехета човек који "разбија" баријере неповерења. Зато је у реализацији наставне јединице нагласак на доживљајном, а онда на спознајном подручју. Стога су теме тако бирани да се млади човек прво задиви датој чињеници, доживљају, садржају, да према њој мора заузети свој став, а "чисто вјерски приступ" је светло које му помаже да правилније и целовитије олакша заузимање става.

Начин реализације наставе веронауке и овог пута искључиво иде путем искуства, доживљаја, догођеног тренутка а основна мисао водила је открити себе као вредност, прихватити, поштивати и тако изградити поверење према другима.

ДРУГИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 годишње)

ЦИЉ наставе вјеронаука у другом разреду средње школе је увођење у одговорно али радосно живљење пунице кршћанског живота како је види Црква из угла моралности. Метода је да се из проблема младих ослони на библијску и црквену науку и заједнички траже рјешења која повезују младе у одговорно кршћанско заједништво.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Увод

- упознавање ученика са садржајем програма католичког вјеронаука за други разред средње школе.

Човјек - морална личност

- Наше познавање (тражим смисао живота).
- Инструмент моралности (брижно пазим на глас савјести).
- Вриједности наших чина (обиловат ћу добрим дјелима).
- Екуменска тема (начин и садржај нашег познавања који смо у вјери различити).

Обраћење - темељ моралног раста особе

- Одговор у обраћењу (настојат ћу што прије ослободити се гријеха).

- Темелји савршеног одговора (усавршавам се крепосним животом).

Отуђеност - гријешно стање

- Отуђење од Бога (храбро исповједам своју вјеру).

- У напетости између садашњости и будућности (у својим плановима се ослањам на Бога).

Обраћење и повратак

- Бог је љубав (знам да ме Бог увјек воли).

- Пред Богом (центар вјерског живота су: миса и сакраменти).

- Екуменска тема (у крепосном смо животу сви позвани на заједништво).

Стожер морала - крепости

- Несложна браћа (сматрам слогу важном крепосћу).

- Господин је онај који мудрост даје (примит ћу савјет других).

- Разборитост као стожерна крепост.

Средиште моралности

- Истина у љубави (бит ћу праведан).

- Ако је бог с нама, тко је против нас (нећу узмакнути пред тешкоћама).

- Хођајте његовим стопама (бит ћу умјерен у околностима живота).

Раст у крепостима - заједнички раст Цркве

- Обитељ - Црква (обитељ је светиња као и Црква).

- Екуменска тема (Црква смо и Цркве).

- "Мушко и женско створи их..." (и у сполности проматрам Божиј план).

- Брачна љубав (спремам се на вјерност у браку).

- "За краљевство Христово" (молит ћу за духовна звања).

Однос према човјеку и природи

- "Подвргните је себи..." (не желим бити слуга материјалности).

- "Истина ће вас ослободити..." (говорићу увјек истину).

- Човјек вриједан поверења (изговорену ријеч сматрам обавезом).

- Екуменска тема (други и другачији су наша браћа).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава у средњој школи је посебно деликатна. Средњошколац се нашао у новој средини, пред новим изазовима, могућностима, препун жеља да их оствари. Основни проблем је неповерење према новој средини, према самој себи и наглашена критичност ауторитета. Стога, катехеза у средњој школи мора поћи од те чињенице да је катехета човек који "разбија" баријере неповерења. Зато је у реализацији наставне јединице нагласак на доживљајном, а онда на спознајном подручју. Стога су теме тако биране да се млади човек прво задиви датој чињеници, доживљају, садржају, да према њој мора заузети свој став, а "чисто вјерски приступ" је светло које му помаже да правилније и целовитије олакша заузимање става.

Начин реализације наставе веронауке и овог пута искључиво иде путем искуства, доживљаја, догођеног тренутка а основна мисао водила је открити себе као вредност, прихватити, поштивати и тако изградити поверење према другима.

ТРЕЋИ РАЗРЕД²

(1 час недељно, 30-32 часа годишње за трогодишње образовање и 1 час недељно, 35-37 часова годишње за четворогодишње образовање)

ЦИЉ наставе вјеронаука је вредновање вјерских и социјалних датости у кршћанству и људској заједници са нагласком на одговорно стварање бољег свијета. Младе

водимо оним ставовима и истинама које научава Катекизам Католичке цркве. Овдје доносимо само наслове појединих наставних тема и јединица.

Мисао водиља наставе вјеронаука трећег разреда је изградња комплетне и одговорне особе у односу према себи, према вјерским вреднотама, према другим људима и коначно да се осјећа позваним да те вредноте не само спознаје и говори него и потврђује животом. Теме омогућују младом човјеку самоконтролу, упућују га на избор надахнућа, одгајају за изградњу правилних ставова према другима и коначно упућују на функционалност вјере у његовом животу.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Увод

- Упознавање ученика са садржајима програма католичког вјеронаука за III разред.

Темељ личности

- Вјера повјерење (Вјера као дар и искуство);
- Човјек са правима и дужностима (Људско достојанство);
- Савјест као мјесто одговорности (Изградња савјести као норме дјеловања);
- Антрополошки аспекти одговорности (Вредноте које изграђују ове аспекте);
- Човјек према другом и другачијем (Дијалог);
- Суживот и толеранција (Темељи суживота).

У служби човјека

- Исус Крист као бранитељ људских права (Исус Крист човјек за друге);
- Црква као Исусово дјело за остваривање његова краљевства (Љубав као врховна норма Крстова краљевства);
- Црква као друштво и као отајство (Изградња друштва по Цркви и у Цркви);
- Људска заједница - држава (Права и дужности људске заједнице);
- Црква и политика (Одвојено а сураднички на опће добро);
- Познавање других религија (Остваривање права на различитост);
- Велике религије Истока (Облици духовности тих религија);
- Ислам (Вредноте и допринос опћој култури).

Изградња крепосног човјека

- Остајство Божића (Слављење са нагласком на Крстово човјештво);
- Божанске крепости (Појам и улога);
- Вјера (Пракса);
- Уфање (Божија снага у нама);
- Љубав (Живот с другима);
- Праведност (Сваком своје);
- Јакост (Устрајност у себи);
- Разборитост (Краљица крепости);
- Умјереност (Златна средина);
- Стечене крепости (Врсте и начин стјецања).

Свједочанство

- Средства крепосног живота (Сакраменти и молитва);
- Кршћанска молитва (Значење и врсте);
- Живот по вјери (Кршћанска аскеза);
- Сједочење (Једино послање вјерника).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Вјерска поука у средњој школи је особито деликатна. Средњошколац се нашао у новој средини, пред новим изазовима, могућностима и препун жеља да их оствари. Основни проблем је неповјерење према новој средини, према самоме себи и наглашена критичност

ауторитета. Стога катехеза у средњој школи мора поћи од те чињенице да је катехета човјек који "развија" баријере неповјерења. Стога је у реализацији наставне јединице нагласак на доживљајном, а онда на спознајном подручју. Зато су теме тако и биране да се млади човјек прво задиви даној чињеници, доживљају, садржају да према њој мора заузети свој став а "чисто вјерски приступ" је свјетло да правилније и цијеловитије олакша заузимање става.

Начин реализације наставе вјеронаука и овај пута искључиво иде путем искуства, доживљаја, догођенога тренутка, а основна мисао водиља је открити себе као вредноту, прихватити, поштивати и тако изградити повјерење према другима.

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД³ (1 час недељно, 32-34 часа годишње)

ЦИЉ наставе вјеронаука је увођење младих у живот. Слиједећи нутарњу динамику те доби говоримо о кључним проблемима и нудимо рјешења која су прихватљива за младе у тој доби. Као подлога овога програма је узета књига др Марка Прањића и Анте Стојића који су о овој теми написали позамашан рад.

Мисао водиља садржаја који треба пренијети младима у завршној години средњошколског образовања су вредноте које одређују живот. Кршћанске вредноте имају своје извориште у објави, црквеном учитељству и црквеној пракси. Међутим, сусрет са животном стварношћу младога човјека стално ставља пред слободни избор и опредјељење. Заједничко размишљање о вриједнотама и то у тзв. кршћанској љествици вреднота нудимо праву слику и понуду као помоћ за избор и опредјељење.

ЗАДАЦИ католичког вјеронаука јесу да ученици:

- уоче изворишта кршћанских вреднота;
- уоче понуду као помоћ за избор и опредјељење;
- уоче да је норма избора и опредељења живјети за друге.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

ЖИВОТУ У СУСПРЕТ АНГАЖМАН У ЦРКВИ

1. УВОД

Упознавање ученика са садржајима програма католичког вјеронаука за четврти разред.

2. ИСУС КРИСТ - ВРХОВНА НОРМА ЖИВОТА

Кристово ускрснуће (Поновни долазак као разлог наше наде).

Напетост између "већ" и "још не" (Опредјељење за Христа кога се наслеђује).

Наслеђовање Христа (Пријатељство са Исусом као особом).

Пријатељство (Сваки је човјек слика Божја - Исус).

Вриједност пријатељства (Норма избора и опредјељења живјети за друге).

3. ЉУДСКА ЗАЈЕДНИЦА - МЈЕСТО СУСПРЕТА

Особа и друштво (Вредноте узајамности).

Бит и облици друштва (Свака је заједница на слику Пресветога тројства).

Изградња заједништва (Заједница - норма суживота, толеранције).

Различитост друштва (Избор богатства које узајамно обогаћује).

4. СЛОБОДА - ИЗАЗОВ И ИЗБОР СЛОБОДНОГ ОПРЕДЈЕЉЕЊА

Разум и слободна воља (Човјекове одреднице дјеловања).

Тежње за посвемашњом слободом (Остваривање слике Божје у себи).

Библијско схваћање слободе (Бити слободан у Христу).

Унутарње и вањске присиле (Савјест као мјерило дјеловања).

5. ЉУДСКА ОСОБНОСТ - ИЗВОР БОГАТСТВА

Људска сполност: темељи, развој и обликовање (Различитост је богатство).

Човјек - тјелесно и духовно биће (Прихваћање самога себе).
Вредновање човјека као мушкарца (Исус Крист једина слика).
Мушкарац и његово људско достојанство (Првијенац стварања).
Вредновање човјека као жене (Прихваћање саме себе).
Жена и њезино људско достојанство (Блажена Дјевица Марија - жена).

6. БРАК И ОБИТЕЉ - НАЈОДГОВОРНИЈИ ИЗВОР

Брак и друштво (Нарав и смисао брака).
Улога обитељи у животу појединца (Одговорно родитељство).
Проблеми брака и породице (Разумјети, помоћи и ријешити).
Кршћанска одговорност за растављене (Пасторал обитељи).

7. ЗВАЊЕ - ЗАНИМАЊЕ

Човјек и његово занимање (Разлика звања и занимања).
Рад и занимање у свјету католичкога друштвеног наука (Сурадња с Богом).
Друштвена правда (Темељ и развој католичког друштвеног наука).
Однос према власништву (Материјална и духовна добра).
Одговорно опхођење с материјалним добрима (Еванђеоски завјет сиромаштва).
Одговорност унутар друштвених структура (Распетост између друштвених притисака).

8. МИР - ИЗВОР ЗАЈЕДНИШТВА

Одгој за мир (Бог је мир ваш).
Вапај за успоставом друштвене правде (Нови социјални проблеми).
Брига за заштиту околиша (Кршћански одговор на овај проблем).
Екуменизам - дјело Духа у кришћанском свијету (Екуменизам - сусрети).
Одгој за мир као сталан циљ (Жеља за миром као особни став).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Вјерска поука у средњој школи је особито деликатна. Средњошколац се нашао у новој средини, пред новим изазовима, могућностима и препун жеља да их оствари. Основни проблем је неповјерење према новој средини, према самоме себи и наглашена критичност ауторитета. Стога катехеза у средњој школи мора поћи од те чињенице да је катехета човјек који "разбија" баријере неповјерења. Стога је у реализацији наставне јединице нагласак на доживљајном, а потом на спознајном подручју. Због тога су теме тако и биране да се млади човјек прво задиви даној чињеници, доживљају, садржају да према њој мора заузети свој став, а "чисто вјерски приступ" је свјетло да правилније и цјеловитије олакша заузимање става.

Начин реализације наставе вјеронаука и овај пута искључиво иде путем искуства, доживљаја, догођеног тренутка, а основна мисао водиља је открити себе и друге као вредноту, прихватити, поштовати и тако изградити повјерење према другима и коначно се слободно определијелити за трајне вредноте.

ЕВАНГЕЛИЧКО-ЛУТЕРАНСКИ ВЈЕРОНАУК СЛОВАЧКЕ ЕВАНГЕЛИЧКЕ ЦРКВЕ А.В.

ЦИЉ наставе веронауке у средњем образовању и васпитању јесте да пружи цјеловити вернички поглед на свет и живот с посебним нагласком на проблеме младих. Црква развија вернички практични живот и есхатолошку димензију, односно вечни живот. То значи да млади продубљују сазнање властите вере, властитих проблема и покушавају их доживети и решити кроз поуку вере. Излагање верског и постојања проблема обавља се у веома отвореном и толерантном дијалогу с осталим наукама и теоријама и кроз разговор. Начин

приступа је хришћанско виђење које обухвата сва позитивна искуства људи без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Упознавање је истовремено информативно-сазнајно и доживљајно-делатно с настојањем да се доктриниране поставке спроведу у свим сегментима живота: однос с Богом, са светом, с другим људима и нарочито са самим собом. Значи циљ је веронауке информативно-формативни приступ вери и изградња погледа на свет кроз призму властитог веровања максимално поштујући све наведене датости.

ЗАДАЦИ наставе веронауке у средњем образовању су да код ученика:

- развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човеку као слици Божјој, особи такође другачијој у односу на нас, као и да се између ове две релације оствари узајамно зависна веза;

- развије способност за препознавање димензија властите особе, младалачке проблеме у светлу слободе, живота у заједници, егзистенцијалних проблема живота и смрти, односа са природом која нас окружује и др., као и за изградњу властитих ставова о тим питањима у светлу вере а на темељима искуства Цркве;

- изгради и развије способност дубљег разумевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе, успона и падова у историји човечанства, као и достигнућа у разним областима стваралаштва;

- помогне у одговорном обликовању заједничког живота с другим, у изналажењу равнотеже између властите особе и заједнице, у остваривању сусрета са светом и с Богом;

- изгради уверење да је свет и све што је у њему створен за вечност, да су сви створени да буду судионици вечног живота, да се из те перспективе код ученика развије способност разумевања, преиспитивања и вредновања властитог односа према другом човеку као непоновљивом бићу и према створењу Божјем и изгради спремност за покајање.

ПРВИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ЦИЉ наставе веронауке у овом разреду посебно је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног васпитања за одговорност. Дивљење свету, природи, Богу и ближњему младе наводи на поштовање а откривање тих датости у себи отвара могућност да буде пун поверења према себи и другима. У првом разреду је веронаука и у функцији надвладавања контрадикторних проблема младих који највише искрсавају у односу према самом себи. Веронаука жели помоћи да то што целовитије и у светлу вере прихвати и преброди.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Увод

- Упознавање ученика и вероучитеља, упознавање са садржајима рада у току овог разреда.

Највеће питање нашег живота

- Рођење и смрт.

- Шта је смрт? Да ли је то тачка за животом?

- Шта треба да радим? Где можемо наћи Бога?

Створење

- Створитељ света. Из чега је поникао свет?

- Када је био створен свет. Шта имамо припремљено у небо.

Ко је човек?

- Човек је Божјим обличјем (шта учи дарвинизам, шта Библија).

- Улога човека и одговорност човека. Стварање жене.

- Брак у Божјем поретку. Брак - заједница за цео живот.
- Разговор сотона са Евом. (како доживљава Ева разговор и деловање Адама).
- Изгнанство из раја. Проклетство земље и људи. (зла савест, тежња за искупљењем, последица пада у грех, шта се догоди у смрти?).

Што Бог жели од нас

- Бог говори о свом завету и његовој вољи (где можемо наћи Божју вољу).
- Због чега треба да захвалимо Јеврејском народу? Десет Божјих заповести.
- Човек је погрешно (без закона не можемо препознати грех, како да живимо по десет Божјих заповести).
- Сотона нас своди (шта значи грех, грех је прекршај Божјег закона, грех почиње у срцу човека, шта се може десити с грехом, не можемо се довољно контролисати).
- Везивање за друге Богове. Мржња ближњих. Казна за грех је смрт. (грех значи престанак дружења са Исусом Христом, телесна смрт је само део ове казне, незнамо живети-чинити Божју вољу, можемо да платимо за своје грехе-дела).
- Да ли можемо рачунати на Божје милосрђе.

Постанак и развој хришћанске цркве

- Исусово дело спасења.
- Постанак првих заједница. Ширење Исусове цркве.
- Брига тадашње заједнице у Палестини, али и другде.
- Угрожавање Исусове цркве - гностицизам.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава у средњој школи је посебно деликатна. Основни проблем је неповерење према новој средини, према самом себи и наглашена критичност ауторитета. Стога катехеза у средњој школи мора поћи од чињенице да је катехета човек који "разбија" баријере неповерења. Због тога, у реализацији наставне јединице, нагласак је на доживљајном а потом на сазнајном подручју. Теме су тако биране да се млади човек прво задиви датој чињеници, доживљају, садржају, да према њој мора заузети свој став а "чисто верски приступ" је светло да правилније и целовитије олакша заузимање става.

Начин реализације наставе веронауке треба да се одвија путем искуства, доживљаја, догођеног тренутка а основна мисао водиља је открити себе као вредног, прихватити, поштовати и тако изградити поверење према другима.

ДРУГИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ЦИЉ наставе вјеронаук је да се младим упознају са даровима које им је подарио Бог Створитељ у сарадњи са родитељима, ближњима. Дивљење свету, природи, Богу и ближњима младе наводи на поштовање а откривање тих делатности у себи открива могућност да буде пун поверења према себи и другима.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Настанак, развој и прогон Исусове цркве

- Предуслов за настанак цркве - Исусово дело спасења: Настанак првих заједница.
- Пораст Исусове цркве упркос прогонима: Старање о Исусовој цркви и њен напредак.

- (циљ: Указати на историјски ток настанка и развоја хришћанске цркве и спољашње утицаје који су је угрожавали у поређењу са условима и окружењем с којим се црква сусреће данас).

Мартири у римској империји

- Угрожавање Исусове цркве: Угрожавање раног хришћанства од стране гнопстика.
- Угрожавање хришћанства у данашње време.
- Слављење Бога кроз песму.
- Пут у Рим: Павле делује у Риму.
  - Пет прогона: Прогон у време Нерона (64-68).
  - Прогон за време владавине Домицијана (93-96) и његових следбеника.
- Прогон у време Валеријана (257-258).
- Прогон у време Диоклецијана: Одакле снага мартирима.
- Слављење Бога кроз песму.
- (циљ: Упознавање са најистакнутијим мартирима хришћанске прошлости и тешким условима за опстанак хришћанства за време прогона).

Развој монаштва и папства

- Велика опасност новонасталој слободи: Слобода исповести и савести.
- Најблискији пут са тешким последицама: Божји одговор.
- Аугустин: Аугустиново преображење 386. год: Папа Рхегиус.
- Дешавања за време Присцијана (4. век): Смрт Аугустина.
- Слављење Бога кроз песму.
- (Хришћани добијају слободу. Нису више прогоњени. Зато се јавља у редовима хришћана лабилност и индиферентност. Ипак, права хришћанска вера побеђује.
- (циљ: Разлике и обележја фарисеја и оних чија је вера била неискрена и лажна с једне стране, и оних који су се с правом називали хришћани-борба између њих победа оних који су добили Божији благослов. Ученицима треба указати на важност праве вере, која ће уз Божју помоћ увек побеђивати).

Развој монаштва и папства

- Покајници и пустовници: Монаштво: Папство.
- Ширење хришћанства у раном средњем веку:.
- Посланици вере са севера (Ирска, Енглеска): Карло Велики (768-814).
- Крсташки походи.
- Слављење Бога кроз песму.
- (циљ: Показати да Исус воли заједништво).
- Три реформатора: Виклиф, Хус, Савонарола**
- Сон Виклиф (1321-1384): Лолхарди.
- Јан Хус (1370-1415).
- Гироламао Савонарола (1452-1498): Основа његове проповеди и покајања: Проповеди о покајању: Мартири.
- Слављење Бога кроз песму.
- (циљ: Упознавање са истакнутим борцима за правоверно учење и примену хришћанства који су постепено довели и до одвајања од католичке, и настанак евангеличке исповести).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава у средњој школи је посебно деликатна. Основни проблем је неповерење према новој средини, према самом себи и наглашена критичност ауторитета. Стога катехеза у средњој школи мора поћи од чињенице да је катехета човек који "разбија" баријере неповерења. Због тога, у реализацији наставне јединице, нагласак је на доживљајном а потом на сазнајном подручју. Теме су тако бирани да се млади човек прво

задиви датој чињеници, доживљају, садржају, да према њој мора заузети свој став а "чисто верски приступ" је светло да правилније и целовитије олакша заузимање става.

Начин реализације наставе вјеронаука треба да се одвија путем искуства, доживљаја, догођеног тренутка а основна мисао водиља је открити себе као вредноту, прихватити, поштовати и тако изградити поверење према другима.

ТРЕЋИ РАЗРЕД²

(1 час недељно, 30 – 32 часа годишње за трогодишње образовање и
1 час недељно, 35 – 37 часова годишње за четворогодишње образовање)

ЦИЉ наставе вјеронаука у овом разреду је учвршћивање вере у Господа Исуса Христа као Главе цркве.

ЗАДАЦИ наставе вјеронаука су да ученици:

- стекну шири и целовит поглед на учење и живот цркве;
- упознају организациону структуру, поруку и рад Словачке евангеличке а.в. цркве;
- у интересу узајамног заједничког живота и на основу сазнања развијају позитивне ставове према припадницима других верских заједница, њиховој традицији и култури.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Црква и њено учење

- Видљива и невидљива црква;
- Подела цркве: католичка, православна, евангеличка калвинска, евангеличка а.в., еноминације - секте.

Порука и активност цркве

- Порука цркве и активности које представљају основу богослужења у евангеличкој цркви.

Благословено дело цркве у свету

- Црква и матерњи језик;
- Служба за народ;
- Црква као културни чинилац;
- Држава;
- Екуменски рад.

Црква и њено уређење

- Уређење цркве - црквени Устав;
- Законодавна и правна тела;
- Права и дужности чланова цркве.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава у средњој школи, посебно је деликатна. Основни проблем је неповерење према новој средини, према самом себи и наглашена критичност ауторитета. Стога катехеза у средњој школи мора поћи од чињенице да је катехета човек који "разбија" баријере неповерења. Због тога, у реализацији наставне јединице, нагласак је на доживљајном, а потом на сазнајном подручју. Теме су тако биране да се млади човек прво задиви датој чињеници, доживљају, садржају, да према њој мора заузети свој став а "чисто верски приступ" је светло које му помаже да правилније и целовитије олакша заузимање става.

Начин реализације предмета треба да се одвија путем искуства, доживљаја, а основна мисао водиља је открити себе као вредност, прихватити, поштовати и тако изградити поверење према другима.

Приручници:

Jaruslav Kušnir, Darina Kušnirova: *VIEM, KOMU SOMUVERIL...* Tranoscius, Liptovsky Mikulaš, 1999.

Mikulaš Adamčiik, Julius Madaras, Jan Lacko: *KRISTOV CIRKEV* Tranoscius, Liptovski Mikulaš, 1993.

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД³ (1 час недељно, 32-34 часа годишње)

ЦИЉ евангеличко-лутеранског вјеронаука Словачке евангеличке цркве а.в. у четвртном разреду средње школе јесте да пружи целовит хришћански поглед на свет и живот, уважавајући историјску реалност цркве/и наду своје вере/.

ЗАДАЦИ верске наставе су да:

- ученика упозна са евангеличком вером кроз њену доктринирану димензију;
- ученику покаже да хришћанско виђење света обухвата сва позитивна искуства, без обзира на њихово верско порекло;
- ученик доктриниране поставке спроводи у свим сегментима живота (однос човека са Богом, са светом, са другим људима и са самим собом).

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

1. УВОДНИ ДЕО (2 часа)

Пошто је учење Словачке евангеличке цркве а.в. обухваћено у СИМБОЛИЧКИМ КЊИГАМА уводне часове посвећујемо упознавању СИМБОЛИЧКИХ КЊИГА.²

2. ШТА ЈЕ ТО ДОКТРИНА (1 час)

3. ДОКТРИНЕ О БОГУ (3 часа)

- Бог је само један.
- Бог је Творац.
- Бог је свети и праведан.
- Бог је љубав.

4. ДОКТРИНЕ О ИСУСУ ХРИСТУ (3 часа)

- Исус је Бог.
- Исус је савршен човек.
- Исус је умро за (грешног) човека.

5. ДОКТРИНЕ О ДУХУ

- Дух Свети је Бог.
- Дух Свети даје верницима сигурност.
- Дух Свети води вернике.
- Дух Свети дарива вернике.

6. ДОКТРИНЕ О БИБЛИЈИ (2 часа)

- Библија је Божја реч.
- Библија инспирише.
- Библија је апсолутно истинита.

7. ДОКТРИНЕ О ГРЕХУ (3 часа)

- Грех је непослушност према Богу.
- Грех одваја човека од Бога.
- Грех је општи.

---

² Сем Библије, коју треба да користи сваки ученик, као литература у обради, црквом прихваћених доктрина користе се и СИМБОЛИЧКЕ КЊИГЕ Словачке евангеличке а.в. цркве.

8. ДОКТРИНЕ О СПАСЕЊУ (3 часа)

- Онај ко верује има вечни живот.
- Спасење је поклон Божје милости.

9. ДОКТРИНЕ О ХРИШЋАНСКОМ ЖИВОТУ (2 часа)

- Човек се кроз веру приближава Богу и живи кроз веру.
- Сви људи су грешни, али грех је могуће савладати.

10. ДОКТРИНЕ НА ДРУГЕ ТЕМЕ (5 часова)

- Исусов други долазак.
- Ново небо и нова земља.
- Сви (хришћански) верници су део свеопште цркве а треба да су чланови своје цркве.
- Анђели, духовна бића у служби човека.
- Ђаво, реална противбожанска сила.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава у средњој школи, посебно је деликатна. Основни проблем је неповерење према новој средини, према самом себи и наглашена критичност ауторитета. Стога катехеза у средњој школи мора поћи од чињенице да је катехета човек који "разбија" баријере неповерења. Због тога, у реализацији наставне јединице, нагласак је на доживљајном, а потом на сазнајном подручју. Теме су тако биране да се млади човек прво задиви датој чињеници, доживљају, садржају, да према њој мора заузети свој став, а "чисто верски приступ" је светло које му помаже да правилније и целовитије олакша заузимање става.

Начин реализације предмета треба да се одвија путем искуства, доживљаја, а основна мисао водила је открити себе као вредност, прихватити, поштовати и тако изградити поверење према другима.

ВЕРСКО ВАСПИТАЊЕ РЕФОРМАТСКЕ ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ

ЦИЉ наставе веронауке у средњем образовању и васпитању јесте да пружи целовити вернички поглед на свет и живот с посебним нагласком на проблеме младих. Црква развија вернички практични живот и есхатолошку димензију, односно вечни живот. То значи да млади продубљују сазнање властите вере, властитих проблема и покушавају их доживети и решити кроз поуку вере. Излагање верског и постојања проблема обавља се у веома отвореном и толерантном дијалогу с осталим наукама и теоријама и кроз разговор. Начин приступа је хришћанско виђење које обухвата сва позитивна искуства људи без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Упознавање је истовремено информативно-сазнајно и доживљајно-делатно с настојањем да се доктриниране поставке спроведу у свим сегментима живота: однос с Богом, са светом, с другим људима и нарочито са самим собом. Значи циљ је веронауке информативно-формативни приступ вери и изградња погледа на свет кроз призму властитог веровања максимално поштујући све наведене датости.

ЗАДАЦИ наставе веронауке у средњем образовању су да код ученика:

- развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човеку као слици Божјој, особи такође другачијој у односу на нас, као и да се између ове две релације оствари узајамно зависна веза;
- развије способност за препознавање димензија властите особе, младалачке проблеме у светлу слободе, живота у заједници, егзистенцијалних проблема живота и смрти, односа са

природом која нас окружује и др., као и за изградњу властитих ставова о тим питањима у светлу вере а на темељима искуства Цркве;

- изгради и развије способност дубљег разумевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе, успона и падова у историји човечанства, као и достигнућа у разним областима стваралаштва;

- помогне у одговорном обликовању заједничког живота с другим, у изналажењу равнотеже између властите особе и заједнице, у остваривању сусрета са светом и с Богом;

- изгради уверење да је свет и све што је у њему створен за вечност, да су сви створени да буду судионици вечног живота, да се из те перспективе код ученика развије способност разумевања, преиспитивања и вредновања властитог односа према другом човеку као непоновљивом бићу и према створењу Божјем и изгради спремност за покајање.

ПРВИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ЦИЉ наставе веронауке у овом разреду посебно је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног васпитања за одговорност. Дивљење свету, природи, Богу и ближњему младе наводи на поштовање а откривање тих датости у себи отвара могућност да буде пун поверења према себи и другима. У првом разреду је веронаука и у функцији надвладавања контрадикторних проблема младих који највише искрсавају у односу према самом себи. Веронаука жели помоћи да то што целовитије и у светлу вере прихвати и преброди.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Увод

- Упознавање ученика и вероучитеља, упознавање са садржајима рада у току овог разреда.

Највеће питање нашег живота

- Рођење и смрт.

- Шта је смрт? Да ли је то тачка за животом?

- Шта треба да радим? Где можемо наћи Бога?

Створење

- Створитељ света. Из чега је поникао свет?

- Када је био створен свет. Шта имамо припремљено у небо.

Ко је човек?

- Човек је Божјим обликом (шта учи дарвинизам, шта Библија).

- Улога човека и одговорност човека. Стварање жене.

- Брак у Божјем поретку. Брак - заједница за цео живот.

- Разговор сотона са Евом. (како доживљава Ева разговор и деловање Адама).

- Изгнанство из раја. Проклетство земље и људи. (зла савест, тежња за искупљењем, последица пада у грех, шта се догоди у смрти?).

Што Бог жели од нас

- Бог говори о свом завету и његовој вољи (где можемо наћи Божју вољу).

- Због чега треба да захвалимо Јеврејском народу? Десет Божјих заповести.

- Човек је погрешно (без закона не можемо препознати грех, како да живимо по десет Божјих заповести).

- Сотона нас своди (шта значи грех, грех је прекршај Божјег закона, грех почиње у срцу човека, шта се може десити с грехом, не можемо се довољно контролисати).

- Везивање за друге Богове. Мржња ближих. Казна за грех је смрт (грех значи престанак дружења са Исусом Христом, телесна смрт је само део ове казне, не знамо живети-чинити Божју вољу, можемо да платимо за своје грехе-дела).

- Да ли можемо рачунати на Божје милосрђе.

Постанак и развој хришћанске цркве

- Исусово дело спасења.

- Постанак првих заједница. Ширење Исусове цркве.

- Брига тадашње заједнице у Палестини, али и другде.

- Угрожавање Исусове цркве - гностицизам.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава у средњој школи је посебно деликатна. Основни проблем је неповерење према новој средини, према самом себи и наглашена критичност ауторитета. Стога катехеза у средњој школи мора поћи од чињенице да је катехета човек који "разбија" баријере неповерења. Због тога, у реализацији наставне јединице, нагласак је на доживљајном а потом на сазнајном подручју. Теме су тако биране да се млади човек прво задиви датој чињеници, доживљају, садржају, да према њој мора заузети свој став а "чисто верски приступ" је светло да правилније и целовитије олакша заузимање става.

Начин реализације наставе веронауке треба да се одвија путем искуства, доживљаја, догођеног тренутка а основна мисао водиља је открити себе као вредноту, прихватити, поштовати и тако изградити поверење према другима.

ХРИШЋАНСКА ЕТИКА ЕВАНГЕЛИЧКЕ ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ А.В.

ЦИЉ наставе је да ученици стекну знање из хришћанске етике на темељу Библије.

Хришћанска етика произилази из Библије а то значи да је њен темељ Божја реч. Она нам пружа с једне стране животни контакт с Богом, а са друге стране контакт човека са човеком. Бог је дошао међу нас у људском телу, телу Исуса Христа. Он је пут, истина и живот који води код Бога, који је као отац пун љубави.

ЗАДАЦИ веронаука су да се код ученика:

- развије вера и љубав према свим људима;
- развије брига за ближње, друга и болесне;
- развије однос према раду;
- упознају са основама хришћанског учења;
- упознају да је у духу реформације цркви стално потребна реформа.

ПРВИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ЦИЉ наставе у овом разреду је упознати младе људе са Богом, хришћанском етиком на основу Библије која је темељ живота у међуљудским односима. Циљ је показати на могућност решавања свих питања помоћу највишег ауторитета, одговорити на питања младог човека у вези са постојањем, места у породици и друштву, у кругу својих вршњака. Пронаћи одговоре у вези понашања са другим полом и основним питањима у разноразним животним околностима.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Увод

- Упознавање вероучитеља са ученицима и упознавање ученика са садржајима рада у овом разреду.

Библија - Свето писмо

- Стари завет.
- Нови завет.
- Упознајмо Библију - да упознамо Бога и самог себе.
- Увод у десет заповести.
- Противречја око Десет заповести.
- Трећа заповест - Име Божје.
- Четврта заповест - Дан одмора.
- Пета заповест - Поштовање родитеља.
- Шеста заповест - Не уби.
- Седма заповест - Не чини прелјубе.
- Осма заповест - Не кради.
- Девета заповест - Не сведочи лажно.
- Припрема за Божић.
- Десета заповест - Не пожели.
- Библија као Божји поредак у међуљудским односима.
- Основи Божјег поретка у Библији.
- Живот пред браком.
- Избор партнера за брак и брачни живот.
- Сексуалитет као изражавање љубави.
- Искрена и права љубав.
- Ускрс.
- Како је замислио Бог брак и брачни живот?
- Божји поредак: (сексуални живот у браку, етичка искривљења код полова, циљ брачног живота, развод у светлу Библије, породични модели).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Садржаје програма реализовати кроз часове обраде садржаја, утврђивања, примене у практичном животу и систематизације. На часовима поред уџбеника користити и друга наставна средства.

Часове обраде организовати кроз стални дијалог вероучитеља и ученика.

ДРУГИ РАЗРЕД

*Верско васпитање Реформатске хришћанске цркве и
Хришћанска етика Евангеличке хришћанске цркве а.в.
(1 час недељно, 35 часова годишње)*

ЦИЉ наставе Верско васпитање и хришћанска етика у овом разреду је да што боље упознамо Тог, највишег ауторитета - Бога и његову вољу. Кроз овај програм идемо заједно, да се са Њим сусретнемо и да га нађемо. Идемо са молитвом да Дух Бога запали своју светлост у срцима свих нас. "Један нараштај одлази, други долази, али Христово јеванђеље остаде заувек!"

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Ко је Бог?

- (ученици треба да схвате да су потребна Библијска знања да би упознали Бога. 2М.3,1-14)
- Бог живи
  - Бог је Дух
  - Бог је свети

	<ul style="list-style-type: none"> - Бог је истинит - Бог је љубав
Створитељ	<p>(ученици треба да упознају Бога као створитеља целог универсума; 1.M.1,1-23)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Библија о стварању света - Наука о постојању света - Бог створитељ света - Бог створитељ небеса - Свето Тројство и стварање
Свемогући отац	<p>(упознати ученике да свемогућност Бога не значи само то да код Њега ништа није немогуће; Мт.6,25-33)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Бог управља светом - Бог брине о свету - Бог чини чудо - Бог је господаром зла - Бог је стрпљив
Ко је човек?	<p>(ученици треба да увиде да је човек највише створење; 1М.2,7)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Библија о стварању човека - Наука о пореклу човека - Човек као ремек-дело - Људска заједница - Човек као Божја слика
Слуга греха	<p>(ученици треба да увиде да ни свет ни људство није као при стварању. Зашто? 1М.3,1-7)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Едемски врт и Адамов грех - Суштина греха - Узрок греха - Разарајућа моћ греха
Пресуђен човек	<p>(ученици треба да увиде да Бог ни пресуђеног човека не препушта својој судбини; 1М.3,14-24)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Човек под гневом Бога - Човек под Божјим законом - Човек према Божијем суду - Човек под власти ђавола - Човек у самоћи
Ко је Исус Христ?	<p>(ученике треба да доведемо к познању да је Исус Бог који је постао човеком; Лк.2,1-20)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Исус је Христос - Исус је син Божји - Исус прави Бог, прави човек - Исус - пророк - Исус - Првосвешеник
Спаситељ	<p>(ученици треба да схвате зашто ми сви требамо Спаситеља)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Избавитеља; Јов. 1,29) - Исус је нас избавио из грехова - Исус је нас избавио из моћи ђавола и моћи смрти и вечног проклетства

	<ul style="list-style-type: none"> - Постали смо његови - Постали смо деца Божја
Месијашка очекивања	<p>(показати ученицима разна месијашка очекивања код изабраног народа; Лк.7,18-35)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Проповед Јована Крститеља - Судбина Јована Крститеља - Крштење Исуса - Исус је обећани месија
Исусов рад у Галилеји	<p>(ученици треба да увиде рад Исусов као Спаситеља; Исус има удела у радости и у проблемима човека)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Почетак његовог учења и позивање ученика - Састанци: Исус у Капернауму; Блаженства - молитва Оче наш - Говори у сликама: о благу на земљи и на небу, о суђењу, тесна врата, сејач семена
Исусов рад у Јудеји. Исус на путу у Јерусалим	<p>(сушет са Исусом доноси код људи промену живота)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Исус иде у Јерусалим; самаријско село, како следити Исуса - Самарјанин - Заблудни син - Фаризеј и цариник
Добри пастир	<p>(приказати на примеру Исуса који долази да брани и води његове; Јов. 10)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Исус добри пастир: живот свој даје за овце - Исус није најамник: најамник коме овце нису властите - Исус као добри пастир познаје своје
Права љубав	<p>(упознати праву љубав, Бог је љубав; 1Јов.4,7-21)</p> <ul style="list-style-type: none"> - О љубави - 1Кор.13 - Непретварна љубав - Рим.12,9-21 - Шта је љубав? осећање, прилагодити се некоме, чин - Кога треба да волимо?
Хришћанска слобода	<p>(ученици треба да увиде да хришћански живот није ограничење)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Класје и субота - Мт.12,1-8 - Права слобода - Гал.5,1-15. 1Кор.10,23-33 - Слобода као животни позив
Дар опраштања	<p>(показати на примерима опраштања)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зао слуга Мт.18,21-35 - Опраштање између нас - Опраштање са Богом - Молитва Оче наш... Мт.6,12
Универзалност јеванђеља	<p>(ученици треба да се упознају са циљем јеванђеља: Бог хоће да се сви људи спасу, и да упознају истину)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Исус и Самарјанка - Јов.4,1-42 - Центурион Корнелије - Ап. дела 10,17-48
Плодови Духа	<p>(показати ученицима дела тела и плодове Духа)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Из чега извиру моја дела? - Исус прави чокот - 15,1-17

	<ul style="list-style-type: none"> - Плодови тела - Гал. 5,19-21 - Плодови Духа - Гал. 5,22-26
Облачење Христа	<p>(показати да хришћанин припада Христу)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Исус пере ученицима ноге - Јов.13,1-11 - Какав је Хришћанин? узајамна љубав, јединство вере, тежити за савршенством
Исус најављује своју смрт	<p>(ученици треба да увиде да смрт Исуса није случајност; Мт.16,21-23)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Кушање Исуса - Мт.4,1-11; - да останемо до краја у истини Божјег слова; - Кушање Исуса - Мт.16,21-23; - мислимо на оно што је од Бога, шта човек посеје оно ће и пожњети
Последња недеља	<p>(упознати суштину догађаја у Јерусалиму)</p> <ul style="list-style-type: none"> - II Исусов улаз у Јерусалим - Мт.21,1-11 - Јудина издаја - Лк.22,1-6 - Паска и света вечера - Лк.22,7-23 - Гетсиманија, хапшење Исуса - Мт.22,39-53
Последња недеља	<p>(да ученици увиде зашто су били против Њега верске вође Јеврејског народа)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Верски суд - Лк.22,66-70 - Политички суд - Лк.23,1-25 - Исус између сумње и порицања
Исусово распеће	<p>(да ученици увиде зашто је Христ распет)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Исус на крсту - Лк.23,32-43 - Исусова смрт - Лк.23,44-49 - Исусов погреб - Лк.23,50-56
Празна гробница	<p>(указати ученицима преко историјских и библијских чињеница да је васкрсење Исуса Христа стварност)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Исуса распели и умро - Била је једна вест: Исус васкрснуо! - Разне теорије о Исусовом васкрсењу
Исус се јавља ученицима	<p>(васкрснути Христос доноси мир са Богом и даје нам задатке)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Исус хоће да имамо сигурност васкрсења - Живи господ испуњава наше животе правом службом - Хришћанин има поверење од Бога преко Христа - Верник добија моћ Духа
Исусово Јеванђеље	<p>(ученик треба да упозна шта је циљ јеванђеља; Јов.20,30-31)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Како људи приме јеванђеље? - На шта нас обавезује јеванђеље? - У чему се разликује јеванђеље од закона?
Дух свети	<p>(упознати ученике са трећим чланом Светог Тројства, ко је Дух свети?)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ко је Дух свети? - Дух Оца и Сина - Води к познавању Христа

- Обнавља човека преко вере
- Управља преко јеванђеља
- Зове човека у ново заједништво

Апостолско исповедање вере

(да ученици увиде да све што верујемо о Господу Богу је објашњено укратко у Апостолском исповедању вере)
 - Како гласи Апостолско исповедање вере? Има три дела: о Богу Оцу, о Богу Сину и о Богу Духу Светом
 - Шта за мене значи Апостолско исповедање вере?

Дух Свети - Дух јединства

(ученици треба да увиде да Дух Свети све хришћане уједињује у Цркву Христову. Јов. 10,11-30)
 - Црква Христова
 - Црквена служба
 - Знаци цркве
 - Јединство цркава
 - У коме налазимо јединство цркава

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава у средњој школи је посебно деликатна. Основни проблем је неповерење према новој средини, према самом себи и наглашена критичност ауторитета. Стога катехеза у средњој школи мора поћи од чињенице да је катехета човек који "разбија" баријере неповерења. Због тога, у реализацији наставне јединице, нагласак је на доживљајном а потом на сазнајном подручју. Теме су тако биране да се млади човек прво задиви датој чињеници, доживљају, садржају, да према њој мора заузети свој став а "чисто верски приступ" је светло да правилније и целовитије олакша заузимање става.

Начин реализације наставе веронауке треба да се одвија путем искуства, доживљаја, догођеног тренутка а основна мисао водиља је открити себе као вредног, прихватити, поштовати и тако изградити поверење према другима.

ВЕРСКО ВАСПИТАЊЕ РЕФОРМАТСКЕ ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ²

ТРЕЋИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 30-32 часа годишње за трогодишње образовање и 1 час недељно, 35-37 часова годишње за четворогодишње образовање)

ЦИЉ верског васпитања реформатске хришћанске цркве је да ученик упозна Цркву кроз историјске токове, главна начела промене односа Цркве и државе.

ЗАДАЦИ наставе верско васпитање јесу да ученици:

- препознају историјске догађаје и односе Господара историје;
- схвате значај настанка хришћанства, отцепљење од јудаизма, узроке прогонства...;
- схвате настанак хришћанског учења, догми и њихов значај;
- на вишем нивоу врше анализу.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Тема	Библијски текст	Минимум
Хришћанство у јудаизму хришћанство код погана	Дјела апостолска - 2:42-74, 10:34-35,	

	13:46-49	
Од прогнанства до обавезе (до цркве у држави)	Јеврејима 11:33-38, Фил. 1:29	Историјски датуми: 313, 325, 381, 431, 451
Настанак хришћанског учења, теолози	1 Пет. 2:1-12 2 Пет. 2,9	Константин, Теодосије, Арије
Разлике у развоју западне-источне цркве	Мк. 16:14-18	
Хришћанство на Истоку		
Хришћанство на западу, живот са поганима	Јн. 17:15	Историјски датуми: 529, 754, 1054, 107, 1099, 1122, 1225
Однос цркве и државе Инквизиције	1 Тим. 3:1-2 2 Пет. 2:18, 3:17	
Кризе у папизму, раскид цркве на западу	Мт. 22:29; Мк. 12:24	Историјски датуми: 1309-7, 1378-1414, 1409, 1414-18, 1415, 1431, 1439, 1447-1521
Хуманизам и ренесанса	1 Кор. 11:19	
Знакови предреформације:	Јер. 9:23-24	
Виклиф и Хус	Јн. 13:15	
Историја цркве пред реформацијом (X-XV стољеће)	Јн. 17:26, Ром. 1:18-23	Историјски датуми: 972, 997, 1000, 1055, 1417; Бруно, Адалберт (Adalbert), Гелерт (Gellert)
Култура у хришћанству у XI-XIII стољеће	Јн. 17:19-21	
Хуманизам и ренесанса		
Реформација у Европи		
Мартин Лутер	Ром. 1:17 Еф. 2:8-10	31.10.1517.
Улрих Цвингли; Реформација у Немачкој - Швајцарска	Ром. 5:1-8	1521, 1529, 1530, 1531, 1534, 1536, 1549, 1555, 1559, 1545-63, 1566 Лутер, Меланхтон (Melanchton), Цвингли, Булингер (Bullinger), Калвин, Фарел (Faler), Безе (Beze), Еразмо, Сервето (Serveto), Минцер, Менон (Mennon), Карафа (Carafa), Лојола.
Жан Калвин и реформација у Женеви	Јн. 3:35-36	
Главна теолошка начела реформације	Јн. 3:16	

Споредна струјања у реформацији

Протуреформација

Развитак цркве после синода у Триденту	Јер. 2:7-8	1618-19, 1773, 1869-70, 1891, Гомар (Gomarus), Амесије (Amesius), Кокеј (Coccejus), Спенер (Spener), Франк (Francke), Зинзендорф (Zinzendorf), Весли (Weslwy), Бунуан (Bunuan)
Западна и северна Европа у време протуреформације	Дјела апостолска 4:12	
Јужна и средња Европа у XVII стољећа		
Црква, држава и култура у XVIII-XIX стољећа		
Протестанска, ортодоксна и пиетизам Пуританизам	Золт (Zsolt.) 95:1-7 (Псалм)	
Римокатоличка црква и источна ортодоксна у XVIII-XIX стољећу		
Реформација на подручју Мађарске	Јел. 2:1-5 (откр.)	Алберт Свајтер (Albert Sweityer), Карл Барт (Karl Barth), Дитрих Бонхефер (Dietrich Bonhoeffer), Рудолф (Rudolf), Бултман (Bultmann).
Протестанска струјања у Европи	Ез. 34:5-6	
Протестанска теологија у XX стољећу	Зорлт (Zsolt.)25:4-5	

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава у средњој школи, посебно је деликатна. Основни проблем је неповерење према новој средини, према самом себи и наглашена критичност ауторитета. Стога катехеза у средњој школи мора поћи од чињенице да је катехета човек који "разбија" баријере неповерења. Због тога, у реализацији наставне јединице, нагласак је на доживљајном, а потом на сазнајном подручју. Теме су тако биране да се млади човек прво задиви датој чињеници, доживљају, садржају, да према њој мора заузети свој став а "чисто верски приступ" је светло које му помаже да правилније и целовитије олакша заузимање става.

Начин реализације предмета треба да се одвија путем искуства, доживљаја, а основна мисао водиља је открити себе као вредност, прихватити, поштовати и тако изградити поверење према другима.

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД³ (1 час недељно, 32-34 часа годишње)

ЦИЉ наставе у четвртном разреду средње школе јесте да млади људи на прагу великих, природних животних процеса, сачувају поверења у Бога иако се у то доба понекад удаљују од самих родитеља у том погледу. На основу Божје изјаве у Библији, они ће и сами доћи до закључка да у свим животним ситуацијама Свевишњи може човеку, па и младом, помоћи. Због тога треба пажљиво за њих изабрати делове из Светог писма, који ће их интересовати, јер ће све то бити повезано с њиховим егзистенцијалним, па и најважнијим духовним потребама.

ЗАДАЦИ верског васпитања у четвртном разреду средње школе јесте да омладину упознамо с Божјим делима преко светих људи у Старом и Новом завету, како су са поверењем у Бога корачили у непознато, у будућност, као Аврам, који није знао где иде, али је имао поверење да ће у његовом будућем животу сам Бог преодредити за њега оно што је најбоље. Ако млад човек има уверење да је будућност једино у Божјим рукама, све ће дати од себе да живи за већу славу Бога и за добробит свог ближњег.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

1. УВОД

Упознавање ученика са садржајима програма реформатског хришћанског веронаука за IV разред средње школе.

2. СВЕТО ПИСМО ЈЕ НАЈВАЖНИЈИ ИЗВОР ЗА ХРИШЋАНЕ

Показује љубав Божју у чињеници стварања света и човека.

Оба завета Светог писма говоре о Божјој љубави према човеку.

Људи с поверењем: у Библији и у Цркви увек су добили благослов Божји.

3. ЉУБАВ БОЖЈА ЈЕ НАЈВИШЕ ДОШЛА НА ВИДЕЛО ПРЕКО ИСУСА

Исус личним примером покреће и нашу љубав према Богу.

Исус покреће својим примером нашу љубав према ближњима.

Исус преноси љубав Божју на будуће генерације преко својих ученика.

Исус као глава Цркве је у личном контакту с верницима.

Бог је преко Исуса присутан ако се окупљамо у његово име.

4. ИСУС БРАНИ И РАЗВИЈА БРАТСКУ ЗАЈЕДНИЦУ ВЕРНИКА

Бог неће одбити никога кад долази код Њега преко Исуса Христа.

Како Бог прашта нама, тако и ми морамо да опростимо својим ближњима.

Бог нас преко Исуса покреће на добра дела, која једино дају смисао животу.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Тема: *Свето писмо* је разумљиво преко рада Светог духа. Вероучитељ треба да буде младим људима лични пример: да се моли Светом духу да би се тако оспособио да их води. Вероучитељство није професија, него звање. Млади људи то осете. Због тога је врло важно да Црква одабере праве особе, нарочито за верско васпитање младих.

Опште напомене

И за младе људе и за вероучитеље најважније је да се осећају једнакоправним члановима Божје породице преко Исуса Христа.

Ова породица је вечна, земаљски живот мора да зависи од небеских закона јер овоземаљски закони и правила имају смисао само из угла вечите Божје љубави.

ХРИШЋАНСКА ЕТИКА ЕВАНГЕЛИЧКО ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ А.В.²

ТРЕЋИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 30-32 часа годишње за трогодишње образовање и 1 час недељно, 35-37 часова годишње за четворогодишње образовање)

ЦИЉ и ЗАДАЦИ наставе хришћанска етика евангеличко хришћанске цркве а.в. садржани су у речима:

"Ти си Христос, Син Бога живога!" Јов. 16,16

"Ја,... Верујем у Исуса Христа,... Господа мог!..."

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Порекло Исусово. Породица. Место рођења. Испуњење пророчанства.

Циљ: разумевање великог значаја, за хришћанство, рођење Исуса.

Основна мисао: Дом Давида и Марије, порекло Давидово. Владавина Херодеса. Исус је обећани Месија.

Покрет Исуса и Јована Крститеља. Исус у кругу Јована Крститеља. Исус ставља на страну Тору. Уздрављење код Бетхесди.

Циљ: упознавање разлике и сличности између Кумрана и Јована Крститеља.

Основна мисао: Карактеристична црта кумранске заједнице. Пракса крштења Јована Крститеља и његова веза са Тором. Исусово схватање Торе и његово тумачење.

Библијски квиз:

Како се звао анђео послан од Бога Марији?

а) Микаел; б) Гаврил; в) Уриел.

Како се звало место, где је живела Марија?

а) Сикар; б) Јерихо; в) Назарет.

Ко је био пореклом из дома Давидовог?

а) Марија; б) Јосиф; в) Јован Крститељ.

Које је било занимање Јосифа?

а) Пастир; б) зидар; в) тесар.

Исус у Галилеји. Избор дванајстих апостола. Исус учи и чини чуда.

Сукоб са фарисејима и законцима.

Циљ: откривање особе Исус Христ, његов постој и веза са верским групама.

Основна мисао: Ученици, њихова мисија. Фарисеји, садучеји. Херодосова странка, зелоти. Опраштај грехова, пост, месијашка очекивања, месијашке титуле.

Исусов рад у Јудеји. Васкрсење Лазарево и одсуђујући постој великог већа. Исус у Јериху и Бетанији.

Циљ: упознавање са изјавама Исуса о себи и свом Оцу, неизбежан конфликт између Исуса и великог већа Израела.

Основна мисао: "Ја сам" - изреци, "Исус као Добри Пастир", Исус као утеловатељ небеског Оца.

Последња недеља. Исусов улазак у Јерусалим. Последња вечера. Хапшење Исуса. Верска - законска парница.

Основна мисао: Првосвештеник и његов верски и политички значај. Деловање синедриона. Изрека "Ја сам" - у

Политичка парница.

верскозаконској парници. Уред
прокураторски. Личност Пилата.

Библијски квиз:

Зашто је улазио Исус у Јерусалим?

а) хтео је доказати своју моћ јавно; б)
хтео је испунити старозаветна
пророчанства; в) народ у њему
препознаје ослободитеља.

Када је била последња вечера?

а) Четвртак; б) петак; в) на Ускрс.

Зашто је осудио Пилат Исуса?

а) у њему је видео бунтовника; б) био је
сагласан са синедријом; в) бојао се да
не изгуби прокуратуру.

Зашто су осудили Исуса у дому
првосвештеника?

а) јер је себе називао краљем; б) јер је
поступио као Син Божји; в) јер је
организовао побуну.

Нови Завет - Јеванђеље по Марку.

Циљ: упознавање карактеристичних
црта Марковог јеванђеља.

Основна мисао: Збор, личност Маркова.
Тајна Исуса, Исус по Марку: човек
учитељ, Син човека, Син Божји. Чуда и
краљевство Божије.

Јеванђеље по Матеју.

Циљ: упознавање карактеристичних
црта Матејевог јеванђеља.

Основна мисао: Црква код Матеја, Црква
и краљевство Божије, крај векова, Исус по
Матеју - Господ који живи у заједништву.
Ученици по Матеју.

Јеванђеље по Луци.

Циљ: упознавање ученика са
карактеристичним цртама јеванђеља по
Луци.

Основна мисао: Лука као верник.
Спасоносно доба: - 10 доба обећања, 11
доба Исуса, 13 доба Цркве. Исус по Луци.
Исусова поређења.

Јеванђеље по Јовану. Циљ:

упознавање карактеристичних црта
Јовановог јеванђеља.

Основна мисао: Личност писца и збор.
Важни појмови и теме: - 14 хлеб живота,
15-16 час последњи, 17 изреци: "Ја сам!",
Исус по Јовану. Исус васкрсење и живот.

Библијски квиз.

Ко је први видео васкрснутог Исуса?

а) ученици из Емауса, б) Петар, в)
Марија Магдалена.

Зашто није хтео поверовати Тома у
Исусово васкрсење?

а) сматрао је немогућим, б) мислио је
да га остали воде за нос, в) мислио је да
су остали ученици криво информисани.

По чему су ученици из Емауса
препознали Исуса?

а) по томе како је тумачио Писмо о
благодатном и прелому хлеба за столом,

б) препознали су га још на путу.

Дела апостолска

Циљ: упознавање првотне цркве, старешине, мисије и проблема са којима су се сукобили.

Павлова посланица Римљанима

Циљ: упознавање апостолског писма које расправља важна теолошка питања.

Павлова посланица Коринћанима

Циљ: упознавање живота хришћана у том граду, њихови проблеми и како их Павле води и учи да би упознали истину.

Павлова посланица Галатима.

Циљ: развијање осећања узајамне повезаности заједнице и хришћанске етике, као и сагледавање последице.

Час ученика - дијалози.

Циљ: оспособљавање за решавање свакодневних проблема у животу у узајамној повезаности вере и живота.

Павлова посланица Ефесцима и Колошанима.

Циљ: уочавање сличности и разлике ове две посланице као и заједништво свих људи у Христу.

Посланица Филипљанима и две посланице Солуњанима.

Циљ: упознавање примаоца писма - Црквене општине у Филипину и Солуну - да преузму од апостола како треба волети живот и имати радост од живота.

Пастирске посланице Тимотеју, Титу и Филемону.

Циљ: уочавање правог, узаног и личног контакта између апостола и његових сарадника.

Час ученика - дијалози.

Циљ: уочавање да свако ко свој живот препусти важећим хришћанским нормама, његов ће живот постати потпунији. *Могуће је навести неколико примера из Библије, али и из живота верника.*

Основна мисао: Рођење цркве, ширење првотне Цркве, објављивање Јеванђеља. Лука као очевидац и писац.

Основна мисао: улога вере у хришћанском животу. Грех и милост. Улога ове посланице у историји хришћанства (Аугусти - Лутер)

Основна мисао: оснивање црквене општине, настајући проблеми, пагански култови и њихов утицај на вернике. Везе апостола и црквене општине.

Основна мисао: Теолошки појам закона и јеванђеља. Повезаност вере и живота.

Основна мисао: Појам цркве. Христос као једина глава Цркве. Лик новог човека у Христу. Писма са робије апостола Павла.

Основна мисао: Радост у Христу. Живот у Христу. Смисао хришћанског живота и радости. Хришћанска слика будућности веза са свакодневним животом.

Основна мисао: повезаност и сарадња апостола и његових блиских сарадника, како треба да изгледа служба свештеничка; прихватити и живети важеће норме.

Посланица Јеврејима.
Циљ: уочавање да позивање на Стари Завет и стара догађања добија нова тумачења у светлу учења Исуса Христа.

Опште "католичке" посланице: Јаковљева, Петрова, Јованова и Јудина.

Циљ: упознавање стила ових писама, ауторовог циља и најважније посланице.

Јованово откривење.

Циљ: упознавање и разумевање апокалипсе као књижевне врсте као и вести из те књиге.

Час ученика - дијалози.

Циљ: провера знања, која су ученици стекли на овим часовима, кроз слободну дискусију.

Реформација 1517-1648.

Циљ: показати ученицима неопходност реформације - обнове цркве, јер јединствени извор цркве јесте јеванђеље.

Религија и религиозност.

Циљ: стицање знања о религији и њеном значају.

Крст - крштење.

Циљ: разумевање основног садржаја крста, његове увете као и последице.

Заједница - заједништво Света Причест.

Циљ: уочавање како Света Причест остварује заједништво са Христом и са другим човеком.

Друштво и појединац.

Циљ: упознавање проблема друштва као и појединаца. Етичка позадина проблема.

Наука и етика.

Циљ: упознавање проблематике развоја науке и развијање властитог мишљења

Основна мисао: Проблематика ауторства и адресата. Исус као остваритељ старозаветних обећања. Претварање старозаветних слика и симбола у свет Новог Завета.

Основна мисао: Специјалност општих ("католичких") посланица. Јаковљева практична теологија, живот, вера и дела. Карактеристична црта Јованове теологије.

Основна мисао: Апокалипса, есхатологија, јеврејска очекивања. Заузимање става у вези са другим доласком Исуса Христа. Упознавање симболике.

Основна мисао: Лутер као реформатор. Борба за чистоту јеванђеља. Животопис Лутеров. Света причест, слобода човека, Лутерова формула: 18 једино Свето Писмо - 19 једино Христос - 20 једино вера - 21 једино милост.

Основна мисао: појам религије, њене мотивације - 22 Религиозност као доживљај - 23 Религиозност као култура - 24 Религиозност као традиција.

Основна мисао: Крст као сакрамент - светост. Пракса крштења: - 25 код детета - 26 код одраслог.

Основна мисао: Света Причест - коинониа, тело Христово. Заједништво верника. Моје место у том заједништву. У учењу апостола Павла видети како функционише то заједништво - као "једно тело".

Основна мисао: права појединаца и његова дужност према друштву - 27 дужност друштва према појединцу - 28 мањина - 29 већина. Различите форме понашања: алкохолизам, дрогирање.

Основна мисао: - 30 наука и вера нису у међусобном сукобу - 31 и наука мора да има своје етичке границе - 32 које не сме

о том развоју.

прелазити - 33 могућност - 34 преграде -
35 одговорност науке за свет.

Свет који нас опкољује.

Циљ: изграђивати одговорност за
околину.

Основна мисао: - 36 одговорност за свет
који нас опкољује - 37 упознајмо
библијске темеље те одговорности - 38
Бог нам је дао овај свет да се о њему
бринемо.

Вредност живота.

Циљ: формирање гледишта шта чини
вредним људски живот.

Основна мисао: - искуство - мудрост -
поштовање. Човек верна слика Бога?
Човек веран лицемер.

Питања.

Циљ: упознавање библијске као и
теолошке позадине патње, као и смрт.

Основна мисао: Зашто има патње? Зашто
човек мора умрети? Да ли је еутаназија
решење за све?

Час ученика - дијалози.

Циљ: проверити научено градиво кроз
слободан разговор.

Крај школске године.

Циљ: поновити пређено градиво.

Основна мисао: Колико позитивних
искустава је донела у наше животе ова
школска година помоћу веронауке?

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Програма реализовати кроз часове обраде и утврђивања садржаја, а примена садржаја треба да се реализује и систематизује у практичном животу. Часове обраде организовати кроз стални дијалог вероучитеља и ученика.

На часовима, поред уџбеника, користити и друга наставна средства.

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД³

(1 час недељно, 32-34 часа годишње)

ЦИЉ наставе хришћанска етика у четвртом разреду средње школе јесте упознавање ученика с две хиљаде година старом борбом и правцима хришћанске цркве. Упознајући борбу и правце хришћанске цркве, ученици ће упознати свет који се мењао □ културне, друштвене и политичке прилике у столећима појаве хришћанства, раног средњег века и надаље.

ЗАДАЦИ наставе хришћанска етика су:

- да ученици упознају животе непознатих људи из различитих држава и векова;
- да ученици упознају начине размишљања тих људи;
- да ученици схвате да живот тих непознатих људи показује Христа;
- да и ми постанемо верни сведоци Исуса Христа у свету.

"ХРИСТОВИ СВЕДОЦИ У ПРОМЕНЉИВОМ СВЕТУ"

УЏБЕНИК ИЗ ИСТОРИЈЕ ЦРКВЕ

Предговор

Упознајмо уџбеник

Кад узмеш у своје руке овај уџбеник и почнеш да га читаш, упознаћеш живот досад теби непознатих људи. Живели су у различитим државама и вековима. Ипак, једна ствар их повезује. Сви су били сведоци. Тај животни циљ нису изабрали они сами. Сусрели су Христа, Он их је позвао, као некад своје прве ученике (њих дванаест). Добили су задатак:

да објављују јеванђеље (радосну вест), коју је и сам Исус објављивао - добру вест Божје љубави. Није то било лак задатак јер свет се мењао, живело се усред других културних, друштвених и политичких прилика у првим столећима током средњег века и надаље. Кад су хтели да објављују добру вест, принуђени су били да упознају средину у којој су живели, људе, њихов начин размишљања. Морали су врло брижљиво да врше свој задатак да би били аутентични сведоци Божје љубави.

За њих је променљиви свет значио не само изазов већ и искушење. Претила им је опасност да они не успеју у својој намери да утичу на свет, већ обрнуто, да их свет одврати од сведочења. Због тога су непрестано морали да се боре да остану верни Господу Христу и свом послању.

Њихов животопис даје увид у две хиљаде стару борбу и правац хришћанске цркве.

Ипак, овај уџбеник не говори о јунацима вере, него о људима од крви и меса, које је сам Живи Господ Исус учинио аутентичним сведоцима. Уз њих и за њима у свако доба налазимо велику заједницу безимених сведока цркве.

Њихов живот показује Христа, од кога су добили не само службу већ и обећање: "Ево, ја сам с вама у све дане до свршетка света." Христово обећање тиче се и нас. Пример наших верних предака нека нас охрабрује да бисмо речима и делима били и ми верни сведоци Исуса Христа у свету.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

1. час: **Хришћани у Римској империји. Заједница у Јерусалиму.**

Циљ: Разумевање рођења и првих корака хришћанства.

Основна мисао: упознати доба у којем се родило хришћанство. Прва хришћанска заједница у Јерусалиму. Прогон хришћана од стране Јевреја.

2. час: **Павле - апостол свих нација. Порекло, животопис, обраћење, његова служба, заточење у тамници и његова смрт.**

Циљ: Упознавање великана хришћанства, и њихов велики допринос на пољу ширења хришћанства.

Основна мисао: упознати настајуће проблеме између хришћана са јеврејским и паганским пореклом. Упознати одлуку Сабора у Јерусалиму.

3. час: **Прогањање хришћана.**

Циљ: Упознавање са узроком прогона. Од Нерона до Диоклецијана.

Основна мисао: Који су узроци давали повод прогону хришћана? Каква је била разлика између навала од стране Нерона и каснијих прогона? Шта је видео цар Галерије, (Galeria) кад је уредбом зауставио гоњење хришћана?

4. час: **Игнације (Ignatios) - црквени отац, бискуп из Антиохије (Antiochie) Његова мученичка судбина. Борба за чистоту учења. Његова смрт.**

Циљ: Упознавање са његовим животом и службом.

Основна мисао: Како се борио за јединство хришћана у својим посланицама? Чиме је оправдао водећу улогу бискупа у цркви? Упоредити његово схватање бискупске моћи са учењем Исусовим: Мк. 10, 42-45. Зашто је ценио мучеништво у свом животу?

5. час: **Поликарп (Polikarpos) - наследник апостола, бискуп из**

Основна мисао: Видети како се остварују у животу и смрти Поликарпова вера и добра

Смирне.

Циљ: Упознавање са његовом службом у доби цара Марка Аурелија г. 161- 180 после Христа.

6. час: Тертулијан (Tertullianus) - борба против хеленизма. Црквени отац - апологета (бранилац вере).

Циљ: Упознавање борца за чистоту хришћанског живота, у његовој личности.

7. час: Ориген (Origenes) - теолошки апологета. Добио је надимак: Адамантије (Adamantios) - човек од челика.

Циљ: Упознавање теолога, који се борио против гностицизма. Теолога, који је имао непоколебљиву веру.

8. час: Константин Велики (Flavius Valerius Constantinus) За време цара Диоклецијана био је именован за подцара.

Циљ: Упознати цара који је хришћанима дао слободу рекавши: "Дајемо хришћанима и свима слободан избор да следе ону религију коју су изабрали."

9. час: Арије (Arius) - Ницеанска апостолска вероисповест.

Циљ: Упознавање вероисповести и Синода у Цариграду.

10. час: Атанасије (Athanasios) - као бранилац Ницеанског вероисповедања.

Циљ: Упознавање човека који се противио учењу Аријевом.

11. час: Амброзије (Ambrosius) - бискуп града Милано.

Циљ: Упознавање његове каријере и сукоба са државом за цркву.

12. час: Августин - бискуп из

дела. Шта је значило у његовој служби управљање црквеном општином? Зашто се помиње као "учитељ Мале Азије?"

Основна мисао: Упознати његово учење о крштењу, а посебно његову моралну реформу унутар хришћанства. Имао је веру без компромиса и противио се нечистом учењу.

Основна мисао: Упознати град Александрију, метрополу у старом веку, место рођења Оригена. Упознати његов живот, учење и допринос за цело хришћанство. Како је био посвећен г. 232. у Цезареји, што је утицало да је био прогнан, и одузета му свештеничка служба? За време Децијевог прогањања био је затворен и мучен због своје вере.

Основна мисао: Шта је узроковало да се Константин обрати у хришћанство? Упознати царски едикт о слободи хришћана. Како је дошло до корака да се умешао у унутрашње послове цркве? Зашто се борио за хришћанско јединство? Зашто је центар империје био премештен на Исток?

Основна мисао: Зашто је био арианизам најопаснији у Цркви? Проучити Ницеанску вероисповест, на страни 18. Евангеличке Песмарице. Након тога упоредити са Апостолским Вероисповедањем. Какве разлике видите?

Основна мисао: Био је стуб Цркве, непоколебљив верник и теолог свога века.

Наћи одговоре на следећа питања:

1. Зашто је био више пута прогањан?
2. Зашто је најважније 39. писмо?
3. Да ли може бити за нас узор? У ком смислу?

Основна мисао:

Видети:

- како је спроводио ауторитет Цркве против државе?

- Зашто је тражио помоћ за сиромашне?

- Како је обновио црквену литургију?

Основна мисао: Кроз какве душевне промене је

Хипоа (Нірроа).

Циљ: Уочавање могућности ослобођења и од сопствене страсти.

13. час: Час ученика. Дијалози. Прва столећа Хришћанске Цркве - 1- 4. век.

Циљ: Процена знања код ученика у форми дијалога.

14. час: Рођење хришћанске Европе. Сеоба народа 4-5. век.

Циљ: Упознати распад Римске империје.

15. час: Карло Велики - 8. и почетак 9. века.

Циљ: Упознавање са великим владарем, војсковођом и градитељем цркве и црквеног живота.

16. час: Организовање мађарске хришћанске цркве за време Стевана. Византијска мисија међу Мађарима у 8. веку.

Циљ: Упознавање са хришћанском мисијом међу Мађарима:

- а) пре освајања домовине
- б) после освајања домовине

17. час: Борба унутар и изван цркве у средњем веку.

Циљ: Упознавање са борбом за власт између папства и царства.

18. час: Валд, Виклиф (Wycliff), Хус и Савонарола - који су били ткз. Верници реформације.

Циљ: Упознавање са људима, који су се у разним државама, мотивисани разним утицајима трудили да очисте Цркву и врате

прошао Августин, помоћу којих је стигао до доживљаја обраћења и новог живота.

Упоредити обраћење Саулово са обраћењем Августина. Шта је ваше мишљење о моћи молитве?

Основна мисао:

Питања:

1. Када је постало хришћанство државном религијом?
2. Када је била канонизација Новог Завета?
3. Вероисповести?
4. Богослужење - литургија?
5. Како се изградила црквена организација?

Основна мисао: Зашто је дошло до распада Римске империје? Бог је господар историје. Како се то изражава у животу хришћанске цркве у столећима од 4. до 5. века, кад је дошло до "сеобе народа".

Основна мисао:

1. преци - краљ Клодовик (Chlodvig), његов син Пипин Мали
2. Оснивач империје: 742- 814. краљ Карло, син Пипина Малог, који је добио надимак: Велики
3. За време његовог владања од државе Франака је постала западна Европа, то јест хришћански Запад.

Основна мисао:

Када и где су се срели Мађари са хришћанством?

Које околности су помагале њихово прикључење Римској Цркви?

Како се ширило хришћанство за време владавине кнеза Гезе?

Краљ Стеван - моћни хришћански владар и оснивач мађарске хришћанске цркве и хришћанске државе.

Основна мисао:

Свака моћ долази од папе и прелази на владаре. Реформски покрет унутар цркве. Сукоб између Хенрика IV, немачког цара и папе Грегора VII. Шизма (Skizma) - црквени раздор.

Основна мисао:

Упознати њихове животописе и тражити одговор на питање: како доћи до милостивог Бога? Зашто су се сукобили са владајућим црквеним врхом? Валденци, ломбарди, хусити. Какве утицаје су имали са својим животима на чистоћу учења на средњовековну цркву?

је ка извору, то јест Христу.

19. час: **Час ученика Дијалози.**
Циљ: Процена знања у форми дијалога.

Основна мисао: Шта је значило у животу Петра Валда учење о обраћењу ка Христу?
Шта је било Валденсов покрет? Које учење средњовековне цркве је критиковао Џон Виклиф?
Зашто је од владајуће цркве Јан Хус био проглашен за тзв. јеретика?
Шта је карактерисало проповедања Савонароле?

20. час: **Реформација. На прагу реформације.**
Циљ: Упознавање појма "реформација" - (ad fontes) - назад ка пламену.

Основна мисао:
У Европи се у 15-16. веку развија духовни покрет, који је означавао откриће грчког и римског класицизма - ренесансу. Циљ је био: преко критике текста пронаћи оригиналну форму.

21. час: **Мартин Лутер (Luther).**
Циљ: Упознавање са животом и пресудним избором великана - реформатора Мартина Лутера, августиноског монаха.

Основна мисао:
Видети који унутарњи и спољни догађаји су били одлучујући у његовом животу.
Како је дошао до Божје истине спасења?
Зашто је написао 95 теза?

22. час: **Лутерово искључење из средњовековне римокатоличке цркве од стране Папе Леа X и последице папске буле.**
Циљ: Уочавање истине, да Лутер није имао за циљ створити нову цркву, већ очистити постојећу цркву од лажних учења.

Основна мисао:
- први корак - упознао је Библију и чистоту учења библијског.
- Други корак - подигао је свој глас против исповедних листића
- Установио је да је највеће благо цркве - јеванђеље
- Царски сабор у Вормсу, (Worms) на којем је председавао цар Карло V. Какав значај је имала царска клетва?

23. час: **Лутер као заробљеник у Вартбургу.**
Циљ: Уочавање да је његово заточеништво, практички била његова одбрана, а тамо је живео као витез Ђорђе.

Основна мисао:
Његов учинак је био право чудо, јер је за три месеца превео са грчког Нови Завет на немачки. Припремио је и Стари Завет за превод.
Значај превода Библије на матерњи језик.

24. час: **Лутеров црквено-организациски рад.**
Циљ: Упознавање са правим циљем реформације.

Основна мисао:
Лутер је до краја свога живота тврдио: "Хришћанска црква је једна и католичка и општа. А црква је тамо где се јеванђеље библијски проповеда, а сакраменти послужују по наређењу Христовом.
"Царски сабор у Шпајеру 1529. г., на којем су евангелисти протестовали.
Царски сабор у Аугсбургу (Augsburgu) 1530. г. - (Аугсбургска вероисповест)

25. час: **Час ученика - дијалози.**

Основна мисао:

- Циљ: Процена знања код ученика. Какав допринос је имала реформација за општу цркву хришћанску?
26. час: **Филип Меланхтон - чудо од детета.** Основна мисао:
 Циљ: Упознавање друга и главног помоћника Лутеровог. - Као 12-огодишњак универзитетски студент у Хајделбергу. Са 19 година био је већ универзитетски професор. Написао је прву евангеличку догматику - веронауку у књизи *Loci Communes* - општа знања. Меланхтон као учитељ Немачке - Прецептор Германије (*Praeceptor Germaniae*).
27. час: **Улрих Цвингли - реформатор Швајцарске.** Основна мисао:
 Циљ: Упознавање човека који се борио за чистоту учења, али није препознао да се притиском (насиљем) не може ширити јеванђеље. Научник хуманиста под утицајем Еразма. Касније као свештеник тражио је сарадњу са Лутером, али због различитог гледишта на еухаристију није дошло до заједништва.
28. час: **Жан Калвин - као друга водећа особа реформације.** Основна мисао:
 Циљ: Упознавање карактеристичне црте његове личности. Као племић из моћне Француске католичке породице, са једне стране хтио је задржати традицију своје породице. А са друге стране није могао противити се истини, коју је осећао у реформацији.
29. час: **Католичка рестаурација - противреформација.** Основна мисао:
 Циљ: Показати ученицима да римокатоличка црква није могла остати неререформисана. Ипак, реформација је и унутар те цркве покренула процес чишћења. Римокатоличка црква оштро је одбила лутеранско учење и нагласила, да променом учења црква није само Библија, већ Библија и традиција. Да спасење није само преко вере, већ преко вере и дела. Основан је нови калуђерски ред - Исусоваца - Језуити (Игнацио Лојола - *Loyola Ignat*). Циљ и метод рада. Високи представници на челу противреформације. Пракса слободног вршења религије у Трансилванији.
30. час: **Галијаци. Тужна деценија 1671- 1681.** Основна мисао:
 Циљ: Добијање увида у сурово поступање противреформације. Чиме су оптуживали протестантске свештенике и учитеље? Како су хтели да их одврате од своје религије (вере)? Како решавати старе неправде?
31. час: **Хришћани 20. stoleћа, који служе за пример.** Основна мисао: 18. и 19. век почео је са великим оптимизмом. Ипак, ратови су разочарали свет. Због тога је 20. век означен stoleћем "отварања".
 Циљ: Указивање на оне који су допринели зближавању протестантизма и католицизма. - папа Јован XXIII, и II Ватикански синод.
 - Натан Содерблом (*Nathan Söderblom*), шведски евангелички надбискуп.

- Оикумене - Екумена
- Алберт Швајцер (Schweitzer) - теолог - лекар - мисионар
- Мајка Тереза - њена служба у Индији.

**32. час: Час ученика
Признање и критика.**

Циљ: Процена савладаног градива

Основна мисао:

Дијалог на следеће теме:

1. реформација - противреформација
  2. Да ли су били оправдани поступци?
  3. Зашто је била потребна екумена?
- Зашто су неки изабрали за животни циљ помоћ другима?

33. час: Хришћански мученици - мученици нашег столећа.

Циљ: Уочавање истинитости
Исусове изреке: "Ето, ја вас шаљем као овце међу вукове". Мт. 10, 16

Основна мисао:

Упознати мученике нашег столећа:

- Молнар Марија - реформатска мисионарка у Новој Гвинеји
- Дитрих Бонхефер (Dietrich Bonhoeffer) - хришћанин и теолог, жртва немачког фашизма.
- Мартин Лутер Кинг - свештеник у борби против насиља и расне дискриминације.
- Лајош Ордаш (Ordass Lajos) - евангелички бискуп у Мађарској, жртва комунистичке диктатуре.

34. час: Понављање

35. час: Час ученика.

Основна мисао: у слободном разговору проверити научено градиво.

36. час: Крај школске године

Основна мисао: Колико позитивних искустава је донела у наше животе црквена историја?

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Програма реализовати кроз часове обраде и утврђивања садржаја, а примена садржаја треба да се реализује и систематизује у практичном животу. Часове обраде организовати кроз стални дијалог вероучитеља и ученика.

На часовима, поред уџбеника, користити и друга наставна средства.

ВЕРОНАУКА – ЈУДАИЗАМ

ЦИЉ наставе веронаука - јудаизам је да јеврејска заједница у Југославији очува и оствари континуитет богатог, три хиљаде година старог историјског, културолошког, традиционалног и верског наслеђа. У циљу остваривања континуитета, буђења и јачања јеврејског идентитета, поред сазнања о основним принципима Јудаизма, деца треба пренети и сазнање о богатој али и трагичној историји народа коме припадају.

ЗАДАЦИ наставе веронаука - јудаизам су да се ученици:

- упознају са основним принципима и законима Торе, верским, ритуалним, етичким и социјалним прописима јудаизма и њиховом применом у свакодневном животу;
- упознају са основним елементима јудаизма, наслеђа и традиције и упутити их како најважније поставке јудаизма треба спровести у свим сегментима живота, у односу са богом, са светом, са другим људима и са собом;

- васпитавају на принципима толеранције и уважавања других религија;
- упознају са литургијским елементима Јудаизма.

ПРВИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ЦИЉ наставе јудаизма у овом разреду да се ученици упознају са општим појмовима о јудаизму.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

- **Јеврејска традиција** (уводна настава) (опште о јеврејском календару, велики празници, постови, комеморативни дани).
- **Језик и писмо Јевреја** (хебрејски, арамејски, ладино, јуидиш).
- **О јеврејским обичајима и симболима:** прописи о исхрани (кашрут), ритуални симболи у синагоги (сифреј тора, пароход, јад, менора, арон хакодеш, бима шофар нерот сел шабат, нер тамид мезуза...) лични молитвени објекти (кипа, тефилин, цицит).
- **О јеврејској етици и моралу**
- **О синагоги и верској служби** (историјат божијег дома, свештена лица; рабин, хазан, габај, шахрит - јутарња служба, минха - поподневна служба, арвит - вечерња служба).
- **О јеврејској историји** (настанак, праоци и Египатско ропство, краљевство Израел и Јудеја до освајања Рима, дијаспора - ашкенско и сефардско јеврејство, Израел).

ДРУГИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ЦИЉ наставе веронаука - јудаизам у овом разреду је да се ученици упознају са Мојсијевим петокњижјем на нивоу тумачења уз традиционалне коментаре.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

- **ТОРА - Божји закон.**
- **Настанак Торе** (уводни час) (Мојсије и Синај, писмо и језик Торе, значај Божијих закона, закони Торе, морална етичка и књижевна вредност Торе, недељно читање Торе (параша).
- **Парашат шавуа "Вајелех"** Шабат тешува, "Потом дође Мојсије", (V књ. Мојсијева г. 31).
- **Афгара "Шува Лисраел"**, пророк Ошеа, 14:2).
- **Парашат шавуа "Аазину"**, "Слушај", V књ. Мојсијева гл. 32).
- **Афгара "Ко амар Адонај"**, пророк Јехезкел, 17.
- **Парашат шавуа: "Берешит"**, "У почетку", I књ. Мојсијева гл. 1-6:8.
- **Афгара "Ко амар Адонај"**, пророк Јешајау, 42.
- **Парашат шавуа "Ноах"** "ноје", I књ. Мојсијева г. 9:9-11.
- **Афгара "Рони Акара"**, пророк Јешајау, 54.
- **Парашат шавуа "Лех Леха"** "Иди из земље", I књ. Мојсијева гл. 12-17.
- **Афгара "Лама томар"**, пророк Јешајау, 40.
- **Парашат шавуа "Вајера"**, "После му се јави Господ", I књ. Мој. гл. 18-22.
- **Афгара "Веиша ахат"**, Краљеви, II, 4.
- **Парашат шавуа "Хаје Сара"**, "Поживје Сара", I књ. Мојс. гл. 23-25:18.
- **Афгара "Веамелех Давид закен"**, Мелаким, 1:1.
- **Парашат шавуа "Толедот"**, "А ово је племе", I књ. Мојс. гл. 25:19-28:9.
- **Афгара "Маша девар Адонај"**, Краљеви, I.

- Парашат шавуа "Вајеце", "И Јаков отиде", I књига Мојс. гл. 28:10-32:3.
  - Афгара "Веами телуим", пророк Ошеа, 12-13.
  - Парашат шавуа "Вејишлах", "А Јаков посла", I књ. Мојс. гл. 32:4-36.
  - Афгара "Хазон Оваја", пророк Овадија, 1.
  - Парашат шавуа "Вејешев", "А Јаков живљаше", I књ. Мојс. гл. 37-40.
  - Афгара "Ко амар Адонај", Амос, 2.
  - Парашат шавуа "Микец", "А после две године", I књ. Мојс. гл. 41-44:17.
  - Афгара "Рони Весимхи", Зехарја, 2.
  - Парашат шавуа Парашат Шавуа "Вајигаш", "Али Јуда приступи", I књ. Мојс. гл. 44:18-47:27
  - Афгара "Ваја девар Адонај... Веата вен", Језехкел 37:16.
  - Парашат шавуа "Вајехи", "И Јаков поживје", I књига Мојс. гл. 47:28 - 50.
  - Афгара "Вејикреву јеме Давид", Краљеви, 1:2.
  - Парашат шавуа "Шемот", "Имена", II књ. Мојс. гл. 1-6:1.
  - Афгара "Дивре Јирмејау", Јирмејау 1:1.
  - Парашат шавуа "Ваера", "И јавио сам се Авраму", II књ. Мојс. гл. 6:2-9.
  - Афгара "Бекабеци", Јехезкел, гл. 28.
  - Парашат шавуа "Бо", "Иди к фараону", II књ. Мојс. гл. 10 - 13:16.
  - Афгара "Адавар ашер дибер", Јирмејау, 46.
  - Парашат шавуа "Бешалах", "Иди кад Фараон пусти народ", II књ. Мојс. гл. 13:17 -
- 17.
- Афгара "Ветесар Девора", Шофетим, 5
  - Парашат шавуа "Јитро", "Јотор", II књ. Мојс. гл.д 18 - 20.
  - Афгара "Бишнат мот амелех", Јешајау, 6:1.
  - Парашат шавуа "Мшпатим", "А ово су закони", II књ. Мојс. гл. 21-24.
  - Афгара "Вијихрот Јеојада", Мелахим 2:11.
  - Парашат шавуа "Терума" "Прилог", II књ. Мојс. гл. 25-27:19.
  - Афгара "Вадонај натан хохма", Мелехим, 1:5.
  - Парашат шавуа "Тецаве", "И начини олтар", II књ. Мојс. гл. 27:20 - 30:10.
  - Афгара "Војомер Шемуел", Шемуел, 1:15, 15-34.
  - Парашат шавуа "Ки тиса", "Јоште начини", II књ. Мојс. гл. 30:11 - 34.
  - Афгара "Ваји девар Адонај лемор", Јехезкел, 36:15.
  - Парашат шавуа "Вајкел - Пекуде", "Потом сабра Мојсије", II књ. Мојс. гл. 35-38:20.
  - Афгара "Кол ам аарец", Јехезкел, 45 - 46, 46:18.
  - Парашат шавуа "Вајикра", "И викну Господ Мојсија", III књ. Мојс. гл. 1-5.
  - Афгара "Кол ам аарец", Јехезкел, 45.
  - Парашат шавуа "Цав" - Шабат агадол, "Заповеди", III књ. Мојс. гл. 6-8.
  - Афгара "Веарева ладонај", Малахи, 3:4.
  - Парашат шавуа "Шемини", "А у осми дан", III књ. Мојс. г. 9-11.
  - Афгара "Ваји девар Адонај", Јехезкел 37:16.
  - Парашат шавуа "Тазриа" - Мецора, "Кад жена затрудни", III књ. Мојс. гл. 12-13, 14-
- 15.
- Афгара "Ко амар Адонај", Јесајау, 66.

ТРЕЋИ РАЗРЕД²

(1 час недељно, 30-32 часа годишње за трогодишње образовање и 1 час недељно, 35-37 часова годишње за четворогодишње образовање)

ЦИЉ наставе веронаука - јудаизам у овом разреду средње школе јесте да ученици стекну основна знања о основама средњовековне јеврејске религије, о ционизму, холокаусту, као и о основним појмовима религија као што су хришћанство, ислам и будизам.

ЗАДАЦИ веронаука - јудаизам јесу да ученици:

- упознају главне токове средњовековне јеврејске религијско-филозофске мисли и њен утицај на социјални положај Јевреја у нејеврејској средини, период еманципације, проблеме идентитета и асимилације, са појавама и ширењем нетрпељивости према Јеврејима, антисемитизам, историјом Холокауста, основним поставкама ционизма;
- упознају основне елементе хришћанства, ислама и будизма.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Саадја Гаон.
Мајмонид.
Јеуда алеви.
Јосеф Албо.
Хасдај Крескас.
Герсонид.
Менделсон.
Јеуда Алкаљ.
Теодор Херцл.
Ционизам.
Холокауст.
Хришћанство.
Ислам.
Будизам.
Слободна тема.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Програма реализовати кроз часове обраде и утврђивања садржаја, а примена садржаја треба да се реализује и систематизује у практичном животу. Часове обраде организовати кроз стални дијалог вероучитеља и ученика.

Настава веронауке - јудаизам у овом разреду остварује се кроз пет тематских целина и то су:

1. *Прва тема:* упознавање са основама средњовековне јеврејске религијске философије, главни философи, њихови ученици.
2. *Друга тема:* Мозес Менфелсон (Mozes Menfelson) и његово време, еманципација.
3. *Трећа тема:* ционизам, рабин Јуда Алкалај (Juda Alkalaj), Теодор Херцл (Teodor Hercl).
4. *Четврта тема:* Холокауст.
5. *Пета тема:* Основни појмови о хришћанству, исламу и будизму.

Вероучитељ ће у годишњем и месечном плану рада садржаје сврстати у тематске целине и одредиће потребан број часова за њихову реализацију.

На часовима, поред уџбеника, користити и друга наставна средства.

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД³

(1 час недељно, 32-34 часа годишње)

ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ

ЦИЉ наставе јеврејске веронауке јесте да ученици стекну основна знања из богатог наслеђа јеврејске библијске књижевности, историје, рабинске књижевности и етике, као и да се упознају с јеврејским празницима, обичајима и симболима.

ЗАДАТАК предмета Јеврејске веронауке за четврти разред средње школе јесте да се ученици упознају са систематским излагањем основа вере као и са становиштем јудаизма о неким питањима савремених проблема с којима се друштво сусреће.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

1. СИСТЕМАТСКО ИЗЛАГАЊЕ ОСНОВА ВЕРЕ: Бог је творац света, Он је један једини, Он нема тела нити телесан облик, Он је вечан, само се Њему треба молити, све речи јеврејских пророка су истините, Тора је истинита, Тору је сам Бог дао преко Мојсија, Тора никад неће бити замењена другим учењем, Бог познаје све поступке и мисли људске, Он награђује људе за добра дела, а кажњава их за зла, једног дана ће доћи Месија, кога треба стално очекивати, мртви ће једног дана оживети.

2. ДРУШТВО И РЕЛИГИЈА: абортус, насиље у породици, самоубиство, еутаназија, клонирање, донација органа, секте и култови, сида, дрога и алкохолизам, расизам, однос између полова, слободна тема.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Користити следеће књиге: Рабин Арије Каплан: *Мајмонидови принципи*, *Основе јеврејске вере* и *Приручник јеврејске мисли*; Респонзе на савремене теме - има доста материјала на Интернету.

ОПШТЕ НАПОМЕНЕ

Проблеми друштва су проблеми свих нас без обзира на боју коже, вере и народности.

ВЕРСКА НАСТАВА - факултативни предмет

ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС

(1 час, 35 часова годишње)

ЦИЉ наставе у трећем разреду јесте да се ученицима аргументовано предочи да је Исус Христос једини спаситељ створеног света зато што је само у његовој личности остварена заједница стварне природе с Богом.

ЗАДАЦИ наставе православног катихизиса су да ученици:

- стекну свест о томе да је Тајна Христова циљ стварања света;
- уоче да је првородни грех променио начин остварења циља због кога је свет створен, али не и сам циљ;
- запазе да се Тајна Христова поистовећује са Литургијом;
- уоче да апостолским прејемством, посредством Духа Светога, преко Литургије и као Литургија, будуће Царство Божије улази у историју;
- запазе разлику између иконографског приказивања распећа и васкрсења Христовог у православној и ренесансној традицији.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

Тајна Христова - јединство Бога и човека као циљ због кога је Бог створио свет.

Христово оваплоћење и страдање, смрт као последица греха првих људи.

Бог је васкрсао Христа из мртвих Духом Светим (превазилажене смрти за створену природу као плод слободне, личне заједнице Бога и човека у Христу).

Исус Христос као нови Адам и начелник све твари.

Улога Духа Светога у сједињењу људи и створене природе са Христом (Дух Свети конституише Цркву као конкретну Литургијску заједницу кроз Крштење, Миропомазање и Рукоположење).

Литургија као икона истинског постојања света - Царства Божијег (спасење света заједничко дело Св. Тројице и људи; разлика између Бога и људи али не и одељеност).

Апостолско прејемство (епископ као икона Христа, свештеници иконе апостола, Литургија као икона будућег века).

Распеће и Васкрсење Христово у православној иконографији.

Упознавање ученика са наставним планом и програмом

Тајна Христова - јединство Бога и света као циљ стварања

Систематизација

Христос - истинити Бог и истинити човек

Систематизација

Христово страдање и смрт као последица првородног греха

Систематизација

Васкрсење Христово - (Бог Отац је Духом Светим Васкрсао Христа)

Систематизација

Превазилажење смрти као плод личне заједнице Бога и човека у Христу

Систематизација

Исус Христос као нови Адам

Систематизација

Јединство природе у Христу

Систематизација

Улога Духа Светога у сједињењу људи и створене природе са Христом

Систематизација

Дух Свети у тајнама - Крштење, Миропомазање и Рукоположење
Дух Свети у тајнама - Крштење, Миропомазање и Рукоположење
Систематизација
Литургија - икона истинског постојања света
Систематизација
Царство Божије - заједничко дело Свете Тројице
Систематизација
Природна разлика (али не и одељеност) између Бога и твари
Систематизација
Апостолско прејемство у контексту Литургије
Систематизација
Епископ - Икона Христова
Епископ - Икона Христова (презвитери - иконе апостола)
Систематизација
Литургија као икона будућег века
Систематизација
Распеће и Васкрсење Христово у прав. иконографији
Систематизација

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Циљ наставе у трећем разреду јесте да се ученицима аргументовано предочи да је Исус Христос једини спаситељ створеног света зато што је само у његовој личности остварена заједница стварне природе с Богом.

Тему *Тајна Христова ...* треба реализовати на тај начин што ће се ученицима предочити одлуке 1. и 4. Васељенског сабора, затим то протумачити на основу Св. Писма, како Новог, тако и Старог завета. У оквиру ове теме треба ученицима скренути посебну пажњу на следеће чињенице: да је Христос потпуни човек и потпуни Бог, односно Син Божији, да су у једној личности Сина Божијег поново сједињене, "нераздељиво и непроменљиво", човечанска, односно стварна, и нестварна, Божанска природа, која су падом првог човека Адама биле разједињене. Указати, дакле, на паралелу између Христа, новог Адама, и старог Адама. На основу овог сједињења, Христос је постао нови Адам и једини посредник између Бога и створене природе јер је једино у њему створена природа остварила сједињење с Богом, а на тај начин и бесмртно постојање. Такође, треба указати ученицима на то да се у остварењу тајне Христове појављује слобода, како Божија у односу на човека, тако и човекова у односу на Бога. Дакле, све оно што је први човек Адам требало да учини, а није учинио због слободног одбијања да то учини, учинио је Христос. Треба указати, такође, и на важност учења о Христу за нас људе и за наше спасење. (Погодно штиво за боље разумевање ове проблематике јесте члана: Ј. Зизиулас, *Христологија и постојање*).

Тему *Христово оваплоћење и страдање ...* треба реализовати на тај начин што ћемо најпре изложити ове догађаје на основу описа Св. Писма Новог завета, а затим протумачити с посебним освртом на следеће елементе: да су оваплоћење и страдање Христово два различита догађаја, односно да оваплоћење Христово не садржи истовремено и смрт, као што је случај код нас људи који почињено да умиремо кад се родимо. Христос није рођен на исти начин као и ми људи, од мужа и жене, он је Син Божији који се слободно рађа као човек и слободно страда, и то ради нашег спасења, будући да је Бог и зато нестрадалан и нематеријалан, тј. учинио је оно што је први човек Адам одбио да учини што нас упућује на закључак да је Син Божији постао човек и страдао због греха првог човека Адама. У Христу је откривен циљ због кога је Бог створио свет и човека на крају стварања, тј. да је Бог створио свет да се сједини с Њим кроз човека, у једној личности и да тако постоје вечно, што нас опет упућује на закључак да би се тајна Христова остварила и да први човек није погрешно, зато што је та тајна сједињење Бога и човека и што без тог сједињења стварна

природа не би могла да постоји. Међутим, овде треба ученицима указати на то да смрт није саставни део првобитног Божијег плана по свету, већ да је она последица греха првог човека Адама. Дакле, да није било греха, не би било страдања и смрти, односно да први човек Адам није погрешно, он би постао Христос и не би окусио смрт. После греха, смрт је постала реалност за читаву природу и преноси се преко природног рађања.

Овом темом се наглашава врло важна чињеница да без сједињења с Богом, односно сада са Христом, ниједно створено биће не може да превазиђе смрт. Ова констатација нас упућује на закључак да се спасење остварује једино у Цркви, односно у Евхаристијској заједници, јер је ту присутан Васкрсли Христос и једино тамо можемо остварити заједницу с Њим.

Тему *Бог је васкрсао Христа ...* треба такође обрадити најпре на основу сведочанства о овом догађају забележених у Св. Писму Новог завета. Приликом развијања ове теме, треба ученицима указати на то да је Бог васкрсао Христа из мртвих Духом Светим. Ово је важно због тога што се том констатацијом истиче да спасење, као превазилажење смрти за створену природу, није ствар природе, односно није механички, природни процес, већ је ствар слободе Божије и да се оно појављује као нови начин постојања створене природе, као литургијска заједница. Јер Свети Дух својом делатношћу ствара литургијску заједницу - Цркву. Дакле, васкрсење Христово упућује на есхатолошки догађај свеопштег васкрсења мртвих и конституисање Царства Божијег који ће се догодити када то Бог Отац буде благословио, а Васкрсење Христово, односно литургијска заједница јесте његов залог и предокус.

Треба, такође, скренути пажњу ученицима да се Васкрсли Христос пројављује у литургијском сабрању као онај који начелствује Литургији и приноси Богу Оцу дарове Цркве, односно целу Цркву, о чему нам сведочи најпре Св. Писмо Новог завета, а затим и сама литургијска пракса источне Цркве.

Темама: *Исус Христос као нови Адам ...* и *Улога Духа у сједињењу људи са Христом ...* треба ученицима обратити пажњу на то да је Исус Христос савршен човек и да се једино у заједници с Њим остварује заједница с Богом. Ту заједницу са Христом људи могу да остваре једино посредством Духа Светога кроз Крштење у коме се показује наша слободна опредељеност за Христа и вера у Христа као спаситеља и уласком у литургијску заједницу. На овај начин дух Свети конституише Цркву као Литургијску заједницу људи и природе с Богом у Христу.

Тему *Литургија као икона Царства Божијег...* треба реализовати путем описа Литургије у контексту вере у обећано будуће Царство, указујући ученицима посебно на идентичност структуре Царства Божијег и Литургије: Христос окружен апостолима, анђелима и народом, односно епископ окружен свештеницима, ђаконима и народом. Такође, треба ученике упутити на то да је Литургија икона будућег Царства Божијег, а не слика прошлости. Ради разумевања разлике између иконе и слике, треба поћи од тога да је Царство Божије будући догађај који се још увек није у потпуности остварио, али то Царство присуствује сад и овде у икони преко Литургије. Зато је епископ у Литургији икона Христа, свештеници су иконе апостола итд. Мимо Литургије не постоји Царство Божије. За разлику од иконе која онтолошки садржи Царство Божије, иако не и у потпуности, зато што је Царство Божије догађај будућности, слика подразумева Царство Божије као стварног која паралелно сапостоји са Литургијом или пак стварност која је постојала у прошлости. У овом контексту, ако слике, односно Литургије, и нема, прототип, тј. Царство Божије, и даље постоји. Ова разлика између иконе и слике, која се среће у контексту Литургије и Царства Божијег, утолико је неопходна, уколико желимо да су Христос и Дух Свети реално присутни у Литургији, сад и ове, преко њених чланова, а што је неопходно ради нашег спасења, а не да у Литургији ми глумимо њихово присуство будући да су они одвојени од нас и да су горе на небу, док су чланови литургијске заједнице само обични људи. (У контексту одређења иконе и поређења иконе и прототипа, треба навести одлуке 7. Васељенског сабора, док се за

одређење односа између Литургије и Царства Божијег треба послужити посланицима Св. Игњатија Богоносца, као и студијом Ј. Зизијуласа, *Евхаристија и Царство Божије*).

Тему *Апостолско прејемство* треба реализовати на основу закључака који ће следити из претходне теме, а они су следећи: будући да Христос и Дух Свети својом делатношћу доносе у историју будуће Царство Божије, Литургија није понављање догађаја из прошлости, већ је икона будућег стања ствари у Царству Божијем. Дакле, оно што треба подразумевати под "апостолским прејемством" јесте то да се Црква конституише не на основу прошлости, већ на основу будућности. Дух Свети, који кроз рукоположење конституише Цркву као Литургијску заједницу, чини то искључиво у оквиру Литургије - дарове и службе које раздаје људима чини за Литургију и ради ње. Отуда је сваки епископ у Литургијском сабрању икона Христа и свака Литургијска заједница под једним епископом је потпуна Црква - Једна, Света, Васељенска и Апостолска. (Као помоћна литература за ову тему може да послужи студија: Ј. Зизијулас, *Апостолско прејемство*).

У контексту иконографског приказивања Тајне Христове, односно оваплоћења, страдања, Васкрсења и Вазнесења Христовог, као и силаска Св. Духа на апостоле, треба ученицима посебно указати на литургијски оквир ових тема, тј. на однос у коме ови догађаји стоје с будућим Царством Божијим. (На пример, икона оваплоћења приказује да се у вези са рођењем Христовим дешава нешто необично, што није својствено рођењу обичне деце, односно да се родио спаситељ света, да страдање Христово на крсту указује на то да смрт није последњи догађај којим се све завршава, већ да оно указује на наду васкрсења. Васкрсење Христово приказује Христа који не васкрсава сам, већ Он силази у Ад и васкрсава сав род људски итд.).

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД²

(1 час недељно, 30-32 часа годишње)

ЦИЉ наставе у четвртном разреду јесте да се кроз развијање задатих тема ученицима укаже на то да историја има свој циљ и да се тај циљ састоји у томе да створени свет постане Царство Божије, односно да се превазиђе смрт.

ЗАДАЦИ наставе православног катихизиса су да ученици треба да:

- уоче да историју ствара Бог са човеком као слободним бићем, са једним конкретним циљем;
- испитујући историјске догађаје, проникну у њихов крајњи смисао;
- уоче да се у делима људи огледа тежња за личним и бесмртним животом;
- науче да оцењују историјске догађаје на основу тога колико они дају правилан одговор на проблем превазилажења смрти у природи и слободног постојања човека као личности;
- упореде Литургију и литургијски начин постојања света са истином која подразумева превазилажење смрти и постојање човека као личности, као апсолутног и непоновљивог бића;
- уоче да православна уметност приказује свет не онаквим какав је сада, смртан и пролазан, већ какав ће бити у будућем Царству;
- стекну свест о томе да Црква није од овога света, али да је у свету и да постоји ради спасења света.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

- Хришћанско схватање историје (старојелинско и савремено схватање историје без Бога).

- Есхатон - будуће Царство Божије као узрок Цркве и историје (последњи догађај, догађај Царства Божијег даје валидност и постојање историјским догађајима).
- Смрт природе као разједињење, распадање и смрт личности као прекид заједнице са личношћу за коју смо били везани, коју смо највише волели.
- Литургија нам открива и циљ због кога је Бог створио свет и људе (да свет постане Царство Божије у коме неће бити смрти).
- Помесна и Васељенска Црква, њихов однос.
- Јединство Цркве (на помесном и васељенском нивоу).
- Теологија православне уметности (књижевности, сликарства, архитектуре, музике...).
- Црква и свет (њихов однос).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Теме: *Хришћанско схватање историје и Есхатон...као узрок историје...* треба реализовати на основу библијског описа историје, с посебним нагласком на томе да је историја процес који води ка остварењу конкретног циља, односно да историја има почетак и да иде ка једном конкретном циљу. Библијски приступ историји треба супротставити јелинистичком схватању историје као вечног кружења у истом, што у ствари и није историја.

Циљ историје, онако како га види хришћанство, јесте остварење царства Божијег као победе над смрћу и вечни живот створене природе. У том процесу учествује Бог, и то увек преко конкретних људи, и људи, који то слободно желе, а који ту своју делатност пројављују у конкретним историјским догађајима. Дакле, у стварању историје учествује Бог, Св. Тројица и људи. У односу на последице које проузрокују конкретни историјски догађаји, историја се може поделити на Библијску, односно Божанску, која ће имати вечну, онтолошку вредност и на ону која то није. (Као помоћ у реализацији ових тема може да послужи студија: Г. Флоровски, *Недоумице историчара Хришћанства*, у зборнику његових чланака под насловом *Хришћанство и култура*, Београд, 1995. стр. 47-84.)

Тему *Смрт у природи...* треба реализовати на основу констатације да она постоји у природи и описа начина на који се смрт манифестује у природи. Међутим, оно на шта би ученицима требало посебно указати кад је у питању догађај смрти јесте разлика између доживљавања смрти у контексту природе и личности. Смрт као јединствен феномен је за природу нешто позитивно, док је она виђена из перспективе личности "последњи и најгори непријатељ постојања" (1. Кор. 15,26).

Могућност превазилажења смрти треба испитати у контексту литургијског постојања људи и природе, односно у контексту структуре будућег Царства Божијег као личне, слободне заједнице, тј. јединства Божанске и човечанске природе, с посебним освртом на то да се у овом јединству чува неповредивост створене природе као и конкретност сваког бића и личности. Поред личног искуства да заједница личности даје предокус победе живота над смрћу, на које треба скренути посебну пажњу ученицима, треба се позвати пре свега на сведочанство ап. Павла (1. Кор. 15) које се темељи на Литургији а у коме он каже да ће свеопште васкрсење из мртвих, као последњи догађај, дати валидност, односно да ће тај догађај имати литургијску форму, односно последње васкрсење ће бити васкрсење заједница у Христу и око Христа. У овом контексту је и Христово васкрсење као историјски догађај пре свега Литургијски догађај, а не индивидуални чин.

Циљ стварања света и човека, дакле, јесте да он постане *Космичка Литургија* у којој неће бити смрти.

Тему *Помесна и Васељенска Црква, њихов однос* треба реализовати у контексту објашњења православне традиције, јер је Црква икона Св. Тројице. Као што је у Св. Тројици свака Божанска личност потпуни Бог, и Отац и Син и Свети Дух, и ниједна од њих не може да постоји мимо заједнице са другом личношћу, и свака литургијска заједница под једним епископом је пуна Црква, али само кад је у заједници са свим осталим Црквама. Треба ученицима указати и на то да кад се говори о Цркви, не полази се од универзалне, безличне

Цркве, већ од конкретне Литургијске заједнице под једним епископом, која тада представља заједницу са свим осталим Црквама. Слично је то као кад говоримо о Једном Богу; под једним Богом подразумевамо Оца као једну конкретну личност, који је у заједници са Сином и Духом, а не говоримо прво о безличном, апстрактном Божанству, да бисмо касније дошли до конкретних личности. Све то има следеће последице: најпре то да је свака помесна Црква пуна Црква, а не део Цркве; да су сви епископи равноправни међу собом и да ниједан епископ, односно ниједна помесна Црква, није изнад друге, као и да се тиме показује да такво постојање Цркве има онтолошке последице по њене чланове. Другачије речено, Црква је икона Св. Тројице, односно, свет у Цркви и као Црква, постоји на божански начин на основу кога се превазилази смрт у створеној пракси рукоположења епископа, као начелника једне Литургијске заједнице, без кога нема Литургије. У источној Цркви једног епископа рукополажу најмање тројица епископа, што указује на то да једна конкретна литургијска заједница постоји као плод заједништва с другим литургијским заједницама, чији су представници епископи. Као помоћну литературу треба користити: Ј. Зизијулас, *Еклисиолошке теме*, Н. Сад 2000.).

Тему *Теологија православне уметности...* треба обрадити на следећи начин: предочити најпре конкретна црквена уметничка дела, а затим ученицима указати на оне аспекте у њима који указују на будуће Царство Божије и стање створених бића у њему. То стање треба да се тиче новог начина постојања природе, какав је он у Христу, односно у Литургијској заједници, а не њеног губитка.

Тема *Црква и свет* треба да ученицима скрене пажњу на то да Црква и свет нису два света, међусобно неспојива, већ да је Црква један посебан начин постојања тог истог света у коме свет остварује своју тежњу за превазилажењем смрти и остварењем вечног живота. (Ову тему треба реализовати у отвореном дијалогу између хришћанског виђења решавања проблема смрти и других виђења овог проблема.)

Опште напомене

Оно што је најважније и што је основни циљ катихизиса јесте то да ученици постану чланови Литургијске заједнице. Јер, Литургија, као живо присуство Христа и као икона вечног постојања природе и човека, треба да да ипостас, односно да оцрквени и да да смисао нашем историјском живљењу. Зато треба, кад год је то могуће, ученике доводити, или упућивати на Литургијска сабрања.

У току сваке године, конкретно пре свих наилазећих великих празника, како Господњих, тако и Богородичиних и светитељских, треба упознати ученике са историјом настанка празника и садржином догађаја који се славе. Кад је реч о светитељским празницима посебну пажњу треба обратити Србима светитељима: Св. Сави, Св. Симеону, на празник Видовдан итд. Ученици би требало да се упознају и с личностима светитеља које славе као Крсну славу. (У ту сврху треба пре свега користити житија тих светитеља која се могу наћи у: Јустин Поповић, *Житија светих*, Телије, Ваљево, а затим и осталу пригодну литературу).

Такође, пре почетка Васкршњег поста, треба упознати ученике с његовом садржином и циљем, као и са богословском подлогом поста и његовом важношћу за човека. (Најпогоднија литература за то јесте: А. Шмеман, *Велики пост*, Крагујевац, последње издање.

ИСЛАМСКИ ВЈЕРОНАУК - ILMUDDIN

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ВЈЕРА И РЕЛИГИЈА

- Дин (религија) и вјера
- Тевхид-исламски монотеизам
- шта је религија
- Различити аспекти проучавања религија
- Поријекло религија
- Религија у предхисторији

НАЈВЕЋИ ПОСЛАНИЦИ

- Улу-л-азм - посланици одлуке
- Адем - отац човјечанства и први посланик
- Нух - први посланик на земљи, први сукоб тевхида са политеизмом
- Ибрахим - праотац каснијих вјеровјесника и градитељ Кабе
- Муса - посланик који је срушио највећу тиранију на земљи, који је непосредно разговарао са Алахом д'ш. и коме је објављен Теврат
- Иса - син Мерјемин, знамење свјетовима, посланик Инд'ила
- Мухаммед а.с. - посланик човјечанства, посланик Кур'ана и милост свјетовима

ВЈЕРА И ДРУШТВО

- Вјера и наука
- Божја објава-вахј
- утицај тевхида - монотеизма на живот

ЗАЈЕДНИЧКИ ЕЛЕМЕНТИ РЕЛИГИЈА

- Свете књиге: Библија, Стари завјет, Нови завјет, Тора, Талмуд, Кур'ан часни
- Појам гријеха: Гријех у јудизму, Гријех у хришћанству, Гријех у исламу
- жртва-курбан
- Ходочашће: Јерусалем-свети град јудаизма, хришћанства и ислама
- Бејтулах-Каба: симбол изворне вјере у једног и јединог Бога

НАЈСТАРИЈЕ РЕЛИГИЈЕ

- Религије Блиског истока
- Религије древног Египта

ЖИВЕ РЕЛИГИЈЕ ИСТОКА

- Хиндуизам
- Будизам

ХИСТОРИЈА РЕЛИГИЈЕ НА ПОДРУЧЈУ ЗАПАДНОГ БАЛКАНА

- Политеистички култови
- Римски политеизам
- Долазак хришћанства

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД²

(1 час недељно, 30-32 часа годишње)

ЦИЉ вјеронауке у четвртом разреду јесте да младима на цјеловит начин представи вјеру ислам у духовној, моралној и социјалној мисионарској и другим димензијама, како би вјера нашла мјеста у њиховом практичном животу и имала позитиван утицај на изградњу њихове будућности.

ЗАДАЦИ вјерске наставе јесу да:

- ученике оспособи за постављање питања о цјелини и најдубљем смислу постојања човјека и света, о људској слободи, животу у заједници, смрти, односу са природом која нас окружује, као и за размишљање о тим питањима у свјетлу вјере ислама.

- Помогне ученицима у одговорном обликовању заједничког живота са другима, у изналажењу равнотеже између властите личности и заједнице, у остваривању сусрета са свијетом (са људима различитих култура, религија и погледа на свијет, са друштвом и природом) и с Богом.

- Изгради код ученика увјерење да је његов живот на овоме свјету само припрема за вјечност, те да се из те перспективе развије код ученика способност разумјевања, преиспитивања и вриједновања властитог односа према другом човјеку као божјем створењу.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

Вјера и друштво

- Шта је ибадет, како се он схваћа у нашој вјерској традицији?
- Ко и зашто, једино заслужује да Му се ибадет чини, која је сврха ибадета?
- Шта је филозофија и која је њена улога, које су додирне тачке вјере и филозофије?
- Када је дошло до највећег сукоба између вјере и филозофије и зашто, у чему је успјех филозофије, а у чему њени промашаји?
- У чему је разлика између вјере и филозофије, посланика и филозофа?
- Одабрани текстови о претходно наведеним темама.
- Шта је култура, каква је разлика између културе и цивилизације?
- Која је основна улога вјере и колики је њен утицај на културу?
- Одабрани текстови.
- Однос религије и материјализма.
- Шта значи секуларизам, ко га је теоријски и са каквим циљевима утемељио?
- Какав је однос секуларизма према вриједностима, каква је улога вјере у секуларном друштву?
- Однос ислама према секуларизму.
- Савремени видови идолатрије: шта је велики а шта мали ширк, да ли је прошло вријеме ширка о којем Кур'ан говори?
- Вјеровања и обичаји: гатање, прорицање судбине и записи.

Ехлу-л-китаб

- Ко су сљедбеници књиге, какав је став ислама према пријашњим Посланицима и објавама које су има слате?
- Јудаизам: основе јудаистичког учења, молитва, одгој, обреди и свечаности код Јевреја.
- Кршћанство: ко је био Исус Крист и шта је он научавао?
- Главне кршћанске цркве и најпознатији кршћански благодани.
- Десет Божијих заповијести код кршћана.
- Ислам: шта значи ислам и да ли се он може назвати мухамеданством, да ли је ислам најмлађа или најстарија вјера?
- На којим основама ислам гради људско друштво, по чему је ислам вјера средњег пута и у чему се огледа друштвена димензија ислама?
- Основни темељи вјере ислама.
- Ширење ислама.
- Шта значи му'мин, муслим, кафир и мунафик?
- Основни исламски шарти (пет ступова ислама).
- Салат-намаз, кључ хенета.
- Рамазански пост - штит вјерника.
- Зекјат, значење и важност његовог издвајања.
- На које се врсте имовине даје зекат и колико се издваја.
- Које припадају средства сакупљена на име зеката.

- Хаххврхунац богобојазности.
- Који су главни прописи хаха и који је њихов смисао и порука.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Вјерска настава у средњој школи посебно је деликатна. Основни проблем је неповјерење према самом себи и наглашена критичност ауторитета. Због тога, вјероучитељ у средњој школи мора поћи од чињенице да је он човјек који "разбија" баријере неповјерења. Зато је, у реализацији наставне јединице нагласак на доживљајном, а потом на сазнајном подручју. Теме су биране тако да се млади човјек прво задиви датој чињеници, доживљају, садржају, потом заузима свој став, а "чисто верски приступ" је светло које му помаже да правилније и целовитије заузме став.

Начин реализације предмета треба да се одвија путем искуства, доживљаја, а основна мисао водила је открити себе као вриједност, прихватити, поштовати и тако изградити повјерење према другима.

Литература:

Уџбеник вјеронауке за четврти разред средње школе "*Ислам и свјетске религије*" аутор др Хемалудин Латић

КАТОЛИЧКИ ВЈЕРОНАУК

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ЦИЉ наставе вјеронаука је вредновање вјерских и социјалних датости у кршћанству и људској заједници са нагласком на одговорно стварање бољег свијета. Младе водимо оним ставовима и истинама које научава Катекизам Католичке цркве. Овдје доносимо само наслове појединих наставних тема и јединица.

Мисао водила наставе вјеронаука трећег разреда је изградња комплетне и одговорне особе у односу према себи, према вјерским вредностама, према другим људима и коначно да се осјећа позваним да те вредноте не само спознаје и говори него и потврђује животом. Теме омогућују младом човјеку самоконтролу, упућују га на извор надахнућа, одгајају за изградњу правилних ставова према другима и коначно упућује на функционалност вјере у његовом животу.

1. УВОД

- Упознавање ученика са садржајима програма католичког вјеронаука за III разред

2. ТЕМЕЉ ОСОБНОСТИ

- Вјера - повјерење (Вјера као дар и искуство)
- Човјек са правима и дужностима (Људско достојанство)
- Савјест као мјесто одговорности (Изградња савјести као норме дјеловања)
- Антрополошки аспекти одговорности (Вредноте које изграђују ове аспекте)
- Човјек према другом и другачијем (Дијалог)
- Суживот и толеранција (Темељи суживота)

3. У СЛУЖБИ ЧОВЈЕКА

- Исус Крист као бранитељ људских права (Исус Крист човјек за друге)
- Црква као Исусово дјело за остваривање његова краљевства (Љубав као врховна норма Крстова краљевства)
- Црква као друштво и као отајство (Изградња друштва по Цркви и у Цркви)
- Људска заједница - држава (Права и дужности људске заједнице)
- Црква и политика (Одвојено а сураднички на опће добро)

- Познавање других религија (Остваривање права на различитост)
- Велике религије Истока (Облици духовности тих религија)
- Ислам (Вредноте и допринос опћој култури)

4. ИЗГРАДЊА КРЕПОСНОГ ЧОВЈЕКА

- Отајство Божића (Слављење са нагласком на Крстово човјечанство)
- Божанске крепости (Појам и улога)
- Вјера (Пракса)
- Уфање (Божја снага у нама)
- Љубав (Живот с другима)
- Праведност (Сваком своје)
- Јакост (Устрајаност у себи)
- Разборитост (Краљица крепости)
- Умјереност (Златна средина)
- Сечене крепости (Врсте и начин стјецања)

5. СВЈЕДОЧАНСТВО

- Средства крепосног живота (Сакраменти и молитва)
- Кршћанска молитва (Значење и врсте)
  - Живот по вјери (Кршћанска аскеза)
- Свједочење (Једино послање вјерника)

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Вјерска поука у средњој школи је особито деликатна. Средњошколац се нашао у новој средини, пред новим изазовима, могућностима и препун жеља да их оствари. Основни проблем је неповјерење према новој средини, према самоме себи и наглашена критичност ауторитета. Стога катехеза у средњој школи мора поћи од те чињенице да је катехета човјек који "разбија" баријере неповјерења. Стога је у реализацији наставне јединице нагласак на доживљајном а онда на спознајном подручју. Зато су теме тако и биране да се млади човјек прво задиви даној чињеници, доживљају, садржају да према њој мора заузети свој став а "чисто вјерски приступ" је свјетло да правилније и цјеловитије олакша заузимање става.

Начин реализације наставе вјеронаука и овај пута искључиво иде путем искуства, доживљаја, догођенога тренутка а основна мисао водиља је открити себе као вредноту, прихватити, поштивати и тако изградити повјерење према другима.

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД²

(1 час недељно, 30-32 часа годишње)

ЦИЉ наставе вјеронаука је увођење младих у живот. Слиједећи нутарњу динамику ове доби говоримо о кључним проблемима и нудимо она рјешења која су прихватљива за младе у тој доби. Као подлога овога програма је узета књига др Марка Прањића и Анте Стојића који су о овој теми написали позамашан рад.

Мисао водиља садржаја који треба пренијети младима у завршној години средњошколског образовања су вредноте које одређују живот. Кршћанске вредноте имају своје извориште у објави, црквеном учитељству и црквеној пракси. Међутим, сусрет са животном стварношћу младога човјека стално ставља пред слободни избор и опредјељење. Заједничко размишљање о вриједнотама и то у тзв. кршћанској љествици вреднота нудимо праву слику и понуду као помоћ за избор и опредјељење.

ЗАДАЦИ католичког вјеронаука јесу да ученици:

- уоче изворишта кршћанских вреднота;
- уоче понуду као помоћ за избор и опредјељење;
- уоче да је норма избора и опредељења живјети за друге.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

ЖИВОТУ У СУСПРЕТ АНГАЖМАН У ЦРКВИ

Увод

- Упознавање ученика са садржајима програма католичког вјеронаука за четврти разред.

Исус Крист - врховна норма живота

- Крстово ускрснуће (Поновни долазак као разлог наше наде).
- Напетост између "већ" и "још не" (Опредјељење за Христа кога се наслеђује).
- Наслеђовање Христа (Пријатељство с Исусом као особом).
- Пријатељство (Сваки је човјек слика Божја - Исус).
- Вриједност пријатељства (Норма избора и опредјељења живјети за друге).

Људска заједница - мјесто сусрета

- Особа и друштво (Вредноте узајамности).
- Бит и облици друштва (Свака је заједница на слику Пресветог Тројства).
- Изградња заједништва (Заједница - норма суживота, толеранције).
- Различитост друштва (Избор богатства које узајамно обогаћује).

Слобода - изазов и избор слободног опредјељења

- Разум и слободна воља (Човјекове одреднице дјеловања).
- Тежње за посвемашњом слободом (Остваривање слике Божје у себи).
- Библијско схваћање слободе (Бити слободан у Крistu).
- Унутарње и вањске присиле (Савјест као мјерило дјеловања).

Људска особност - извор богатства

- Људска сполност: темељи, развој и обликовање (Различитост је богатство).
- Човјек тјелесно и духовно биће (Прихваћање самога себе).
- Вредновање човјека као мушкарца (Исус Крист једина слика).
- Мушкарац и његово људско достојанство (Првијенац стварања).
- Вредновање човјека као жене (Прихваћање саме себе).
- Жена и њезино људско достојанство (Блажена Дјевица Марија - жена).

Брак и обитељ - најодговорнији извор

- Брак и друштво (Нарав и смисао брака).
- Улога обитељи у животу појединца (Одговорно родитељство).
- Проблеми брака и породице (Разумјети, помоћи и ријешити).
- Кршћанска одговорност за растављене (Пасторал обитељи).

Звање - занимање

- Човјек и његово занимање (Разлика звања и занимања).
- Рад и занимање у свјету католичкога друштвеног наука (Сурадња с Богом).
- Друштвена правда (Темељ и развој католичког друштвеног наука).
- Однос према власништву (Материјална и духовна добра).
- Одговорно опхођење с материјалним добрима (Еванђеоски завјет сиромаштва).
- Одговорност унутар друштвених структура (Распетост између друштвених притисака).

Мир - извор заједништва

- Одгој за мир (Бог је мир ваш).
- Вапај за успоставом друштвене правде (Нови социјални проблеми).
- Брига за заштиту околиша (Кршћански одговор на овај проблем).
- Екуменизам - дјело Духа у кришћанском свијету (Екуменизам - сусрети).
- Одгој за мир као сталан циљ (Жеља за миром као особни став).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Вјерска поука у средњој школи је особито деликатна. Средњошколац се нашао у новој средини, пред новим изазовима, могућностима и препун жеља да их оствари. Основни проблем је неповјерење према новој средини, према самоме себи и наглашена критичност ауторитета. Стога катехеза у средњој школи мора поћи од те чињенице да је катехета човјек који "разбија" батерије неповјерења. Стога је у реализацији наставне јединице нагласак на доживљајном, а онда на спознајном подручју. Зато су теме тако и биране да се млади човјек прво задиви даној чињеници, доживљају, садржају, да према њој мора заузети свој став, а "чисто вјерски приступ" је свјетло да правилније и цјеловитије олакша заузимање става. Начин реализације наставе вјеронаука и овај пута искључиво иде путем искуства, доживљаја, догођеног тренутка а основна мисао водила је открити себе и друге као вредноту, прихватити, поштовати и тако изградити повјерење према другима и коначно се слободно одредити за трајне вредноте.

ВЕРСКА НАСТАВА ЕВАНГЕЛИСТИЧКО-ЛУТЕРАНСКОГ ВЈЕРОНАУКА СЛОВАЧКЕ ЕВАНГЕЛИСТИЧКЕ ЦРКВЕ А.В.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ

- Освајање ширег и целовитог погледа на учење и живот цркве.
- Учвршћивање вере у Господа Исуса Христа као Главе цркве.
- Упознавање са организационом структуром, поруком и радом евангелистичке а. в. цркве.
- У интересу узајамног заједничког живота и на основу сазнања развијати позитивне ставове према припадницима других верских заједница и њиховој традицији и култури.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ТЕМЕ:

1. ЦРКВА И ЊЕНО УЧЕЊЕ

Видљива и невидљива црква

Подела цркве: католичка, православна, евангелистичка калвинска, евангелистичка а. в., деноминације - секте.

2. ПОРУКА И АКТИВНОСТ ЦРКВЕ

Порука цркве и активности које представљају основу богослужења у евангелистичкој цркви.

3. БЛАГОСЛОВЕНО ДЕЛО ЦРКВЕ У СВЕТУ

Црква и матерњи језик

служба за народ

као културни чинилац

држава

екуменски рад

4. ЦРКВА И ЊЕНО УРЕЂЕЊЕ

Уређење цркве - црквени Устав

Законодавна и правна тела

Права и дужности чланова цркве

ПРИРУЧНИЦИ:

1. Jaroslav Kušnir, Darina Kušnirova: VIEM, KOMU SOM UVERIL .... Tranoscius Liptovsky Mikulaš, 1999.

2. Mikulaš Adamčíik, Julius Madaras, Jan Lacko: KRISTOVA CIRKEV Tranoscius, Liptovskí Mikulaš, 1993.

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД²
(1 час недељно, 30-32 часа годишње)

ЦИЉ евангеличко-лутеранског вјеронаука Словачке евангеличке цркве а.в. у четвртом разреду средње школе јесте да пружи целовит хришћански поглед на свет и живот, уважавајући историјску реалност цркве/и наду своје вере/.

ЗАДАЦИ верске наставе су да:

- ученика упозна са евангеличком вером кроз њену доктринирану димензију;
- ученику покаже да хришћанско виђење света обухвата сва позитивна искуства, без обзира на њихово верско порекло;
- ученик доктриниране поставке спроводи у свим сегментима живота (однос човека са Богом, са светом, са другим људима и са самим собом).

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

Уводни део

Пошто је учење Словачке евангеличке а.в. цркве обухваћено у СИМБОЛИЧКИМ КЊИГАМА уводне часове посвећујемо упознавању СИМБОЛИЧКИХ КЊИГА.*

*(Сем Библије, коју треба да користи сваки ученик, као литература у обради, црквом прихваћених доктрина користе се и СИМБОЛИЧКЕ КЊИГЕ Словачке евангеличке а.в. цркве.)

Шта је то доктрина

Доктрине о Богу

- Бог је само један;
- Бог је Творац;
- Бог је свети и праведан;
- Бог је љубав.

Доктрине о Исусу Христу

- Исус је Бог;
- Исус је савршен човек;
- Исус је умро за (грешног) човека.

Доктрине о Духу

- Дух Свети је Бог;
- Дух Свети даје верницима сигурност;
- Дух Свети води вернике;
- Дух Свети дарива вернике.

Доктрине о Библији

- Библија је Божја реч;
- Библија инспирише;
- Библија је апсолутно истинита.

Доктрине о Греху

- Грех је непослушност према Богу;
- Грех одваја човека од Бога;
- Грех је општи.

Доктрине о Спасењу

- Онај ко верује има вечни живот;
- Спасење је поклон Божје милости.

Доктрине о Хришћанском животу

- Човек се кроз веру приближава Богу и живи кроз веру;
- Сви људи су грешни, али грех је могуће савладати.

Доктрине на друге теме

- Исусов други долазак;
- Ново небо и нова земља;
- Сви (хришћански) верници су део свеопште цркве а треба да су чланови своје цркве;
- Анђели, духовна бића у служби човека;
- Ђаво, реална противбожанска сила.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава у средњој школи, посебно је деликатна. Основни проблем је неповерење према новој средини, према самом себи и наглашена критичност ауторитета. Стога катехеза у средњој школи мора поћи од чињенице да је катехета човек који "разбија" баријере неповерења. Због тога, у реализацији наставне јединице, нагласак је на доживљајном, а потом на сазнајном подручју. Теме су тако биране да се млади човек прво задиви датој чињеници, доживљају, садржају, да према њој мора заузети свој став а "чисто верски приступ" је светло које му помаже да правилније и целовитије олакша заузимање става.

Начин реализације предмета треба да се одвија путем искуства, доживљаја, а основна мисао водила је открити себе као вредност, прихватити, поштовати и тако изградити поверење према другима.

ВЕРСКО ВАСПИТАЊЕ РЕФОРМАТСКЕ ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ

ЦИЉ верског васпитања реформатске хришћанске цркве је да ученик упозна Цркву кроз историјске токове, главна начела, промене односа Цркве и државе. Да препозна у историјским догађајима и односима Господара историје. У тим годинама су већ способни на вишу анализу. Да схвати значај настанка хришћанства, одцепљење од јудаизма, узроке прогнанства, настанак хришћанског учења те догми и њихов значај.

Тема	Библијски текст	Минимум
Хришћанство у . јудаизму - хришћ. код погана	Дјела апостолска 2:42-74, 10:34- 35, 13:46-49	
Од прогнанства до . обавезе (до цркве у држави)	Јеврејима 11:33-38, Фил. 1:29	Историјски датуми: 313, 325, 381, 431, 451
Настанак хришћанског . учења, теолози	1Пет. 2:1-12; 2Пет. 2,9	Цонстантинус, Тхеодосиус, Ариус
Разлике у развоју . западне-источне цркве	Мк. 16:14-18	
Хришћанство на истоку		
Хришћанство на . западу, живот са	Јн. 17:15	Историјски датуми: 529, 754, 1054, 1075, 1099, 1122, 1225

поганима			
Однос цркве и државе		1Тим.3:1-2	
.			
Инквизиције		2Пет.2:18, 3:17	
.			
Кризе у папизму, раскид цркве на западу		Мт. 22:29, Мк. 12:24	Историјски датуми: 1309-77, 1378-1414, 1409, 1414-18, 1415, 1431, 1439, 1447-1521
Хуманизам и ренесанса		1Кор.11:19	
0.			
1. Знакови предреформације: Wyclif и Hus		Јер. 9:23-24; Јн.13:15	
2. Историја цркве пред реформацијом (X-XV ст.)		Јн. 17:26 Ром. 1:18-23	Историјски датуми: 972, 997, 1000, 1055, 1417; Bruno, Adalbert, Gellért
3. Култура у хришћанству у XI-XIII ст.		Јн.17:19-21	
4. Хуманизам и ренесанса			
5. Реформација у европи			
6. Martin Luter		Ром.1:17 Еф.2:8-10	31.10.1517.
7. Ulrich Zwingli; Реформација у њем.- швајц.		Ром.5:1-8	1521, 1529, 1530, 1531, 1534, 1536, 1549, 1555, 1559, 1545-63, 1566, Luther, Melancton, Zwingli, bullinger, Calvin, Farel, Beze, Erasmus, Serveto, Münzer, Mennon, Carafa, Louola
8. Жан Цалвин и реформација у Женеви		Јн.3:35-36	
9. Главна теолошка начела реформације		Јн.3:16	
0. Споредна струјања у реформацији			
1. протуреформација			
2. Развитак цркве после синода у Триденту		Јер.2:7-8	1618-19, 1773, 1869-70, 1891, Gomarus, Amesius, Coccejus, Spener, Francke, Zinzendorf, Weslwy, Bunuan

3.	Западна и средња европа у време протуреформације	Дјела апостолска 4:12	
4.	Јужна и средња европа у XVII стољ.		
5.	Цркве, држава и култура у XVIII-XIX ст.		
6.	Протестантска ортодохис и пиетизам. Пуританизам	Zsolt. 95:1-7 (Псалм)	
7.	Римокатоличка црква и источна ортодохиа у XVIII-XIX ст.		
8.	Реформација на подручју Мађарске	Је. 2:1-5 (откр.)	Albert Sweitzer, Karl Barth, Dietrich Bonhoeffer, Rudolf Bultmann
9.	Протестантска струјања у Европи	Ез.34:5-6	
0.	Протестантска теологија у XX ст.	Zsolt.25:4-5	

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД²

(1 час недељно, 30-32 часа годишње)

ЦИЉ наставе у четвртном разреду средње школе јесте да млади људи на прагу великих, природних животних процеса, сачувају поверења у Бога, иако се у ово доба понекад удаљују од самих родитеља у том погледу. На основу Божје изјаве у Библији, они ће и сами доћи до закључка, да у свим животним ситуацијама Свевишњи може човеку, па и младом, помоћи. Зато треба пажљиво за њих изабрати делове из Светог писма, који ће њих интересирати, јер ће све то бити повезано са њиховим егзистенцијалним, па и најважнијим духовним потребама.

ЗАДАЦИ верског васпитања у четвртном разреду средње школе јесте да омладину упознамо са делима Бога преко својих светих људи у Старом и Новом завету, како су са поверењем у Бога корачили у непознато, у будућност, као нпр. Аврам, иако није знао где иде, али је имао поверење да у његовом будућем животу сам Бог ће преодредити за њега оно што је најбоље. Ако млад човек има уверење да је будућност једино у Божјим рукама, све ће дати од себе да живи за већу славу Бога и за добробит свог ближњег.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

Увод

Упознавање ученика са садржајима програма реформатског хришћанског веронаука за IV разред средње школе.

Свето писмо је најважнији извор за Хришћане

- Показује љубав Божју у чињеници стварање света и човека;
- Оба завета Светог писма говори о Божјој љубави према човеку;
- Људи са поверењем: у Библији и у Цркви увек су добили благослов Божји.

Љубав божја највише дошла на видело преко Исуса

- Исус личним примером активизира и нашу љубав према Богу;
- Исус активизира својим примером нашу љубав према ближњима;
- Исус пренесе љубав Божју на будуће генерације преко својих ученика;
- Исус као глава Цркве је у личном контакту са верницима;
- Бог је преко Исуса присутан, ако се сакупљамо у његово име.

Исус брани и развија братску заједницу верника

- Бог неће одбити никога, који долази код Њега преко Исуса Христа;
- Како Бог прашта нама, тако и ми морамо да опростимо нашим ближњима;
- Бог нас преко Исуса активира за добра дела, која једино дају смисао животу.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Тема: *Свето писмо* разумљива је преко рада Светог Духа. Вероучитељ треба да младим људима показује лични пример: да је молио Светог Духа и тако је способан да њих води. Вероучитељство није професија, него: звање. Млади људи то осете. Врло је важно због тога да Црква одабере праве особе нарочито за верски одгој младих.

Опште напомене

И за младе људе и за вероучитеље најважније, да се осећају једнако правним члановима породице Бога, преко Исуса Христа.

Ова породица је вечна, земаљски живот мора да зависи од небеских закона, јер овоземаљски закони и правила имају смисао само из угла вечите Божје љубави.

ХРИШЋАНСКА ЕТИКА ЕВАНГЕЛИСТИЧКО ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ

А.В.

"Ти си Христос, Син Бога живота!" Јов. 16, 16 Ја,... Верујем у Исуса Христа, ...
Господа мог!

<p>1. 2. час: Порекло Исусово. Породица Место рођења Испуњење пророчанства Циљ: Да би ученици видели и разумели, зашто су од великог значаја за хришћанство рођење и порекло Исусово.</p>	<p>Основна мисао: Дом Давида и Марије, порекло Давидово. Владавина Херодеса. Исус је обећани Месија.</p>
<p>2. час: Покрет Исуса и Јована Крститеља. Исус у кругу Јована Крститеља Исус ставља на страну Тору - Уздрављење код Бетхесди. Циљ: Да би ученици упознали разлику и сличност између Кумрана и Јована Крститеља.</p>	<p>Основна мисао: Карактеристична црта кумранске заједнице. Пракса крштења Јована Крститеља и његова веза са Тором. Исусово схватање Торе и његово тумачење.</p>
<p>3. час: Библијски квиз. 1. Како се звао анђео послан од Бога Марији? а) Микаел б) Гаврил ц) Уриел 2. Како се звало место, где је живела Марија? д) Сикар е) Јерихо ф) Назарет 3. Ко је био пореклом из дома Давидовог? г) Марија х) Јосиф и) Јован Крститељ 4. Занимање Јосифа? ј) Пастир к) Зидар л) Тесар</p>	
<p>4. час: Исус у Галилеји Избор дванајстих апостола. Исус учи и чини чуда. Сукоб са</p>	<p>Основна мисао: Ученици, њихова мисија. Фарисеји, садучеји.</p>

фаризејима и законцима Циљ: Да би ученици открили особу Исуса Христа и његов постој и везу са верским групама.	Херодесова странка, зелоти. Опраштај грехова, пост месијашка очекавања месијашке титуле.
5. час: Исусов рад у Јудеји. Васкрсење Лазарево и одсуђујући постој великог већа. Исус у Јериху и Бетанији. Циљ: Да би ученици видели шта изјављује Исус о себи и о свом Оцу, и да осећају неизбежан конфликт између Исуса и великог већа Израела.	Основна мисао: "Ја сам" - изреци, "Исус као Добри Пастир" Исус као утеловатељ небеског Оца.
6. час: Последња недеља. Исусов улаз у Јерусалим, последња вечера, хапшење Исуса. Верска - законска парница Политичка парница	Основна мисао: Првосвештеник и његов верски и политички значај. Деловање синедриона. Изрека "Ја сам" - у верскозаконској парници. Уред прокураторски, личност Пилата.
7. час: Библијски квиз. 1. Зашто је улазио Исус у Јерусалим? а) хтео је доказати своју моћ јавно ц) хтео је испунити старозаветна пророчанства е) јер народ препознао у њему ослободитеља 2. Када је била последња вечера? 3. ф) Четвртак г) Петак х) На Ускрс 4. Зашто је осудио Пилат Исуса? и) јер је у њему видео бунтовника ј) био је сагласан са синедријом к) бојао се, да не изгуби прокуратуру 5. Зашто су осудили Исуса у дому првосвештеника? л) јер је себе називао краљем м) јер је поступио као Син Божији н) јер је организовао пробуну	
8. час: Нови Завет Јеванђеље по Марку Циљ: нека ученик упозна карактеристичне црте Марковог јеванђеља.	Основна мисао: Збор, личност Маркова Тајна Исуса Исус по Марку: човек, учитељ, син човека Син Божји Чуда и краљевство Божије.
9. час: Јеванђеље по Матеју. Циљ: нека ученик упозна карактеристичне црте Матејовог јеванђеља.	Основна мисао: Црква код Матеја Црква и краљевство Божије Крај векова Исус по Матеју - Господ. Који живи у заједништву. Ученици по Матеју.
10. час: Јеванђеље по Луци. Циљ: нека ученик упозна карактеристичне црте јеванђеља по Луци.	Основна мисао: Лука као верник. Спасоносно доба: -10 доба обећ -11 ања -12 доба Исуса -13 доба Цркве Исус по Луци. Исусова поређења.
11. час: Јеванђеље по Јовану. Циљ: нека ученик упозна карактеристичне црте Јовановог јеванђеља.	Основна мисао: Личност писца и збор. Важни појмови и теме: -14 хлеб живота -15 -16 час последњи -17 изреци: "Ја сам!" Исус по Јовану

12. час: Библијски квиз. 1. Ко је видео као први васкрснутог Исуса? а) ученици из Емауса ц) Петар д) Марија Магдалена 2. Зашто није хтео поверовати Тома у Исусово васкрсење? е) јер је то сматрао немогућ ф) им г) мислио је да га остали воде за нос х) мислио је да остали ученици и) су криво информисани 3. По 4. чему су препознали 5. ученици из Емауса Исуса? j) како је тумачио к) Писма л) о благослову и прелому хлеба за столом м) препознали су га још на путу

13. час: Дела апостолска Циљ: нека ученици упознају првотну цркву, старешине, мисију и проблеме, са којима су се сукобили.

Основна мисао: Рођење цркве, ширење, првотна Црква, обљављивање јеванђеља. Лука као очевидац и писац.

14. час: Павлова посланица Римљанима Циљ: да ученици упознају апостолско писмо, која расправља важна теолошка питања.

Основна мисао: улога вере у хришћанском животу. Грех и милост улога ове посланице у историји хришћанства. (Аугустин - Лутхер)

15. час: Павлова посланица Коринћанима. Циљ: да ученици упознају живот хришћанина у том граду. Њихови проблеми, и како их Павле води и учи да би упознали истину.

Основна мисао: Оснивање црквене општине, настављајући проблеми, пагански култови, и њихов утицај на вернике. Веза апостола и црквене општине.

16. час: Павлова посланица Галатима Циљ: да би ученици осетили узајамну повезаност заједнице и хришћанске етике, такође да виде и последице.

Основна мисао: Теолошки појам закона и јеванђеља. Повезаност вере и живота.

17. час: Час ученика - дијалози Циљ: решавати ствакодневне проблеме у животу у узајамној повезаности вере и живота.

18 час: Павлова посланица Ефезцима и Колошанима. Циљ: ученици треба да осете сличност и различитост ове две посланице. Да виде заједништво свих људи у Христу.

Основна мисао: Појам Цркве Христос као једина глава Цркве Лик новог човека у Христу Писма из робије апостола Павла.

19. час: Посланица Филиплјанима и две посланице Солуњанима. Циљ: да би ученици упознали примаоце писма, Црквене општине у Филипину и Солуну. Да би преузели од апостола - како треба волети живот и имати радост од живота.

Основна мисао: Радост у Христу Живот у Христу Смисао хришћанског живота и радости Хришћанска слика будућности и веза са свакодневним животом.

20. час: Пастирске посланице Тимотеју, Титу и Филемону. Циљ: да би ученици видели прави, узан и лични контакт између апостола и његових сарадника

Основна мисао: повезаност и сарадња апостола и његових блиских сарадника како треба да изгледа служба свештеничка прихватити и

---

21. час: Час ученика - дијалози Циљ: да ученици осете, ко свој живот препусти важећим хришћанским нормама, његов живот ће постати потпунији. Могуће је навести неколико примерака из Библије, али и из живота верника.

22. час: Посланица Јеврејима. Циљ: да би ученици видели да позивања на Стари Завет и стара догађања, добивају нова тумачења у светлу учења Исуса Христа.

Основна мисао: Проблематика ауторства и адресата. Исус, као остваритељ старозаветних обећања. Претварање старозаветних слика и симбола у свет Новог Завета.

23. час: Опште "католичке" посланице: Јаковљева, Петрова, Јованова, Јудина. Циљ: треба да ученици упознају стил ових писама. Даље циљ ауторов, и најважније поруке.

Основна мисао: Специјалност општих ("католичких") посланица. Јаковљева практична теологија, и живот, вера и дела. Карактеристична црта Јованове теологије.

24. час: Јованово откривање. Циљ: да би ученици упознали и разумели апокалипсу као књижевну врсту, и да би упознали вест те књиге.

Основна мисао: Апокалипса, есхатологија, јеврејска очекивања. Заузимање става у вези са другим доласком Исуса Христа. Упознање симболике.

25. час: Час ученика - дијалози. Циљ: у слободној дискусији проверити шта су научили на часовима веронауке.

26. час: Реформација. 1517-1648 Циљ: показати ученицима на неопходност реформације - обнове цркве, јер јединственим извором цркве је јеванђеље Исуса Христа.

Основна мисао: Лутхер, као реформатор Борба за чистоту јеванђеља. Животопис Лутхеров. Света Причест, слобода човека, Лутхерова формула: - 18 једино Писмо Свето -19 једино Христос -20 једино вера -21 једино милост.

27. час: Религија, и религиозност. Циљ: да би ученици научили шта је религија, а шта је њена значајност.

Основна мисао: - појам религије, њене мотивације -22 Религиозност као доживљај -23 Религиозност као култура -24 Религиозност као традиција

28. час: Крст - крштење Циљ: да би ученици разумели основни садржај крста, његове увете као и последице.

Основна мисао: Крст као сакрамент - светост Пракса крштења: -25 код детета -26 код одраслог

29. час: Заједница - заједништво Света Причест, Циљ: да би ученици видели како Света Причест остварује заједништво са Христом и са другим човеком.

Основна мисао: Света Причест - коинонија, тело Христово. Заједништво верника. Моје место у том заједништву. У учењу апостола Павла видети како функционише то заједништво - као "једно тело".

---

30. час: Друштво и појединац Циљ: треба да ученици упознају проблеме друштва као и појединца. Етичку позадину проблема.	Основна мисао: - права појединца и његова дужност према друштву -27 дужност друштва према појединцу -28 мањина -29 већина Различите форме понашања: алкохолизам, дрогирање
31. час: Наука и етика Циљ: треба да ученици упознају проблематику развоја науке. Потребно је да имају властито мишљење о развоју.	Основна мисао: -30 наука и вера нису у међусобном сукобу -31 и наука мора да има своје етичке границе, -32 које не сме прелазити -33 могућности -34 и преграде -35 одговорност науке за свет
32. час: Свет који нас опколује Циљ: довести ученике да се у њима изграђује одговорност за околину.	Основна мисао: -36 одговорност за свет који нас опколује -37 упознајмо библијске темеље те одговорности -38 Бог нам је дао овај свет да се о њему бринемо
33. час: Вредност живота. Циљ: ученици треба да стекну своје гледиште о томе, шта чини вредним људски живот.	Основна мисао: - искуство - мудрост - поштовање Човек верна слика Бога? Човек веран лицемер?
34. час: Патња. Циљ: ученици треба да упознају библијску као и теолошку позадину патње, као и смрти.	Основна мисао: Зашто има патње? Зашто човек мора умрети? Да ли је еутаназија решење за све?
35. час: Час ученика - дијалози. Циљ: у слободном разговору проверити научено градиво.	
36. час: Крај школске године Понављање	Основна мисао: Колико позитивних искустава је донела у наше животе ова школска година помоћу веронауке?

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД² (1 час недељно, 30-32 часа годишње)

ЦИЉ наставе хришћанска етика у четвртом разреду средње школе је упознавање ученика са две хиљаде година старом борбом и правцима хришћанске цркве. Упознајући борбу и правце хришћанске цркве, ученици ће упознати свет који се мењао - културне, друштвене и политичке прилике у столећима појаве хришћанства, раног средњег века и надаље.

ЗАДАЦИ наставе хришћанска етика су да:

- ученици упознају животе непознатих људи из различитих држава и векова;
- ученици упознају начине размишљања тих људи;
- ученици схвате да живот тих непознатих људи показује Христа;
- и ми постанемо верни сведоци Исуса Христа у свету.

"ХРИСТОВИ СВЕДОЦИ У ПРОМЕНЉИВОМ СВЕТУ" УЏБЕНИК ИЗ ИСТОРИЈЕ ЦРКВЕ

Предговор

Упознајмо уџбеник

Кад узмеш у своје руке овај уџбеник и почнеш да га читаш, упознаћеш живот досад теби непознатих људи. Живели су у различитим државама и вековима. Ипак, једна ствар их повезује. Сви су били сведоци. Овај животни циљ нису изабрали они сами. Сусрели су Христа, Он их је позвао, као некад своје прве ученике (њих дванаест). Добили су задатак: да објављују јеванђеље (радосну вест), коју је и сам Исус објављивао - добру вест Божје љубави. Није то било лак задатак, јер свет се мењао, живело се усред других културних, друштвених и политичких прилика у првим столећима, у току средњег века или од тада надаље. Кад су хтели да објављују добру вест, принуђени су били да упознају средину у којој су живели, људе, њихов начин размишљања. Морали су врло брижљиво да врше свој задатак како би били аутентични сведоци Божје љубави.

За њих је променљиви свет значио не само изазов, већ и искушење. Претила им је опасност да они не успеју у својој намери да утичу на свет, већ обрнуто, да их свет одврати од сведочења. Због тога су непрестано морали да се боре да остану верни Господу Христу и свом послању.

Њихов животопис даје увид у две хиљаде стару борбу и правац хришћанске цркве.

Ипак овај уџбеник не говори о јунацима вере, него о људима од крви и меса, које је сам Живи Господ Исус учинио аутентичним сведоцима. Уз њих и за њима у свако доба налазимо велику заједницу безимених сведока цркве.

Њихов живот показује Христа, од кога су добили не само службу, већ и обећање: "Ево, ја сам с вама у све дане до свршетка света". Христово обећање тиче се и нас. Пример наших верних предака нека нас охрабрује, да бисмо речима и делима били и ми верни сведоци Исуса Христа у свету.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

Хришћани у Римској империји. Заједница у Јерусалиму.

Циљ: Разумевање рођења и првих корака хришћанства.

Павле - апостол свих нација. Порекло, животопис, обраћење, његова служба, заточење у тамници и његова смрт.

Циљ: Упознавање великана хришћанства, и њихов велики допринос на пољу ширења хришћанства.

Прогањање хришћана.

Циљ: Упознавање са узроком прогона. Од Нерона до Диоклецијана.

Игнације (Ignatios) - црквени отац, бискуп из Антиохије (Antiochie) Његова мученичка

Основна мисао: упознати доба у којем се родило хришћанство. Прва хришћанска заједница у Јерусалиму. Прогон хришћана од стране Јевреја.

Основна мисао: упознати настајуће проблеме између хришћана са јеврејским и паганским пореклом. Упознати одлуку Сабора у Јерусалиму.

Основна мисао: Који су узроци давали повод прогону хришћана? Каква је била разлика између навала од стране Нерона и каснијих прогона? Шта је видео цар Галерије (Galeria) кад је уредбом зауставио гоњење хришћана?

Основна мисао: Како се борио за јединство хришћана у својим посланицама? Чиме је оправдао водећу улогу бискупа у цркви?

судбина. Борба за чистоту учења. Његова смрт.

Циљ: Упознавање са његовим животом и службом.

Поликарп (Polikarpos) - наследник апостола, бискуп из Смирне.

Циљ: Упознавање са његовом службом у доби цара Марка Аурелија г. 161-180 после Христа.

Тертулијан (Tertullianus) - борба против хеленизма. Црквени отац - апологета (бранилац вере).

Циљ: Упознавање борца за чистоту хришћанског живота, у његовој личности.

Ориген (Origenes) - теолошки апологета. Добио је надимак: Адамантије (Adamantios) - човек од челика.

Циљ: Упознавање теолога, који се борио против гностицизма. Теолога, који је имао непоколебљиву веру.

Константин Велики (Flavius Valerius Constantinus) За време цара Диоклецијана био је именован за подцара.

Циљ: Упознати цара који је хришћанима дао слободу рекавши: "Дајемо хришћанима и свима слободан избор да следе ону религију коју су изабрали."

Арије (Arius) - Ницеанска апостолска вероисповест.

Циљ: Упознавање вероисповести и Синода у Цариграду.

Атанасије (Athanasios) - као бранилац Ницеанског вероисповедања.

Циљ: Упознавање човека који се противио учењу Аријевом.

Амброзије (Ambrosius) - бискуп

Упоредити његово схватање бискупске моћи са учењем Исусовим: Мк. 10, 42-45. Зашто је ценио мучеништво у свом животу?

Основна мисао: Видети како се остварују у животу и смрти Поликарпова вера и добра дела. Шта је значило у његовој служби управљање црквеном општином? Зашто се помиње као "учитељ Мале Азије?"

Основна мисао: Упознати његово учење о крштењу, а посебно његову моралну реформу унутар хришћанства. Имао је веру без компромиса и противио се нечистом учењу.

Основна мисао: Упознати град Александрију, метрополу у старом веку, место рођења Оригена. Упознати његов живот, учење и допринос за цело хришћанство. Како је био посвећен г. 232. у Цезареји, што је утицало да је био прогнан, и одузета му свештеничка служба? За време Децијевог прогањања био је затворен и мучен због своје вере.

Основна мисао: Шта је узроковало да се Константин обрати у хришћанство? Упознати царски едикт о слободи хришћана. Како је дошло до корака да се умешао у унутрашње послове цркве? Зашто се борио за хришћанско јединство? Зашто је центар империје био премештен на Исток?

Основна мисао: Зашто је био арианизам најопаснији у Цркви? Проучити Ницеанску вероисповест, на страни 18. Евангеличке Песмарице. Након тога упоредити са Апостолским Вероисповедањем. Какве разлике видите?

Основна мисао: Био је стуб Цркве, непоколебљив верник и теолог свога века. Наћи одговоре на следећа питања:

1. Зашто је био више пута прогањан?
2. Зашто је најважније 39. писмо?
3. Да ли може бити за нас узор?
У ком смислу?

Основна мисао: Видети: - како је спроводио

града Милано.

Циљ: Упознавање његове каријере и сукоба са државом за цркву.

Августин - бискуп из Хипоа (Нирроа).

Циљ: Уочавање могућности ослобођења и од сопствене страсти.

Час ученика. Дијалози.

Прва столећа Хришћанске Цркве - 1-4. век.

Циљ: Процена знања код ученика у форми дијалога.

Рођење хришћанске Европе. Сеоба народа 4-5. век.

Циљ: Упознати распад Римске империје.

Карло Велики - 8. и почетак 9. века.

Циљ: Упознавање са великим владарем, војсковођом и градитељем цркве и црквеног живота.

Организовање мађарске хришћанске цркве за време Стевана. Византијска мисија међу Мађарима у 8. веку.

Циљ: Упознавање са хришћанском мисијом међу Мађарима:

- а) пре освајања домовине
- б) после освајања домовине

Борба унутар и изван цркве у средњем веку.

Циљ: Упознавање са борбом за власт између папства и царства.

Валд, Виклиф (Wycliff), Хус и Савонарола - који су били ткз. Верници реформације.

Циљ: Упознавање са људима, који

ауторитет Цркве против државе?

- Зашто је тражио помоћ за сиромашне?
- Како је обновио црквену литургију?

Основна мисао: Кроз какве душевне промене је прошао Августин, помоћу којих је стигао до доживљаја обраћења и новог живота. Упоредити обраћење Саулово са обраћењем Августина. Шта је ваше мишљење о моћи молитве?

Основна мисао:

Питања:

1. Када је постало хришћанство државном религијом?
2. Када је била канонизација Новог Завета?
3. Вероисповести?
4. Богослужење - литургија?
5. Како се изградила црквена организација?

Основна мисао: Зашто је дошло до распада Римске империје? Бог је господар историје. Како се то изражава у животу хришћанске цркве у столећима од 4. до 5. века, кад је дошло до "сеобе народа".

Основна мисао:

1. преци - краљ Клодовик (Chlodvig), његов син Пипин Мали
2. Оснивач империје: 742-814. краљ Карло, син Пипина Малог, који је добио надимак: Велики
3. За време његовог владања од државе Франака је постала западна Европа, то јест хришћански Запад.

Основна мисао:

Када и где су се срели Мађари са хришћанством? Које околности су помагале њихово прикључење Римској Цркви? Како се ширило хришћанство за време владавине кнеза Гезе? Краљ Стеван - моћни хришћански владар и оснивач мађарске хришћанске цркве и хришћанске државе.

Основна мисао:

Свака моћ долази од папе и прелази на владаре. Реформски покрет унутар цркве. Сукоб између Хенрика IV, немачког цара и папе Грегора VII. Шизма (Skizma) - црквени раздор.

Основна мисао:

Упознати њихове животописе и тражити одговор на питање: како доћи до милостивог Бога? Зашто су се сукобили са владајућим

су се у разним државама, мотивисани разним утицајима трудили да очисте Цркву и врате је ка извору, то јест Христу.

Час ученика. Дијалози.

Циљ: Процена знања у форми дијалога.

Реформација. На прагу реформације.

Циљ: Упознавање појма "реформација" - (ad fontes) - назад ка пламену.

Мартин Лутер (Luther).

Циљ: Упознавање са животом и пресудним избором великана - реформатора Мартина Лутера, августинског монаха.

Лутерово искључење из средњовековне римокатоличке - цркве од стране Папе Леа X и последице папске буле.

Циљ: Уочавање истине, да - Лутер није имао за циљ створити нову цркву, већ очистити постојећу цркву - од лажних учења.

Лутер као заробљеник у Вартбургу.

Циљ: Уочавање да је његово заточеништво, практички била његова одбрана, а тамо је живео као витез Ђорђе.

Лутеров црквено-организацијски рад.

Циљ: Упознавање са правим циљем реформације.

Час ученика - дијалози.

црквеним врхом? Валденци, ломбарди, хусити. Какве утицаје су имали са својим животима на чистоћу учења на средњовековну цркву?

Основна мисао:

Шта је значило у животу Петра Валда учење о обраћењу ка Христу? Шта је било Валденсов покрет? Које учење средњовековне цркве је критиковао Хон Виклиф? Зашто је од владајуће цркве Јан Хус био проглашен за тзв. јеретика? Шта је карактерисало проповедања Савонароле?

Основна мисао:

У Европи се у 15-16. веку развија духовни покрет, који је означавао откриће грчког и римског класицизма - ренесансу. Циљ је био: преко критике текста пронаћи оригиналну форму

Основна мисао:

Видети који унутарњи и спољни догађаји су били одлучујући у његовом животу. Како је дошао до Божје истине спасења? Зашто је написао 95 теза?

Основна мисао:

први корак - упознао је Библију и чистоту учења библијског. Други корак - подигао је свој глас против исповедних листића. Установио је да је највеће благо цркве - јеванђеље - Царски сабор у Вормсу (Worms), на којем је председавао цар Карло V. Какав значај је имала царска клетва?

Основна мисао:

Његов учинак је био право чудо, јер је за три месеца превео са грчког Нови Завет на немачки. Припремио је и Стари Завет за превод. Значај превода Библије на матерњи језик.

Основна мисао:

Лутер је до краја свога живота тврдио: "Хришћанска црква је једна и католичка и општа. А црква је тамо где се јеванђеље библијски проповеда, а сакраменти послужују по наређењу Христовом." Царски сабор у Шпајеру 1529. год., на којем су евангелици протестовали. Царски сабор у Аугсбургу (Augsburgu) 1530. год. - (Аугсбургска вероисповест)

Основна мисао:

Циљ: Процена знања код ученика. Какав допринос је имала реформација за општу цркву хришћанску?

Филип Меланхтон - чудо од детета.

Циљ: Упознавање друга и главног помоћника Лутеровог.

Основна мисао:

Као 12-огодишњак универзитетски студент у Хајделбергу. Са 19 година био је већ универзитетски професор. Написао је прву евангеличку догматику - веронауку у књизи *Loci Communes* - општа знања. Меланхтон као учитељ Немачке - Прецептор Германије (Praeceptor Germaniae).

Улрих Цвингли - реформатор Швајцарске.

Циљ: Упознавање човека који се борио за чистоту учења, али није препознао да се притиском (насиљем) не може ширити јеванђеље.

Основна мисао:

Научник хуманиста под утицајем Еразма. Касније као свештеник тражио је сарадњу са Лутером, али због различитог гледишта на еухаристију није дошло до заједништва.

Жан Калвин - као друга водећа особа реформације.

Циљ: Упознавање карактеристичне црте његове личности.

Основна мисао:

Као племић из моћне Француске католичке породице, са једне стране хтио је задржати традицију своје породице. А са друге стране није могао противити се истини, коју је осећао у реформацији.

Католичка рестаурација - противреформација.

Циљ: Показати ученицима да римокатоличка црква није могла остати неререформисана. Ипак, реформација је и унутар те цркве покренула процес

Основна мисао:

Римокатоличка црква оштро је одбила лутеранско учење и нагласила, да променом учења црква није само Библија, већ Библија и традиција. Да спасење није само преко вере, већ преко чишћења. вере и дела. Основан је нови калуђерски ред - Исусоваца - Језуити (Ignacio Lojola - Loyola Ignat). Циљ и метод рада. Високи представници на челу противреформације. Пракса слободног вршења религије у Трансилванији.

Галијаши. Тужна деценија 1671-1681.

Циљ: Добијање увида у сурово поступање противреформације.

Основна мисао:

Чиме су оптуживали протестантске свештенике и учитеље? Како су хтели да их одврате од своје религије (вере)? Како решавати старе неправде?

Хришћани 20. столећа, који служе за пример.

Циљ: Указивање на оне који су допринели зближавању протестантизма и католицизма.

Основна мисао:

18. и 19. век почео је са великим оптимизмом. Ипак, ратови су разочарали свет. Због тога је 20. век означен столећем "отварања".

- папа Јован XXIII, и II Ватикански синод.
- Натан Содерблом (Nathan Söderblom), шведски евангелички надбискуп.
- Оикумене - Екумена
- Алберт Швајцер (Schweitzer) - теолог - лекар -

мисионар
- Мајка Тереза - њена служба у Индији.

Час ученика. Признање и критика.

Циљ: Процена савладаног градива

Основна мисао:

Дијалог на следеће теме:

1. реформација - противреформација
2. Да ли су били оправдани поступци?
3. Зашто је била потребна екумена?
4. Зашто су неки изабрали за животни циљ помоћ другима?

Хришћански мученици - мученици нашег столећа.

Циљ: Уочавање истинитости Иисусове изреке: "Ето, ја вас шаљем као овце међу вукове". Мт. 10, 16

Основна мисао:

Упознати мученике нашег столећа:

- Молнар Марија - реформатска мисионарка у Новој Гвинеји
- Дитрих Бонхефер (Dietrich Bonhoeffer) - хришћанин и теолог, жртва немачког фашизма.
- Мартин Лутер Кинг - свештеник у борби против насиља и расне дискриминације.
- Лајош Ордаш (Ordass Lajos) - евангелички бискуп у Мађарској, жртва комунистичке диктатуре.

Понављање

Час ученика.

Основна мисао:

у слободном разговору проверити научено градиво.

Крај школске године

Основна мисао:

Колико позитивних искустава је донела у наше животе црквена историја?

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Програма реализовати кроз часове обраде и утврђивања садржаја, а примена садржаја треба да се реализује и систематизује у практичном животу. Часове обраде организовати кроз стални дијалог вероучитеља и ученика.

На часовима, поред уџбеника, користити и друга наставна средства.

ВЕРОНАУКА - ЈУДАИЗАМ

ЦИЉ

1. Први курс: упознавање са основама средњовековне јеврејске религијске философије, главни философи, њихови ученици.
2. Други курс: Mozes Menfelson и његово време, еманципација.
3. Трећи курс: ционизам, рабин Juda Alkalaj, Teodor Hercl.
4. Четврти курс: Холокауст.
5. Пети курс: Основни појмови о хришћанству, исламу и будизму.

ИСХОДИ

1. Ученик ће се упознати са главним токовима средњовековне јеврејске религијско-философске мисли и њен утицај на социјални положај Јевреја у нејеврејској

срeдини, период еманципације, проблемима идентитета и асимилације, са појавама и ширењем нетрпељивости према Јеврејима антисемитизма историјом Холокауста, основним поставкама ционизма.

2. Упознавање са основним елементима хришћанства, ислама и будизма.

НАСТАВНЕ ЈЕДИНИЦЕ

1. Саадја Гаон
2. Мајмонид
3. Јеуда Алеви
4. Јосеф Албо
5. Хасдај Крескас
6. Гeрсонид
7. Менделсон
8. Јеуда Алкаљ
9. Теодор Херцл
10. Ционизам
11. Холокауст
12. Хришћанство
13. Ислам
14. Будизам
15. Слободна тема